תלמוד ירושלמי · מפרשים · פני משה על תלמוד ירושלמי · סדר נזיקין

פני משה על תלמוד ירושלמי בבא בתרא

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פני משה על תלמוד ירושלמי בבא בתרא

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פני-משה-על-תלמוד-ירושלמי-בבא-בתרא/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 6
הלכה ג 7
הלכה ד 9
הלכה ה 10
פרק ב 13
הלכה א 13
הלכה ב 15
הלכה ג 16
הלכה ד 20
הלכה ה 21
הלכה ו 22
הלכה ז 23
הלכה ח 24
הלכה ט 24
הלכה י 25
הלכה יא 26
פרק ג 28
הלכה א 28
הלכה ב 31
הלכה ג 32
הלכה ד 34
הלכה ה 35
הלכה ו 38
הלכה ז 39
הלכה ח 40
הלכה ט 42
הלכה י 43
הלכה יא 46
פרק ד 46
הלכה א 46
הלכה ב 47
הלכה ג 48
הלכה ד 49
הלכה ה 49
הלכה ו 50
הלכה ז 50
הלכה ח 51
פרק ה 54
הלכה א 54
הלכה ב 59
הלכה ג 60
הלכה ד 61
הלכה ה 63
פרק ו 65
הלכה א 65
הלכה ב 70
הלכה ג 72
הלכה ד 73
פרק ז 74
הלכה א 74
הלכה ב 75
הלכה ג 77
הלכה ד 77
פרק ח 78
הלכה א 78
הלכה ב 81
הלכה ג 83
הלכה ד 84
הלכה ה 86
הלכה ו 89

הלכה ז 89
הלכה ח 91
הלכה ט 95
פרק ט 96
הלכה א 96
הלכה ב 99
הלכה ג 100
הלכה ד 102
הלכה ה 103
הלכה ו 104
הלכה ז 107
הלכה ח 108
הלכה ט 109
פרק י 110
הלכה א 110
הלכה ב 115
הלכה ג 116
הלכה ד 116
הלכה ה 118
הלכה ו 119
הלכה ז 120
הלכה ח 121
הלכה ט 121
הלכה י 122

פרק א

הלכה א

מתני' **השותפין שרצו לעשות מחיצה**. מסקינן התם דבחצר שאין בה כדי חלוקה איירי שאין בה כדי ארבע אמות לכל א' מן השותפין הלכך שרצו דוקא דמשמע ששניהם רוצין אבל אין אחד מהם יכול לכוף את חבירו דאלו בחצר שיש בה דין חלוקה כל אחד יכול לכוף את חבירו לחלוקה והשתא אשמועינן דכיון שרצו לחלוק והחזיק כל אחד מהם בחלקו בונין את הכותל באמצע שזה נותן מחלקו חצי מקום עובי הכותל וכן זה:

גויל. אבנים שאינם משופות ומתוקנות:

גזית. אבנים משופות ומגוררות במגרה:

כפיסין. אריח שהוא חצי לבנה והוא טפח ומחצה והלבנה שלשה טפחים:

הכל כמנהג המדינה. לאתויי אתרא דנהיגי לעשות מחיצה בלולבי גפנים ובקנים ובהוצין שעושין כפי המנהג ובלבד שתהא המחיצה עבה שלא יהיה אויר שלא יכול אחד מהם להסתכל בשל חבירו דהיזק ראיה שמיה היזק וגובה הכותל בחצר צריך שלא יהיה פחות מארבע אמות:

בגויל זה נותן שלשה טפחים. לפי שכותל הגויל צריך טפח יותר מכותל הגזית בשביל ראשי האבני' שאינן חלקות ובולטות לחוץ:

בכפיסין זה נותן טפחיים. בעובי כותל הכפיסין הוא טפח יותר מעובי כותל הלבינים לפי שמשים אריח מכאן ואריח מכאן וטפח של טיט באמצע כדי לחברן וכותל העשוי מלבינים נותן לבינה שלימה לעובי הכותל ואין צריך טיט:

המקום והאבנים של שניהן. הא קמ"ל דאף על גב דנפלו האבנים לרשות א' מהן או שקדם ופנה כל האבנים לרשותו וטוען שזה מכר לו או נתן לו במתנה אינו נאמן אלא הרי הן ברשות של שניהן עד שיביא ראיה דבכי האי מילתא אמרי' שותפי לא קפדי אהדדי ואפילו מנחי ברשותא דחד מינייהו לא נפקי מחזקה דאידך:

גמ' **היך תנינן תמן**. לקמן בפרקין:

אין חולקין וכו'. וקס"ד דמדקתני בחצר סתמא אפי' בחצר שאין בו דין חלוקה איירי והיך תנינן תמן אין חולקין את החצר עד שתהא בה דין חלוקה:

אמרי. מאי קשיא לך הא רצו קתני והתם בשאין שניהם רוצים ומתני' רצו דוקא הוא ובששניהן רוצין לחלוק ולעולם מתני' בשאין בה דין חלוקה איירי וקמ"ל כיון דרצו שניהן בחלוקה כופה אחד מהן את חבירו לבנות את הכותל בעל כרחו משום היזק ראיה:

ואפי' תימר. וקאמר הש"ס דלא היא דאפי' תימא דמוקמינן למתניתין הכא בשאין שניהן רוצין דהכא מיירי בחצר שיש בה דין חלוקה ורצו דקתני לא תפרש בששניהן רוצין דוקא אלא רצו אשותפין דעלמא קאי וכל אחד מהן שרוצה בחלוקה כופה את חבירו לחלוק ולבנות הכותל באמצע משום היזק ראיה:

כופין בחצירות. הסמוכות זו לזו כופה אחד מהן את חבירו לבנות הכותל ביניהן דאית בהו משום היזק ראיה ואין כופין בגגות וכדמפרש ואזיל:

רבי נסה סבר מימר. לפרש דהא דקאמר רבי יוחנן אין כופין בגגות. לאו בגגות הסמוכין זה לזה קאמר דפשיטא הוא דליכא היזק ראיה בגגות דלא קביעי תשמישתייהו אלא ודאי בגג הסמוך לחצר מיירי והלכך מפרש לה דהני מילי בחצר שהוא למעלה מן הגג שקרקעיתה גבוה יותר מגגו של חבירו ואין בעל החצר כופה לבעל הגג לעשות מעקה לגגו דהא אין לו תשמיש קבוע בגגו ואפי' כשעומד לפעמים על גגו לא חיישינן שיגביה עצמו ולהסתכל בחצירו של חבירו:

אבל גג שהוא למעלה מן החצר. ויכול בעל הגג לראות בחצירו של זה:

כופין. אותו לעשות מעקה לגגו דיכול בעל החצר למימר ליה לא ידענא בהי עדנא דסלקת דאצטנע ממך:

רבי יוחנן סבר מימר. הש"ס קאמר לה דאיכא לפרושי מילתיה דרבי יוחנן איפכא דבחצר שהוא למעלה מן הגג כופין ואבעל החצר קאי וכגון בגגין העשוין לדירה וה"ק רבי יוחנן כופין בחצירות כלומר לבעלי החצירות הסמוכין לגגות והיינו שהחצר למעלה מן הגג ויכול להביט מלמעלה למטה על גגו של זה כופין לבעל החצר לבנות את הכותל כדי שלא יראה מחצירו לגגו של חבירו דכיון שהוא עשוי לדירה וזה עומד בחצירו ומשתמש בה תדיר אין בעל הגג יכול ליזהר ממנו כשירצה להשתמש בגגו אבל בגג שהוא למעלה מחצירו של חבירו אין כופין לבעל הגג לעשות מעקה לגגו דאף ע"פ שבעל הגג יכול לראות לתוך חצירו של זה כשעומד ומשתמש בגגו מ"מ לא קביע תשמישתיה כל כך ואפילו עשוי לדירה הוא אינו דומה לחצר שמשתמשין בה ביותר ויכול זה ליזהר ממנו בשעה שמשתמש בגגו והיינו ואין כופין בגגות דקאמר רבי יוחנן:

הלכה ב

מתני' **וכן בגינה**. המוכר גינה לחבירו ולא זכר לו שהיא מעורבת עם גנות אחרות מחייבין את הלוקח לגדור דסתם גינה אפי' מקום שלא נהגו לגדור כמקום שנהגו לגדור דמי:

אבל בבקעה. אם מכר לו בסתם אין מחייבין אותו אלא במקום שנהגו לגדור:

אלא אם רצה. זה לגדור במקום שלא נהגו כונס לתוך שלו עושה לו חזית לשון מחזה הוא לראות ההיכר שהוא שלו וטח ראש הכותל כמו אמה רחב בסיד:

מבחוץ. לצד חבירו ולא לצד שלו שמא יעשה גם חבירו מצד שלו ויאמר שהכותל של שניהם הוא אבל כשטח לצד חבירו הוי סימן שהכותל שלו הוא ולא חיישינן שמא יקלפנו חבירו דקלופא מידע ידיע:

ואם עשו מדעת שניהם. שלאחר שרצה אחד מהן לעשות נתרצה גם חבירו:

גמ' **תני**. בברייתא:

בגינה. לעולם כופין אותו לגדור ואפי' במקום שאין מנהג ידוע בין השותפין לגדור בין גינה שלו לשל חבירו אם רצו לכפות זה לחבירו כופין:

הלכה ג

מתני' **המקיף את חבירו משלש רוחותיו**. שהיה לו שלשה שדות סביב לשדה חבירו לשלשת מצריה וגדר את שלשתן ונמצא שדהו של אמצעי זה מוקף משלש רוחותיו:

אין מחייבין אותו. ליתן מן ההוצאה כלום דהא לא אהני ליה מידי שעדיין שדהו פתוחה היא אבל אם גדר את הרביעית דהשתא ודאי אהני ליה מחייבין אותו לשלם המחצה וכפי דמי קנים בזול אבל לא חצי יציאותיו דא"ל לדידי סגי לי במחיצה של קנים ואי אפשי ביציאה של גדר אבנים:

מגלגלין עליו את הכל. מחצית יציאותיו כפי מה שגדר והיינו דאיכא בין ת"ק לרבי יוסי והלכה כרבי יוסי ואין צריך לומר אם הניקף הוא שגדר רוח הרביעית דגלי דעתיה דניחא ליה במה שגדר חבירו שמגלגלין עליו את הכל ומשלם לחבירו חצי יציאותיו:

כותל חצר. של שותפין:

עד ארבע אמות. דבהכי סגי ליה להיזק ראיה:

בחזקת שנתן. אם זה תובע חצי היציאה וזה אומר כבר נתתי חלקי נאמן עד שיביא התובע ראיה שלא נתן דמשפט זה גלוי לכל הוא שחובה עליו לסייעו ולא היה זה בונהו משלו אלא היה מביאו לבית דין:

סמך לו כותל אחר. לאחר שבנה האחד למעלה מארבע אמות ולא רצה השני לסייע בהגבהתו סמך לו כותל אחר כנגד כותל זה כדי לסכך ולתת תקרה מכותל לכותל אע"פ שלא נתן עליו עדיין את התקרה:

מגלגלין עליו את הכל. לתת חלקו במה שהוסיף זה להגביה הכותל דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהתו דהאיך:

בחזק' שלא נתן. אם בא הראשון ותבעו לדין לאחר שסמך את כתלו לכותל ראשון ואומר לו תן חלקך במה שהגבהתי אותו וזה אומר נתתי חלקי אינו נאמן עד שיביא ראיה שנתן לפי שאין משפט זה גלוי לכל ועד שחייבהו בית דין אינו עשוי ליתן:

גמ' **ובלבד בשע' שבנה עכשיו**. כלומר הא דתנן משלש רוחותיו אין מחייבין אותו דמשמע אם אח"כ עמד המקיף וגדר גם את הרביעית מחייבין אותו ובלבד שיגדור את הרביעית כפי אשר בנה עכשיו אותן השלש רוחות ולא ימעט מהבנין ברוח הרביעית כדמפרש ואזיל:

דאין הוה בני דכיפין. דאם בנה אותן השלש רוחות בכיפין של אבנים:

בני לה דכיפין. צריך שיבנה ג"כ לרוח הרביעית בבנין של כיפין ובכי הא הוא דמשלם לו חלקו לפי חשבון הוצאותיו לבנין הכיפין:

ברם הכא הוה. אבל אם לא היה כן אלא דהכא הוה דבני כיפין לאותן שלש רוחות:

ובנתיה בליבנין. ואח"כ כשהקיף את הרביעית לא בנאו של כיפין אלא בנאו לרוח הזה של לבינים ואינו חזק כמו הבנין של כיפין:

גבי ליה כיפין. בתמיה וכל שעה דנפל בני לה וכלומר דבכה"ג לא אמרי' דישלם לו חלקו מאותן השלש רוחות לפי החשבון דבנין הכיפין דהא אכתי לא הועיל לו בבנין רוח הרביעית שבנה אותו בבנין שאינו חזק וכל שעה שיפול יצטרך זה לבנותו אלא אינו גובה ממנו כ"א לפי חשבון של בנין רוח רביעית כך ישלם לו ג"כ חלקו מאותן השלש רוחות:

רב חונה אמר מגלגלין עליו פשוטו של כותל. כלומר דרב הונא מפרש לה במאי פליגי הת"ק ורבי יוסי וקאמר דהא איכא בינייהו דלרבי יוסי לעולם מגלגלין עליו כפי פשוטו של כותל מהג' רוחות שגדר בתחלה ואם בנה אותו של כיפין משלם לפי החשבון של כיפין ואע"ג דלא בנאו לרוח הרביעית בבנין הזה מכל מקום מכיון שגדרו אהני ליה ומגלגלין עליו הכל לפי מה שגדר:

עד כדון לארכו. אכותל חצר שנפל קאי עד כאן לא שנינו אלא לארכו באורך הגובה דשיעורו ארבע אמות גובה:

לרחבו. בכמה הוא ובמקום שאין להם מנהג ידוע ברוחב הכותל בעי דהא מתני' סתמא קתני ולענין גובה הכותל נקט ליה שיעוריה דלעולם ובכל מקום ארבע אמות ולענין רחבו מאי:

כותל חצר לא נעשה. להבדיל ביניהם אלא להציל לו מפני היזק ראיה וא"כ במקום שאין מנהג ידוע לרוחב הכותל אין שיעור לדבר אלא יעשה אותו כפי שהוא רוצה בכדי שלא יראו זה את זה:

סברין מימר. דבכה"ג שאין ברוחב הכותל אלא כדי להציל מפני היזק ראיה וא"כ בכי הא אם רצה לקרות אינו מקרה וכלומר דבכותל כזה אפילו אם יסמוך לו כותל אחר אינו ראוי לתת התקרה עליו ואם כן קשיא לן מאי דתנן סמך לו כותל אחר אף על פי שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין עליו את הכל דמשמע בכותל שראוי הוא לתת עליו את התקרה איירי ושמעת מינה דיש שיעור לרוחב הכותל:

תיפתר על ידי מרישיו. הא לא קשיא מידי דעכ"פ משכחת לה שראוי לתת עליו את התקרה ועל ידי מרישיו של זה שיתן קורות חזקים בתוך כותלו שסמך לו ועל ידי כן יכול הוא להשען קורותיו על כותלו של זה ולתת עליו את התקרה:

הלכה ד

מתני' **כופין אותו**. את בן החצר שאינו רוצה לסייע לבני החצר:

לבנות. להחצר בית שער להיות שומר הפתח יושב שם בצלו ומרחיק את בני רשות הרבים מלהציץ בחצר:

ודלת. לשער החצר:

לא כל החצירות ראויות לבית שער. חצר שאינה סמוכה לרשות הרבים אינה צריכה וראויה לבית שער ואין הלכה כרשב"ג דאפילו אינה סמוכה לרה"ר זימנין דדחקי בני רה"ר ועיילי ואתו:

לא כל העיירות ראויות לחומה. עיר שאינה סמוכה לגבול האויבים אינה צריכה לחומה ואין הל' כרשב"ג דאפ"ה צריכה לחומה דזימנין דמקרו ואתו גייסות:

ויהא כאנשי העיר. לשאת עמם בעול:

שנים עשר חדש. והאידנא דניידי נהוג עלמא שלשים יום:

גמ' **אמר רבי לא**. טעמא דרשב"ג מפרש דקאמר לא כל החצירות וכו' דכן הוא הדרך דמאן דמתפרנס כלומר שיש לו פרנסה בשופי ובריוח ועתיר בנכסין הוא בונה לו חומה סביב לביתו ובית שער לו כדכתיב הון עשיר וגו' ולא כל בני אדם ראוין לזה:

תני. בתוספתא דפיאה פ"ד:

לקופה. שהיא נגבית מע"ש לע"ש ומתחלקת לעניים:

לכסות. עניים אם שהא ששה חדשים הרי הוא כאנשי העיר:

לפסים ולזימיות. זימיות מיני מסים. והתם גריס לעניי העיר שנים עשר חדש:

ובתר כל הלין מילין. ופריך הש"ס וכי אחר דחשיב כל הני דלעיל דלזה שיעורו אם שהה שם שלשים יום ולזה ששה חדשים א"כ לענין מאי איתמר לפסים וכו' י"ב חדש ומאי ניהו דהני בעי טפי:

לחיטי הפסח. לפסים מלשון פיסת בר דלזה צריך י"ב חדש:
בין לישא. בעול אם שאר בני העיר לחיטי עניים לפסח אם שהה שם י"ב חדש:
בין ליתן לו. אם עני הוא ושהה שם י"ב חדש נותנין לו מחיטי עניים:

הלכה ה

מתני' **אין חולקין את החצר**. אין אחד מן השותפין יכול לכוף את חבירו לחלוק החצר עד שיהא בה ארבע אמות לכל אחד מן השותפין חוץ מן הפתחים שכל בית שבחצר צריך לפני פתחו ארבע אמות לפרק משאו מעל חמורו וחוץ מאותן ארבע אמות צריך שיהא בחצר ארבע אמות אחרות לכל אחד לשאר תשמישי' ואז יהיה בחצר דין חלוקה:
תשעה חצאי קבין. ולא פליגי אלא מר כי אתריה ומר כי אתריה ובאתריה דר' יהודה היתה עושה תבואת שדה בת תשעה חצאי קבין כשדה בת תשעה קבין באתרייהו דרבנן:
בית רובע. מקום לזרוע בו רובע הקב והלכה כת"ק וכל זה בארץ ישראל אבל בבל בשדה שיעור כדי חרישת יום לזה וחרישת יום לזה ובגינה כמפורש התם:
טריקלין ומורן. מיני פלטין הן:
כדי לזה וכדי לזה. שלאחר שיחלוקו ויטול כל אחד חלקו יהיה בכל חלק כל אחד מהם מקום ראוי שיקרא טריקלין ומורן שישאר שמו עליו בקצתו מה שהיה בכולו:
אימתי בזמן שאין שניהם רוצין. אין האחד יכול לכוף את חבירו לחלוק בעל כרחו אבל יכול לכופו לענין גוד או אגוד מכור לי חלקך בכך וכך או קנה ממני חלקי כשער הזה:
וכתבי הקודש. תורה ונביאים וכתובים לא יחלוקו. אם הם בכרך אחד אבל בכרכים הרבה כל ספר בפני עצמו אם רצו חולקים:
גמ' **ארבע אמות שאמרו וכו'**. כדפרישית במתני':
לא שהן לו לקניין. שיהא שלו לגמרי אלא לפי שעה להשתמש בה לפני פתחו להעמיד בהמתו ולפרק משאוי:
ר' יונתן מקשי. על דברי ר' יוחנן שאמר לשעה:
כלום אמרו ארבע אמות. לפני פתחים אלא שיהא וכו' לשעה בתמיה דאם אמרו ארבע אמות יש לו משמע שהן שלו לגמרי:
אשכח תני. בתוספתא דב"מ פ' י"א:
אף חוליות הבור יש לה ארבע אמות. לפני הבור להעמיד דליו שם ובזה ודאי לפי שעה הוא וא"כ ל"ק על דר' יוחנן:
בכל. הדברים והתשמישים הקבועים יכולין בני חצר השותפין למחות זה בזה שלא לעשותן בחצר:

מפני כבוד בנות ישראל. שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות ולעמוד על שפת הנהר יחפות וגרסי' להאי סוגיא במס' נדרים פ' השותפין הל' א':

לא בדא. בזה לא אמרו דלא שייכא האי טעמא ויכולין למחות:

ודא דאת אמר חוץ מן הכביסה מפני כבוד בנות ישראל. מותר היינו בשאר החצר ברם בארבע אמות דנפשיה שיש לכל אחד ואחד לחלקו ולצורכו יכול הוא למחות ואפילו להנשים שלא יכבסו שם:

ודא דאת אמר בכל שותפין ממחין זה על זה בחצר. ואפילו בכביסה וכדדייקינן דבמקום שהאנשים מכבסין בהא לא אמרו:

בכל החצר. דוקא בשאר החצר שכולן שותפין בה:

ברם בארבע אמות דחבריה. שיש לו לזה אינו יכול למחות ואפילו להאנשים לפי שיש לו רשות להשתמש באותן ארבע אמות במה שירצה:

מנדרון. משופע ומדרון יכול הוא למחות בידו מפני שאומר לו אתה שופך בתוך חלקך ומ"מ המים באים בתוך שלי:

מי שאינו רוצה לערב. ערובי חצירות נכנסין וכו' וכדמפרש לקמן:

והא תני. בניחותא תניא נמי הכי א"נ קושיא היא דקס"ד בממאן קאמר ומקשי מברייתא דקתני דוקא אינו ממאן וכן מתרץ ליה רבי יוסי ברבי בון לקמיה להא דרבי יוחנן:

מפני שאין ממאן. כלומר דוקא שאינו ממאן בהדיא ואומר איני רוצה בעירוב:

אבל אם היה ממאן לא. דחוששין אנו שמא צדוקי הוא ואינו מודה בעירוב וכדאמר בהאי תלמודא בסוף פ"ז דעירובין:

ותני כן. בתוספתא דלעיל דכופין בני מבוי זה את זה וכו' והאי מסייעתא לברייתא דתני והוא אינו רוצה לערב וכו':

לא שאינו רוצה לערב. כלל קאמר דשמענו ממנו שאינו רוצה ולא מודה בעירוב בהא ודאי לא:

אלא מנפש בישא. מחמת שנפשו רעה ועינו צרה אינו רוצה לתת חלקו בעירוב לזה הוא דכופין לתת חלקו בעל כרחו:

חצר מתחלקת לפתחין. כגון שהניח חצירו לשני בניו וחלקו לזה יש לו בית ושתי פתחים פתוחין ממנה לחצר ולזה בית עם פתח אחד זה שיש לו שני פתחים נוטל שני חלקין בחצר והשני חלק אחד:

לזבלין היא מתניתא. רב חסדא פליג עליה דרב הונא וקא"ל דאי מברייתא דלקמן אתה רוצה ללמוד לומר כן לא היא דלענין זבלים לחוד אמרו בברייי' דלפי פתחים מתחלקת

אבל בחצר מי שיש לו שתי פתחים נוטל שמונה אמות ארבעה אמות לפני כל פתח ומי שיש לו פתח אחד נוטל ארבע אמות לפני פתחו והשאר חולקין בשוה:

ותני כן. בתוספתא שם:

בכירה טפח לא שייכא הכא מידי ול"ג לה כאן וליתא בתוספתא ולקמן בפרק לא יחפור נשנית:

בזבלין לפי פתחים. הזבל שבחצר מתחלק לפי פתחים מפני שדרך הפתחים משליכין הזבל להעשות אשפה. באכסנייא צ"ל והכי הוא בתוספתא אכסנייא של המלך המוטל על הבתים מתחלקת לפי בני אדם הדרים בחצר:

החצירו'. בתוספתא שם:

שהיו משתמשות באמה. של מים וכולן מסתפקות מאמת המים זו ונתקלקלה:

כולם מתקנות עם העליונה. מסייעין אותה לתקן בקילקול שכנגדה לפי שהקילקול מעכבים את המים מלירד ונמצא תיקון העליונה לתועלת כולן היא:

והעליונה מתקנת כנגדה. כלומר בקילקול שכנגדה היא גם כן צריכה ליתן ולאפוקי בקילקול שכנגד השנייה כדמסיים ואזיל:

והשאר עם השניה. בקילקול שכנגד השניה השאר שהן למטה הימנה מסייעות אותה:

והשניה מתקנת כנגדה. כלומר לאפוקי העליונה שאינה צריכה לתקן עמה:

והתחתונה. היא מסייעת את כל העליונות שאם למעלה הימנה נתקלקל שוב אין המים יורדין לה:

ומתקנת כנגדה. אם הקילקול כנגדה היא מתקנת לעצמה ואין העליוני' צריכין לסייע אותה לפי שהתיקון שלמטה אינו נוח להעליונים ורוצים הן בקילקולה כדי שיהא להם מים בשופי ולא ירדו למטה:

חמשה דיוטות. הן הדיוטות של החצר ששופכין דרך תוכה השופכין שלהן ויורדות להביב שבחצר וממנה לחוץ ובהא איפכא הוא שאם נתקלקל הביב כולן מתקנות עם התחתונה שכל זמן שלא יכלו לירד למטה יעמדו השופכים אצלם:

והתחתונה מתקנת כנגדה. אבל לא בקילקול שלפניה שנוח לה זה:

והשניה מתקנת כנגדה. ולאפוקי התחתונ' שלמטה הימנה אינה מסייעת עמה:

והעליונה מתקנת כנגדה. אם הוא כנגדה ואין כולן מתקנות עמה אבל היא מתקנת עם כולן:

היו עשוים לגשמים. מקום שהיו לבני חצר לקבל מי גשמים יכולין למחות זה את זה להשתמש שם לכביסה. וכן אם אמת המים היתה עשויה לקבל מי גשמים לשתיה יכולין למחות מלהשתמש ממנה לכביסה שהיא מרובה:

כגון תילים ודברי הימים. לחלוק זה כנגד זה ואע"פ שהם רוצים בכך אין כבוד לכתבי הקדש שיעשו עמהן דרך חליפין. א"נ אע"פ ששניהם כתובים הן מ"מ קדושת תהלים חמורה שברוח הקדש נאמרה:

אבל תילין בתילין. ספר אחד של תהלים עם ספר השני של תהלים חולקין ששתיהן שוין הן:

אפילו תילים בתילים. אין חולקין ספר כנגד ספר ממנו לפי שאין לזה מה שיש לזה ומתוך שאין חולקין ונשאר כל ספרי תהלים ביחד אלו באין אצל אלו וקורין כולן לכל התהלים כאחד:

הדרן עלך פרק השותפין

פרק ב

הלכה א

מתני' **לא יחפור**. בור. עגול. שיח. הוא ארוך וקצר. מערה. מרובעת ומכוסה בקירוי:

נברכת הכובסין. חפירה מרובעת ומי גשמים מתקבצין בה ועשויה לכבס בגדים:

אא"כ הרחיק מכותלו של חבירו שלשה טפחים. אם הוא סמוך לכותל של חבירו ואם הוא סמוך לבורו כדפתח בריש מתני' צריך להרחיק מכותל בורו וכותל בור הוא שלשה טפחים נמצא מחלל בורו לחלל בורו של חבירו ששה טפחים ואסור לאדם לסמוך אחד מן הנזקין לסוף המצר שלו בשוה אם הוא סמוך לשדה חבירו העשויה לבורות ואע"פ שאין לחבירו שם בור שמא ימלך ויחפור בור בתוך שדהו אא"כ הרחיק מן המצר שלשה טפחים וכשיבא חבירו לחפור ירחיק גם הוא שלשה טפחים ויחפור:

וסד בסיד. את כותלי חפירתו:

את הגפת. פסולת של זיתים לאחר שנעצרו בבית הבד:

הסלעים. אבנים שעושין עפר תיחוח ומלקין את הכותל כדמפרש בגמרא:

או סד בסיד. דהיזקין של אלו אין כ"כ מרובה כמו הנזקין דחשיב ברישא:

הזרעים. קשים לכותל שמחלידין את הקרקע ומעלין עפר תיחוח:

ואת המחרישה. אע"פ שאין זרעים כגון שחורש לאילנות וקשה לכותל:

ואת מי הרגלים. גומא שמתקבץ בה ממי רגלים צריך להרחיק שלשה טפחים. והמטיל מים סמוך לכותל אם כותל לביני' הוא צריך להרחיק שלשה טפחים ובכותל של אבנים מרחיק טפח ואם הוא של אבן קשה כגון צונמא אינו צריך להרחיק כלל:

הרחים. קשים לכותל שמנידים את הקרקע בגלגול חביטתן:

מן השכב. היא הריחים התחתונה שהיא רחבה טפח יותר מן הרכב העליונה הרוכבת עליה:

שלשה מן הכלייא. בסיס שבונים מטיט ואבנים ומושיבין התנור עליו והוא רחב מלמטה וצר מלמעלה ושפה העליונה של הכלייא שעליה התנור יושב היא כמידת התנור וצריך שירחיק בסיס זה מן הכותל שלשה טפחים מתחתיתו שהן ארבעה משפתו לפי שהבל התנור מזיק לכותל:

גמ' **כיני מתניתא וסד בסיד**. בריש' דצריך הרחקה וגם לסוד בסיד לכותלי החפירה:

אם סד בסיד וכו'. כלומר ובאיזה מקום ודין דאיכא לחלק ולומר דאם סד בסיד בהרחק כל שהו סגי ואם לא סד צריך ג' טפחים:

מהדא. מדין דסיפא דהתם גרסי' במתני' הכי מרחיקין וכו' או סד בסיד וטעמא דאין היזקן מרובה:

הכא את מר וכו'. בפ' במה טומנין מקשה בהאי תלמודא על הא דאמר התם כל דבר שמרחיקין אותו מן הכותל אסור לטמון בו מפני שמוסיף הבל ומתיב רבי שמאי הרי סלעים מרחיק אותם מן הכותל מעתה אסור לטמון בהן. ואמאי לא תנינן במתני' התם דאין טומנין בסלעים. והיינו נמי דפריך הכא:

הכא. דקתני מרחיקין ש"מ דמעלין הבל ומרתיחין:

וכא את אמר. והכא במתני' דשבת דלא חשיב סלעים ש"מ דאין מרתיחין הן:

א"ר יוסי כאן וכאן. ס"ל דאין הסלעים מרתיחין והכא דמרחיקין לאו משום הבלא הוא אלא מפני שעושין עפר תיחוח במה שמתפרד מהחלודה ומתפזר מהן וכשהן סמוכין לכותל מלקין ומקלקלין את יסודות הכותל וכן משני לה רבי יוסי התם:

תני. בתוספתא דמכילתן פ"ק:

בצונם. אם היה כותל של צונמא מותר להטיל מי רגלים אצלו בלי הרחק:

והיך אמרין. כמו והכי אמרין בדר' יוחנן דעביד עובדא:

שפך. הטיל מים לאחורי השער בסמוך לכותל:

ולא ידעין. ואמרו שנסתפקו בזה אם בשביל שהיה כותל צונמא עשה כן או משום דהיה נצטער ולא היה יכול להתאפק בעצמו ובמקום צער ושעת הדחק לא גזרו ומיהת שמעינן דבכותל צונם אפי' שלא במקום צער שרי:

הדא דתימר. שיעור הרחקת הרחיים דקתני במתני':

בריחיים דתמן. של בבל שכך הוא עשוי לפי מנהגם:

ברם בריחיא דידן. של א"י הוא כאותו ששנינו בתוספתא ושל חמור שלשה מן האצטרובל שהן ארבעה מן הקלת אצטרובל הוא מושב הריחיים הקלת אפרכסת שמשימין בו התבוא' לטחון וטעמא דהרחקה מהני ריחיים משו' קלא הוא כדאמר התם:
מן השפה החיצונה ולפנים. צריך להרחיק שיעור המפורש במתני' ואין עובי הכותל מן המנין:
ורבנן אמרי מן השפה פנימית. ועובי הכותל מן החשבון דהא טעמא משום חום התנור הוא והשפה נחשבת כלחוץ:
היה עשוי. התנור כמין שובך שהוא שוה מלמעלה ולמטה:
מהו. אם בהרחקת שלשה טפחים סגי או דילמא לא אמרו שלשה טפחים מן הכלייא אלא דמשום דהיא רחבה טפח יותר מן התנור ואנן מהשפה חשבינן דהוא שוה לתנור וא"כ הרחקת ארבע טפחים בעינן:
נשמעינה מן הדא. דתנן במתני' דלקמן העמידו בעליה צריך שיהא מעזיבה תחתיו שלשה טפחים שלא יזיק חומו להבית ובכירה טפח. וגריס לה האי ש"ס דת"ק דהתם רבי יהודה הוא:
וכירה לא כמין שובך עשויה. שהרי שוה היא מלמעלה ולמטה ואפ"ה אמרי' בה דלעולם טפח סגי וה"נ שלשה טפחים ודקתני במתני' שהן ד' מן השפה לאו לענין הרחקה קאמר אלא לסימנא בעלמא קאמר לפי שהתנור עשוי כך ולעולם מהמעזיבה שלו הוא דחשבינן. א"נ כשובך שהוא עשוי כמין קדירה ופיה למעלה וכמו שהיו תנורים שלהם עשוין ובעי הש"ס אם בתנור כזה שמוציא חום הרבה צריך להרחיק מן הכלייא שהוא מעזיבה שלו יותר משלשה טפחים ופשיט ליה מן הכירה דג"כ כך עשויה היא ואפ"ה אין בה לעולם אלא כפי השיעור השנוי במשנה במעזיבה שלה וה"נ בתנור אע"פ שהוא עשוי כך בין מלמעלן בין מלמטן ג' טפחים כלומר בין אם נלך אחריו במה שהוא עשוי מלמעלן בין במלמטן לעולם שיער הרחקתו מן הכלייא שלשה טפחים:

הלכה ב

מתני' **גובה ארבע אמות**. חלל מפי התנור עד התקרה כדי שלא יאחוז האור בתקרה:
עד שיהא תחתיו מעזיבה. טיח של טיט ג' טפחים שלא תבער תקרה תחתונה של עלייה ועל גבה גובה ארבע אמות:
ובכירה. שהיא עשויה ששופתין קדירה על חללה ואין עושין בתוכה היסק גדול כמו שעושין לתנור בטפח סגי:

ואם הזיק. אחר שהיו שם כל השיעורים הללו משלם מה שהזיק ואע"פ כן מעכבין עליו בכל שיעורים הללו שמא ידליק בתיהם ולא יהיה לו במה לשלם ואין הלכה כר"ש:

גמ' **תני**. בברייתא ולא תנור של נפחין וכלומר דאע"ג שזה באומנתו הוא עוסק וה"א דאינו יכול למחות בידו להעמיד תנורו קמ"ל דאפי' באומן צריך להרחיק כשיעור המפורש במתני':

אין היה כגון קיני. צורף ויתנהו לצורף תרגומו ויהביתיה לקנאה:

או כנפח מתחלה. כלומר שזה הצורף או הנפח העמיד כבר שם בתחילה תנורו מקודם שבא שכנו זה לדור שמה:

מותר. ואינו יכול למחות בידו:

כנגד דירתו מהו. אסיפא דמתני' קאי דקתני ואם הזיק משלם מה שהזיק ואם בדוקא קתני היה מעמידו בעלייה וכו' דמשמע משום היזק בעל עלייה הוא ואם מחמת זה הוזק הבית שכנגדו מהו שיהא חייב:

כ"ש כנגד דירתו. שהוא חייב בהזיקו:

המזיק אין לו חזקה. דאע"פ שעמד כך הרבה שנים אינו יכול לטעון כבר נתרצית בכך דאין חזקה לנזקין:

ממחיי רבנן בעשן תדיר. בהא דוקא אמרו דאין חזקה לנזקין ובזה מוחין החכמים מלעשות כן דכיון שתדיר הוא אין הדעת סובלתו ואין זה יכול לטעון טענת חזקה:

כהדא. עובדא דשמעינן דבעשן שאינו תדיר אין מוחין:

חדא איתתא הוה מדלקת חולין. מלשון חולטית והמצולה בפ' המוכר את הבית. פחמין הנעשין מעפר הקרקע והיתה מדלקת בהן תחת ביתו של רבי אילפיי והיה רוצה למחות בידה וא"ל רבי נסא דלא אמרו אין חזקה לנזקין אלא בעשן תדיר כגון עשן הכבשן שהוא תדיר ומזיק ביותר:

הלכה ג

מתני' **תחת אוצרו של חבירו**. לפי שהחום מפסיד פירו' האוצר:

ביין התירו. ביין של ארץ ישראל התירו שהעשן היוצא מן החנות של נחתומין ושל צבעים אינו קשה לו אבל במקום שידוע שהחום מזיק ליין לא יפתח חנות של נחתומין וצבעין:

אבל לא רפת בקר. אפילו תחת יין של ארץ ישראל מפני שמפסיד ריח היין:

חנות שבחצר יכול. השכן שלו למחות בידו למכור שם שהוא אומר לו איני יכול לישן וכו' אלא עושה מלאכתו וכלים בחנותו ומוכר בשוק:

אבל אינו יכול למחות בידו וכו'. שהרי החזיק לעשות כן:
ולא מקול התינוקות. של בית רבן ואע"ג דקול הבא מחמת אחרים הוא לא מצי מחי משום יגדיל תורה ויאדיר ואם אינו מלמד התינוקות תורה אלא איזו אומנות או תשבורת וכיוצא באלו יכול הוא למחות ולומר לו איני יכול לישן מפני התינוקו' שנכנסים ויוצאים:
גמ' **פני**. צוה אותו לפנות לחד חליטר נחתום המוכר מיני חליטין ורקיקין:
מן איסטיב. מן אצטווא של שכונתו לשכונה אחרת שלא יהיה תחת בית האוצר:
שרי תחותיה. היה שכן ודר תחתיו ועבר רבי אחא ולא מיחה ביד החליטר ואמר רבי אבדומי ראה דרבנן עברין ורואין זה ואינם מוחין:
כעס עלוי רבי אחא. על שאמר לו כן:
איבאש. חלה ר' אבדומי:
איבאש. כלומר דנעשה מסוכן ביותר ועלה ר' יוסי אחיו לביתו לבקר אותו וראה שמסוכן הוא ואין אחד בא לבקרו ולהשגיח בתיקון צרכיו מפני שר' אחא היה לו כעס עליו ואמר ר' יוסי איזיל ואיבעי מיניה דרב אחא לפייסו בשבילך:
אזל ואמר בי דינא. לפני הב"ד ושם היה רבי אחא ראש ב"ד ורחמו עליו וצוה להכין צרכיו ולעשות לו תכריכין ובזה הראה שנתפייס לו:
זבין כל דרתיה. כל חצירו עם הבתים מכר לאחר ושייר בו לעצמו חד מסתובא עליית קיר קטנה והיה נכנס תמיד וישב לו שם:
אתא עובדא. לפני רבי יונה ורבי יוסי שזה היה טוען איני יכול להזהר ממנו ואיני רוצה שיהא תמיד נכנס ויוצא ורואה מה שעושים בתוך ביתי וכן פסקו לו רבי יונה ורבי יוסי דלא כל כמינך לעשות כן:
פלגא דרתיה. חצי חצירו ודירתו מכר ושייר בה חד נחתום שהיה דר באותו החצי ואתא עובדא שזה היה רוצה להוציאו:
אתת אתה עלוי. אתה הוא שבאת עליו שהרי הוא היה דר בו בתחלה וקדם אותך:
ותני כן. בתוספתא פ"ק:
תני. שם:
באמת ביין התירו אע"פ שממעיטו אינו אלא שמשביחו. וכן הוא התם. וכלומר אף דהחום ממעט היין במקצת מ"מ משביחו הוא שנעשה חזק ביותר:
כד שמע הדין תנייה. כששמע הברייתא זו שהחום משביח את היין:
יהב חמריה גו אגריה דבני. הניח יינו על גגו של בית המרחץ:
אסריה חמריה. לבסוף הסריח יינו:

אמר המשנה. זו הטעיתי שסמכתי עליה לתת ייני במקום החום:
לא שהטעיתי המשנה. הדר ביה ואמר המשנה ודאי לא הטעית אותי מפני שהדין אמת הוא אלא דריח המרחץ קשה ליין ומסריחו:
תני. בתוספתא שם. והכי איתא התם אם קדמו חנות ורפת את האוצר אינו יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הריחיים ולא מפני ריח רע ולא מקול תינוקות לשכנו אין יכולין לכופו רבן שמעון בן גמליאל אומר לשכנו יכולין לכופו ע"כ. והכי פירושא אם קדם הוא בחנות או ברפת שלו בחצר קודם שעשה זה את האוצר דין אחד להם שלעולם אין יכול למחות בידו לא מקול התינוקות ולא מפני הנכנסין והיוצאין מחמת חנותו של זה כמו שאין יכול למחות בידו לעולם שאינו יכול לישן מקול הפטיש ומקול הריחיים אפי' לא קדם החנות אלא שהחזיק בה כך אין יכול למחות מפני הנכנסין ויוצאין אם קדמו בחנות קודם שבא זה לדור בחצר וכן הדין אם קדם הרפת להאוצר אינו יכול למחות בידו מפני ריח רע:
לשכינו. אבל אם רוצה זה להשכיר לשכנו החנות או הרפת אין יכולין לכופו כלומר חבירו שבחצר אינו יכול לכוף אותו לומר לו לדידך סברת וקבילית עלי ולא לשכנך משום דאמרי' ליה הואיל וזה קדמך ובעל כרחך צריך אתה לסובלו מאי איכפת לך בינו לבין אחר ובשקיבל עליו חבירו מיירי כדאמר הכא ורשב"ג סבר אף לשכנו אם רוצה להשכיר לו יכולין לכופו שלא יניח שם אחר במקומו ואע"פ שקדמו החנות או הרפת וכדמפרש טעמיה לקמן. וממילא רווח לן שמעתתא בהסוגיא אלא דהש"ס מוסיף בה דברי' בהברייתי' או שהיה גירסתם כך בהתוספתא ומכל מקום חדא היא לענין הדין והכוונה ולקמן פליגי בה אמוראי בפירושא דלשכנו באיזה ענין מיירי:
לשכינו יכול לחזור בו. אדלעיל קאי דמייתי לה להרישא דתוספתא אם קדמה וכו' וכמו שהבאתי וכלומר אע"פ שקדמה החנות או הרפת וזה השכיר לשכנו יכול זה לחזור בו ולומר איני רוצה בשכן אחר:
משקיבל עליו. לזה השכן האחר שוב אינו יכול לחזור בו והיינו אין יכולין לכופו דקתני בתוספתא וכדפרישית דכיון שקיבל עליו לשכנו אין יכולין לכופו לבעל החנות או לבעל הרפת להוציאו משם:
אף משקיבל עליו. זה לשכנו שהשכירו לו זה יכול הוא לחזור בו ולומר איני רוצה בשכן זה ואינו יכול לומר לו מאי איכפת לך ביני ובין אחר מפני שיכול לומר ודאי איכפת לי:

אינון אזלין. אלו שהורגלו לבא אצלך ילכו ויבאו תמיד לכאן לבקש אותך ולשאול אחריך כאשר לא ימצאוך ואינו רוצה שירבו עלי הדרך ואף ע"ג דכבר קיבל עליו לזה השכן בתחלה משום דרשב"ג כר"מ ס"ל כדקאמר לקמן:

רבי חנינא ורבי מנא. פליגי באיזה ענין מיירי הא דפליגי ת"ק ורשב"ג הכא:

מהו לשכינו. דקאמר ת"ק משקיבל עליו אינו יכול לחזור בו:

מישרתיה גו דרתיה. אם השכיר לו זה לשרות ולדור בדירתו תחתיו בהא הוא דאינו יכול לחזור בו חבירו דלא ס"ל לת"ק האי סברא דרשב"ג שמרבה עליו את הדרך אבל לפתוח לו חנות לזה השכן בהא לא פליג ת"ק אדרשב"ג משום דיכול חבירו לומר לו מה שקבלתי עלי ונתרציתי לזה השכן מפני שהייתי סבור שזה השכן לא בא אלא לדור כאן ולא לפתוח לו חנות:

מהו לשכינו. אפי' מיפתח ליה חנות דקסבר ת"ק דאומר לו מאי איכפת לך בין אם הייתי פותח לי חנות או זה השכן וכבר קבלת עליך ונתרצית לשכן אחר:

אתייא דרשב"ג. דקאמר אף משקבל עליו יכול לחזור בו ולומר סבור הייתי שיכולני לקבל ועכשיו איני יכול לקבל:

כרבי מאיר דתנינן תמן. בכתובות סוף פ' המדיר ואלו שכופין אותו להוציא וכו' אע"פ שהתנה עמה וכו' וה"נ אפי' התנה עמו בפירוש וקבל עליו יכול הוא לומר לו כן:

אבל אינו יכול למחות וכו'. פיסקא דמתני' היא:

אילין דמלפין טלייא. מקול התינוקות דקאמר אינו יכול למחות דוקא באלו דמלמדין לתינוקות תורה:

ואילין דעבדין מסוגין. אבל אלו שמלמדין התינוקות לעשות ציונים וסימנים להבין אלו לאלו ברמזים וחשבונות וכיולא בהן מסוגין מלשון סיגנום ולשון לעז הוא והרבה נשתמשו במלה זו בזה התלמוד ובמ"ר ויש לו דוגמא בלשון המקרא סוגה בשושנים:

יכלין חבירהון. באלו יכולין בני החצר למחות ולומר שהן מרבין עלינו את הדרך:

מסמריה דנוליה. מחום העולה מהאשפה. סמרא מלשון סמר בשרי ויש לו דוגמא בהש"ס בפ' מקום שנהגו עד דלא פרח צימרא מינה. נוולא אשפה. בדניאל ב' ובתיכון נולי יתשמון. ובני ציפורי היו מקפידין על זה ומוחין זה לזה שלא יעשו אשפות אצל הכותל שבחצר:

בין כותל לכותל. בין כותלו לכותל חבירו התיר להם ליתן שם אשפה א' לשניהם:

איליו מרושתיה. מקומות שכורתין שם הארזים לנסרים. וטור כרותות ארזים. במלכים ו' תרגומו וסידרא חד דמריש אעי ארזין. והורה להם לרחק מהכותל ד' אמות כדמפרש ר' יוסי בר' בון טעמא:

איליו עמודיא דרכיניו. עמודי הבית שנעשו רכין וחלושין ונרתעין מכח קריית קול של כריתות ארזים אלו נעשו כן ולפיכך צריך להרחיק:

שורא דחמץ. החומה שהיא אצל המחמצן והוא מקום ששורין הבגדים במים עם צואת הכלבים עד שמחמיצין ומסריחין:

מן קל גורי פרסייא נפל. היא חלושה כל כך שתוכל לנפול אפי' מקול שאגת גורי אריות השוכנים בארץ פרס וכלומר שנברכת הכובסין כזה קשה לכותל הרבה וצריך להרחיק:

הלכה ד

מתני'. מי שהיה כותל סמוך לכותל חבירו. כמין גא"ם ובא לעשות כותל שני כנגד כותל חבירו עד שיעש' השלשה כתלים כמין בי"ת הרי חבירו מעכב עליו עד שירחיק מכנגדו ד' אמות כדי שיהיה המקום בין שני הכותלים רחב כדי שיוכלו לדוש בו רבים שדריסת רגל בקרקע הסמוך לכותל מחזקת יסודות הכתלים ומעמדת אותם ודוקא בכותל גינה או בכותל חצר בעיר חדשה דלא דשו בה רבים ולא נתחזק הקרקע כל צרכה אבל בכותל חצר שבעיר ישנה סומך ואינו צריך להרחיק וכן אם לא היה בכותל חבירו ד' אמות או יותר אינו צריך להרחיק שכותל שהוא פחות מד' אמות אינו צריך חיזוק:

ובחלונות. שבכתלים כן הוא הדין:

מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ארבע אמות. אם החלון למעלה הוא בכותל חבירו ובנה זה כותל כנגד החלון מלמטה אם נשאר מראש הכותל פחות מד' אמות בגובה הרי זה כופהו למעט הכותל כדי שלא יעמוד על ראש הכותל וישקיף בעד החלון:

ומלמטן. היתה החלון למטה בכותל חבירו כופה לזה שבנה הכותל כנגדו להגביה כותלו בגובה ארבע אמות מן החלון כדי שלא יביט בו:

ומכנגדן. דצריך להרחיק הכותל מן החלון ד' אמות כדי שלא יאפיל אורו. וכן הדין בכתלים דרישא דמתני' כדמפרשינן בגמרא:

גמ' **בבאין ליישב העיר בתחילה היא מתניתא**. בעיר חדשה אבל בעיר ישנה אין חוששין בכותל חצר משום דוושא כדפרישי' במתני':

בכותל אטום היא מתניתא. מלשון כיפה כנגד האוטם בפ"ג דפרה ופי' בערוך איטום בלשון יוני בנין עשוי עמודים. וכלומר דר' אילא קשיא ליה דקתני לא יסמוך לו כותל אחר וכותל קמא היכי סמיך ולפיכך מוקי לה דמתני' מיירי בכותל בנוי ע"ג עמודים

וכך היה כותל הראשון שסמך ובזה לא היה צריך להרחיק דאין כאן משום דוושא שהרי יכולין לילך ולדוש בין העמודים:

א"ר יוסי. דלא היא דלעולם בכותל בנין ממש מיירי ולא קשיא כותל קמא היכי סמוך דבכותל סודמין היא מתניתא. סודמין כמו זודמין ופירושו כפול ונדבק הוא מלשון זוג וזווד והכל אחד ודוגמתו תמצא בנדה דף כ"א ע"ב זוגא דמן חדייב. ויש גורסין זווא ולפי' פי' רש"י שני ת"ח והערוך פי' שם חכם אבל נמצא שם בערך זווא הגי' במגילה אייתי זווא מביתיה ופי' זוג של ספרים וכן בפרק מפנין בסופו דקאי מאדים בזווי והרבה כמו כן במקומות בש"ס לפי הגירסות. א"נ סודמין כמו צדמין שנעשה מצדדין וזהו העיקר ומבואר הוא כי דרך הש"ס להשתמש בחלוף האותיות וכן בהפך תמצא לעולם בת"י על סיטרא ציטרא ובריבוי יבא מ"ם או נו"ן. וכן מוכרח האי פירושא הכא מדלקמן. וכלומר דכותל הראשון שסמך מיירי שעשה מודבק לכותל חבירו בראש האחד מן הצד כמין ג"ם ולא שעשאו נגד כותל חבירו והילכך במקום מועט כזה לא היה חושש משום דוושא:

מתניתא אמרה כן. ממתני' גופה ש"מ דבכותל בנין מיירי כולן ושנבנה כותל הראשון מצדי לכותל חבירו דקתני ובחלונות וכו' דמשמע דקאי על החלונות שבאלו הכתלים כיצד יעשה דאף על גב דכן הדין בכל מי שירצה לסמוך כותל כנגד חלונות חבירו מכל מקום משמע דקאי נמי אירישא והיינו הך דחד דינא אית להו ועכ"פ שמעינן דבכותל בנין מיירי דכותל שע"ג עמודים לא צריך חלונות ולא שייך האי טעמא כדמסיים ואזיל: שלא יהא עומד ע"ג כותלו ורואה בתוך חלון חבירו שמלמעלה וכן אם החלון מלמטה שלא יהא עומד סמוך לכותלו ורואה למטה בתוך חלון חבירו :

מכנגדן שלא יאפיל את הצדדין. דצריך להרחיק הכותל שהוא סומך עכשיו ד' אמות מן כותל שכנגדו ולא יאפיל הצדדין ויאפילו אורה של חלון חבירו שהוא בכותל האמצעי וש"מ דעכשיו הן עשוין כמין בי"ת לפי שהכותל הראשון כמין ג"ם היה והיינו בכותל סודמין:

ותני. בתוספתא שם כן מרחיקין הכותל מן כנגד החלון כדי שלא יאפיל והיינו כמלא חלון והה"ד במתני' כדפרישית:

הלכה ה

מתני' **מרחיקין את הסולם מן השובך**. מי שיש לו שובך של יונים בחצירו סמוך לכותל שבין שתי חצירות ובא חבירו להעמיד סולם אצל הכותל צריך להרחיק הסולם מן השובך ארבע אמות כדי שלא תקפוץ הנמיה והיא חיה קטנה מן הסולם לשובך ותהרוג את היונים:

מן המזחילה. והוא צנור גדול המונח על אורך הכותל ומימי הגג זבים לתוכו ופעמים אותה המזחילה הולכת לאורך כל הכותל ואם זה הכותל הוא על פני חצר חבירו ומזחילה עליו צריך זה להרחיק ממנה אם בא לבנות כותל בצדה בארבע אמות כדי שיהא מקום לבעל המזחילה להיות זוקף שם סולם לעלות ולתקן המזחילה שלו ולנקותה מעפר וצרורות שיפלו שם הואיל והבעל מזחילה החזיק בזה שתהא מזחילתו מהלכת בפני חצירו של זה:

ומרחיקין את השובך מן העיר. לפי שהיונים מפסידין זרעוני גנות:

אלא אם כן יש לו חמשים אמה. שלא יפסידו היונים בשדה חבירו:

בית ארבעת כורין. בית כור לכל רוח והכור שלשים סאין:

מלא שגר היונה. מרוצת פריחתה בפעם אחת ואין הלכה כר' יהודה:

ואם לקחו. מאחר כמות שהיא אפילו אין לו כל סביביו אלא בית רובע רחוק משדה חבירו:

הרי הוא בחזקתו. שהרי הוחזק הראשון בכך ואין מחייבין אותו להרחיק:

גמ' **הדא דתימר**. דמרחיקין את הסולם מן השובך ואע"ג דקי"ל על הניזק להרחיק את עצמו דוקא בימין השבוך הוא דצריך להרחיק משום דהוי כגירי דיליה והכל מודים בזה וכשהסולם בימין השובך מיומן ביותר להנמיה לקפוץ דרך שם להשובך אבל כשהסולם בשמאל השובך אינה ממהרת כל כך לקפוץ משם להשובך ולא מיחזי כגירי דיליה זוקף מיד ואין צריך להרחיק:

הכא את אמר חמשים אמה. ליוני השובך ולהלן בסוף פ' מרובה את אומר אין פורסין נשבין ליונים אא"כ רחוק מן הישוב שלשים ריס ומשני רבי יוסי בר' בון לענין לרעות את עצמה די לה בחמשים אמה אבל לענין לפרוח פורחת ד' מילין שהוא לערך שלשים ריס וכדאמר התם דטעמא שלא ילכדו יוני הישוב הוא:

הלכה ו

מתני'. ניפול. גוזל הנמצא בתוך חמשים אמה של שובך:

הרי זה של בעל השובך. דעד חמשים אמה מדדה הוא אבל לא יותר ולפיכך חוץ מנ' אמה ה"ז של מוצאו:

בין שני שובכות. בתוך חמשים של שניהם ובששניהם שוין במנין איירי לפיכך הולכין אחר הקרוב אבל אם היו יוני שובך האחד רבים הולכין אחר הרוב אע"פ שהוא רחוק:

גמ' **הדא דתימר**. הא דקתני במתני' קרוב לזה שלו דוקא בשאין דרך הרבים מפסקת בין שתי השובכת דליכא למיחש דילמא מרובא דעלמא נינהו:

אבל בזמן שמפסקת. דרך הרבים שם:
לא בדא. אמרו דהולכין אחר הקרוב משום דאיכא למיתלי בתר רובא דעלמא והוי של מוצאו:
הדא ילפא מההיא וכו'. בפ' אלו מציאות תנן בהלכה ד' אם היה משכירו לאחרים אפי' מצא בתוך הבית הרי אלו שלו קאמר התם הש"ס דבפונדק והיינו שהשכירו לג' בני אדם דכ"ע מודה שהוא של מוצאו וכדפרישית התם אהי פלוגתא קאי והשתא קאמר דהאי דינא דהתם ילפא מההיא דמתני' דהכא דדוקא במקום דאיכא למימר דההוא דנפל מיניה מייאש וכגון הכא בדרך הרבים מפסקת בהא הוא דאמרינן דשל מוצאו וכן התם דוקא שעשאו פונדק לג' בני אדם דכל חד וחד דנפל מיני' מייאש הוא דכל א' מהשנים האחרים יאמר אני לא מצאתי והילכך הוי של מוצאו אבל אם היה שנים חייב להכריז דבהא מאן דנפיל מיניה לא מייאש סבור ליכא אחרינא בהדיה למחר תבענא ליה וכדאמרינן בדינא דמתני' דהכא דהיכי דאין דרך הרבים מפסקת לא הוי של מוצאו אלא להקרוב:
וההיא. מתני' דהכא ילפא מן הדא דהתם שאם היו כאן שלשה שובכות דאיכא למימר כל חד וחד מייאש הוי של מוצאו כדאמרי' התם:

הלכה ז

מתני' **מרחיקין את האילן מן העיר**. לפי שנוי הוא לעיר כשיש מקום מרחב לפניה:
והחרוב והשקמה. שענפיהן מרובי' חמשים אמה:
כל אילן סרק. מפני שהוא גנאי לעיר ואין הלכה כאבא שאול:
ונותן דמים. מי שהעיר שלו או בני העיר כולן נותנין דמים לבעל האילן:
ספק. קוצץ ואינו נותן דמים דכיון דדינא הוי דבין זה קדם ובין זה קדם קוצץ ולאח' שיקצוץ אמרינן ליה לבעל האילן זיל אייתי ראיה שהאילן קדם ושקול:
גורן קבוע. גורן שיש בו כרי גדול שזורין אותו ברחת קרוי גורן קבוע ושאין הכרי גדול ואין בו לזרות המוץ ברחת אלא הרוח מנשבת בכרי והמוץ נדף מאיליו קרוי גורן שאינו קבוע ובכזה שהיזק מיעט הוא לא חשו לחייבו להרחיק:
חמשים אמה. מפני המוץ שמזיק את בני העיר כשהוא זורה:
מרחיק מנטיעותיו של חבירו. מה טעם קאמר מה טעם לפי שצריך להרחיק מנטיעותיו ומנירו של חבירו בכדי שלא יזיק המוץ לנטיעתו ולנירו לפי שנעשה זבל ומייבש את הנטיעות ומקלקל את הניר. ניר חרישה שחורשין בימות הקיץ כדי שימותו שרשי הקוצי' והעשבים:

גמ' **משם**. בעיא מ"ט דמרחיקין את האילן מן העיר אי משום שענפיו מרבין את הצל ועומד ומאפיל לבני העיר או משום שניאו רע אין זה לנוי ואינו יפה לעיר כשאין לה מקום פנוי סביבותיה א"נ בניחותא דהש"ס מפרש להמתני' משום הני טעמי:

מה מפקה מביניהון. מאי בינייהו בין הני טעמי:

היה עומד בתוך שלו. אם השדה סביבות האילן של בעל האילן הוא ליכא טעמא דעומד ומאפיל ואי אמרי' דטעמא מפני שאין נוי לעיר אפילו עומד בתוך שלו אסור וצריך להרחיק:

הלכה ח

מתני' **את הנבילות ואת הקברות**. מפני ריח רע:

הבורסקי. מקום עיבוד העורות:

אלא למזרח העיר. מפני שרוח מזרחית חמה וכשאינה באה לפורענות אינה קשה אלא מנשבת בנחת וממעט' היזק הריח ואינו מביאו להעיר:

לכל רוח הוא עושה. ומרחיק חמשים אמה חוץ מן המערבה שאינו עושה כל עיקר מפני שמתפללין ועומדין לצד אותו הרוח ששכינה במערב ואין הלכה כר' עקיבה דשכינה בכל מקום:

גמ' **עד מקום שעושה גלד**. אדר"ע קאי דקאמר לכל רוח הוא עושה ומפרש לה דעד כמה עושה הבורסקי לכל רוח עד מקום שנעשו העורות כמין גלד והוא מלשון דקיימי גילדי גילדי ובערוך פי' גילד בלשון ערבי עב. וכלומר דשוב אין מעלה ריח רע ואפי' הוא בתוך נ' אמה:

עד מקום שעומד ומריח. כלומר דקסברי דהא דקאמר ר"ע ומרחיק נ' אמה אריש דבריו קאי לכל רוח הוא עושה ובלבד שירחיק עד מקום שיכול הרוח לבא לעיר והוא שיעור חמשים אמה חוץ ממערבה שאינו עושה כל עיקר:

ותני כן. בתוספתא בהדיא בפ"ק:

ר"ע אומר לכל רוח הוא עושה ומרחיק. חמשים אמה:

חוץ מן המערבה מפני שהיא תדירה. ברוחות ומנשבת תדיר:

לא תהלוך ממדינחיה. לפי שרוח מערבית מנשבת תדיר ויזיק לך רוח שבא מן המוכה שחין שהוא למערב שלך אלא תלך ממערבו ורוח תדירה לא תהא מנשבת עליך ממנו:

הלכה ט

מתני' **את המשרה**. מקום ששורין בו פשתן ומפסיד את הירק הסמוך לו:

ואת הכרישין. שהן מזיקין להבצלים הסמוכין להן:

ואת החרדל מן הדבורים. שהוא מפסיד את הדבש ועושה אותו חריף וחד:
ר' יוסי מתיר בחרדל. לפי שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדל מן דבוריי הרחק אתה דבוריך מחרדלי מפני שבאות ואוכלות פרחי חרדלי:
גמ' **תני**. בברייתא:
מרחיקין את הבצלים מן הכרישין. דס"ל להאי תנא דבצלים מזיקין את הכרישין ואם בעל הכרישין קדם צריך זה להרחיק הבצלין מהן:
ור' לעזר בר"ש מתיר. בבצלים לכרישין דס"ל כתנא דמתני' דהכרישין הוא דמזיקין הן להבצלים:
מגו אילין מתני'. ר' יעקב ס"ל דלא פליג ת"ק דברייתא אתנא דידן והלכך קאמר דמתוך אלו מתניתן מהמשנה והברייתא אנו למדין דכשם שזה מרחיק זה מזה הכרישין מן הבצלים כך זה וכו' דשניהם מזיקין זה את זה וכל אחד שקדם באחד מהן צריך השני להרחיק ממנו כשירצה לזרוע מין השני שהוא מזיק לזה:
מפני שפי הדבורים חד. מילתיה דת"ק במתני' בחרדל מן הדבורים מפרש לפי שהדבורים באין ואוכלין את החרדל ונעשה פיהן חד והן אוכלות את הדבש ומחריבות ומפסידות אותו לפיכך ס"ל דבעל החרדל הוא דמזיק לבעל הדבורי' וצריך להרחיק:

הלכה י

מתני' **ובחרוב ובשקמה חמשים אמה**. לפי ששרשיהן מרובין.
בין מלמעלן. שאחד מהן מלמעלה בגובה שפוע הר והשני בשפולו:
בין מן הצד. בקרקע שוה:
ונותן דמים. דכיון דברשות נטע שאינו מזיק עד זמן גדול לא חייבוהו חכמים לקוץ בלא דמים בשביל היזיקא דיחיד:
וזה נוטע בתוך שלו. ובעת שנטע אינו מזיקו ואינו אלא נזק הבא מאיליו לאחר זמן והלכה כר' יוסי:
סמוך לשדה חבירו. בין שדה אילן בין שדה לבן:
ארבע אמות. כדי עבודת הכרם שכשיחרוש את אילנותיו לא יהא צריך להכניס מחרישתו לתוך שדה חבירו:
א' גפנים וא' כל האילנות. וה"מ בא"י אבל בחוץ לארץ שמחרשתן קצרה בין גפנים לגפנים ובין אילנות לאילנות שתי אמות בין גפנים לאילנות או לשדה לבן ד' אמות:
וזה סומך לגדר. בכל מקום:
מעמיק. בעל השדה שלשה טפחים וקוצצן ואינו חושש שמא ייבש האילן של חבירו שזה בתוך שלו הוא חופר כדי שלא יעכבו את המחרישה שלו:

היה. בעל השדה חופר בור ושיח ומערה ומצא שרשיו של אילן חבירו קוצץ ויורד והעצים שלו ודוקא אם המקום שחופר רחוק הוא מן האילן ששה עשר אמה אבל בתוך י"ו אמות העצים הם של בעל האילן דעד ששה עשר אמות מינק ינקי מן האילן טפי לא ינקי:

גמ' טעמון דרבנן כשהבור קדם קוצץ מפני שישוב העולם הוא בבורות ואי אפשר בלא בורות:

אוף אנא אית לי. דיש ישוב העולם ג"כ באילנות וכשם שזה חופר בתוך שלו כך זה נוטע בתוך שלו:

אמר ר' יוסי ויאות אמר. התם אמה דתנינן בריש מס' ביכורים קאי דגרסי' התם אמתני' וכן המבריך מתוך של יחיד וכו' לתוך שלו אינו מביא. תני אם הבריך ברשות מביא וקורא ר' יוסי בשם ר' אמי והוא שנתן לו רשות לעולם הא לשעה לא ר' יונה בשם ר' אימי אפי' לשעה חייליה דר' יונה מן הדא היה חופר בור ושיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו ועצים לא לשעה הן מה עבד לה ר' יוסי שרשים שדרכן להחליף לעולם מכיון שדרכן להחליף לעולם הן. כלומר דר' יונה היה רוצה לאתויי סייעתיה מדקתני העצים שלו של בעל השדה א"כ לא הוי אלא כמי שנתן לו רשות לפי שעה שיטע סמוך אצל שדהו ושיהו שרשי אילן נכנסין בתוך שלו שהרי הוא קוצצן וא"כ ש"מ דאפי' רשות לשעה מהני וכן לענין ביכורים דמסתמא בעל האילן מביא ביכוריו של האילן ואע"פ ששרשיו יוצאים בתוך של חבירו ויש לו רשות לקצצן מ"מ כיון דנתן לו רשות אפי' הוא לשעה הוי כשלו. מה עבד לה ר' יוסי. ומשני שאני שרשים מהברכה דהשרשים הואיל ודרכן להחליף לאחר שנקצצו חוזרין ומחליפין לעולם א"כ הוי כנתן לו רשות לעולם משא"כ בהברכה. שמעינן דהשרשים שיוצאין לתוך שדה חבירו אינה כלום לומר שזה אינו מביא ביכורים לפי שהשרשים אינם עיקר לדין דביכורים. והיינו דקאמר הכא ויאות אמר שאין השרשים היוצאין לשדה חבירו מזיקים לביכורים שלא יוכל זה להביא שאם אתה אומר שהשרשים הם עיקר לעיכוב הביכורים א"כ אין לך אדם שיביא ביכורים לעולם כדמפרש ואזיל:

הלכה יא

מתני' **אילן שהוא נוטה לתוך שדה חבירו קוצץ**. הענפים עד גובה מלא מרדע ע"ג המחרישה שלא יעכבהו מלהוליך מחרישתו שם. מרדע מלמד הבקר:

החרוב והשקמה. שצלן מרובה וקשה לשדה:

כנגד המשקולת. הוא חוט שבוני החומה תולין בה משקולת של אבר וכלומר קוצץ כל הנוטה עד שיהיה שקול כנגד המצר של שדהו:
בית השלחין. היתה שדה חבירו בית השלחין והיא ארץ שצריכה תמיד להשקות אותה:
כל האילן. אפי' אינו חרוב ושקמה קוצץ כנגד המשקולת מפני שהצל רע לבית השלחין:
אבא שאול. אריש קאי דקאמר ת"ק קוצץ מלא המרדע ואפי' הוא אילן סרק חוץ מחרוב ושקמה ואמר ליה אבא שאול כל אילן סרק שאינו עושה פירות קוצץ כנגד המשקולת ואין הלכה כאבא שאול:
אילן שהוא נוטה לרשות הרבים קוצץ. את הענפים התחתונים כדי שיכול גמל להיות עובר עם רוכבו:
גמל טעון פשתן. ואין צריך לקוץ כדי גמל ורוכבו דרוכב גחין וחליף תותיה:
מפני הטומאה. שמא יאהילו הענפים על כזית מן המת וכיוצא בה ויטמא האדם העובר שם והלכה כת"ק בלבד:
גמ' **ר' יונתן הוה דאין טבאות**. הוא היה הדיין שהיה יכול לדון בטוב שהיה מקיים בעצמו התקוששו וקשו קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים כדמייתי האי עובדא שהיה לו שכן עכו"ם אחד שכינו בבית ובשדה והיה לר' יונתן אילן נוטה לתוך שדהו של הנכרי:
אתא קומי חד דיין אכן. בא לפניו דין אחד כן שהיה אילן של אחד נוטה לתוך שדה חבירו ותבעו לפניו לדין ואמר להן לכו עכשיו ובאו למחר וזה שכינו העכו"ם שמע ואמר בשבילי לא יצא דין הזה ממנו שסבר היה לדחותם מעליו צוה להם שילכו לפי שגם אילן שלו נוטה לתוך שדהו:
למחר אני מבטל אילו מדידי. אני משכים ומבטל וקוצץ אילו הענפים שלו הנוטים לתוך שלי שעכשיו אני רואה שאינו הגון לעשות כן שהרי אלו באים לדין על זה:
וחמי היאך דינא נפק. ואח"כ אראה היאך יצא הדין ממנו ואם יצוה לזה לקצוץ ענפיו הנוטים אז אראה לעיני כל שהוא דן לכל העם ואינו עושה דין לנפשו ואינו נחשב לכלום:
באפתי רמשא. לעתותי ערב שלח רבי יונתן אחר הבעל מלאכה שלו ואמר לו צא ותקוץ את כל הנוטה מאילן שלי לתוך שדהו של העכו"ם:
בצפרא קרץ. בבקר השכים בעל הדין וחזר ובא אצל רבי יונתן וצוה לו לקוץ את הנוטה לתוך חבירו ואמר הנכרי לרבי יונתן ושלך מה הוא ומפני מה אתה מניח ענפי אילן שלך להיות נוטים לתוך שדה שלי ואמר לו צא וראה היאך שלי עושה בשלך ויצא וראה שכבר נקצצו ונתן השבח בריך אלההון דיהודאי שצוה להם על הדין ועל המשפט וזה קיים בעצמו כן:

חדא איתא. ומייתי עוד עובדא משבחו של ר' יונתן אשה אחת שהיתה לה איזה דין ומשפט והביאה לו תאינים לכבדו ואמר לה בבקשה ממך תוציאם כמו שהכנסת אותן אם מגולין וראו כל העם שהם תאינים תוציאן מגולין ואם לאו תוציאן כמו שהיו מכוסין שלא יאמרו הבריות דינרין הביאה לו והוא כיבדה בשביל זה בתאינים שלו. ולמדין אנו מהמעשה הזה כמה צריך אדם לצאת ידי הבריות ושלא ליתן מקום לחשוד אותו:

ואייבליה. והביא לו תאנים לאכול:

מדנפק. כשיצא מן הגינה ראה אילו התאנים הנקראו' בנות שבע הלבנים והן ממין היפה והמשובח וא"ל למה לא האכלתני ממין הזה ובודאי לא מעין רעה עשית זה והשיב לו שהן של בני ואם תרצה תקח לך ור' חנינא חשש משום גזל בנו ולא היה רוצה לקחת אותן ואף שמסתמא היה בנו מתרצה בכך אעפ"כ החמיר על עצמו:

הדרן עלך לא יחפור

פרק ג

הלכה א

מתני' **חזקת הבתים**. כל הני דחשיב במתני' דבר שעושין פירות תדיר הן ובית השלחין מתוך שמעין בתוכו שמשקין אותו ממנו תמיד עושה פירות תדיר וכל אלו חזקתן שלשה שנים שאם יש לו עדים שהחזיק בהן אע"פ שאבד שטרו נאמן לומר שהם לקוחין בידו ולא אמרי' ליה אייתי שטרא שמכרו לך דעד תלת שנין מזדהר אינש בשטרי טפי לא מזדהר ואמרי' ליה להתובע אם איתא דלא זבנתיה הוה לך למחות בפני שני' ולומר להם תדעו דפלניא אכיל ארעאי בגזלנותא והיה הדבר מגיעו לאזניו דחברך חברא איתי ליה והיה נזהר בשטרו ומדלא מחית את הוא דאפסדת וחזקת ג' שנים של אלו מיום אל יום:

והעבדים. ואע"ג דקי"ל הגודרות והוא מלשון גדרות צאן והה"ד לכל בעלי חיים אין להם חזקה היינו דאין להן חזקה לאלתר שאם היו של אדם אחד ונכנסו לבית אדם אחר אין זה יכול לטעון לקוחים הם בידי שכן דרכן ללכת מבית אל בית אבל אם החזיק בהן שלשה שנים הויא חזקה:

שדה הבעל. המסתפקת למי גשמים ואינה עושה פירות אלא פעם אחת בשנה חזקתה שלש שנים ואינה צריכה מיום אל יום:

גמ' **מנין לחזקות**. שהן לשלש שנים:

משור המועד למדו. כמו דשור המועד אחר שלשה נגיחות יצא מחזקת תם ונעשה מועד ובנגיחה רביעות משלם נזק שלם כך לענין חזקה כאן אחר ג' שנים יצא מחזקת המערער לחזקת המחזיק והמערער צריך להביא ראיה:

לא רבי יודה. הא לא אמרי' דשור המועד צריך ג' נגיחות בג' ימים אלא אליבא דרבי יהודה בפרק כיצד הרגל אבל ר"מ ס"ל התם דאפי' בג' נגיחות ביום א' נעשה מועד וא"כ אם אנו למדין חזקה משור המועד ודאי אליבא דרבי יהודה היא ומקשינן זמן חזקה לזמן שור המועד וכל חד לפי הענין השייך לו מה שור המועד לג' ימים אף חזקה לג' שנים דאלו לר"מ אפי' בחדא שתא ליהוי חזקה כדס"ל בשור המועד בחד יומא והשתא קשיא דתנינן תמן במתני' לקמן רבי יהודה אומר לא אמרו ג' שנים וכו' והא עיקר מילתא דחזקה שלש שנים בכל מקום לא אתיא אלא כר' יודא אלא לאו ש"מ דלאו משור המועד הוא דלמדו:

המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו מפתח. הוה כמאן דאמר ליה לך חזק וקני וקנה. וגרסי' ליה בפ"ק דקידושין הלכה ד' עד ר"ל בשם בר קפרא:

שראוין ליצבר. לתוך הבית:

משכוכית. כדמפרש ואזיל:

אית דאמרין חוטרא. מקל של הרועה והצאן מכירין אותו כשרומז עליהן במקל והולך כל העדר אחריו:

פנדורא. תוף בלשון יוני פנדורא ובקידושין גריס שרקוקיתא זוג המקשקש לפני העדר והולכין אחריו וכן בתוף:

תיישא רבא. תייש גדול וחריף והולך לפני העדר וכולן נמשכין אחריו. ואיתא להאי מילתא בשלהי ב"ק:

המוכר. מקום קבר לחבירו ובו כוכין הרבה:

ועבדים. קתני במתני' דיש להן חזקה ר' סימון וכו' אגב דלקמן מייתי לה וגרסי' להאי סוגיא בעשרה יוחסין הל' ב' והתם נשנית לפי המסקנא דהכא:

כל זמן שמושלך בשוק. אין דין אסופי עליו ואביו או אמו מעידין עליו:

נאסף מן השוק. שם אסופי עליו וצריך שני עדים להעיד עליו שהוא כשר:

ואביו ואמו. אם שניהם מעידין עליו שהוא בנם נעשין לו כשני עדים כשירין ונאמנין:

וחשוד אדם לומר. ר' אבהו אסיפא הוא דפריך מ"ט דאביו לבדו אינו נאמן וכי חשוד אדם לומר על מי שאינו בנו שהוא בנו ואע"פ שהוא נאסף מן השוק מ"מ ליהמניה מטעמא דאין אדם חשוד בזה ומה לו לשקר בכך:

דילמא בניכסי הגר איתאמרת. שמא לא אמרו אלא בגר שאין לו יורשין ובהא הוא דאיכא למימר שאוסף לו אחד מן השוק ולומר עליו בנו הוא כדי שירשנו ולפיכך הוא אינו נאמן לפי שחב לאחרים הוא דנכסי הגר שמת ואין לו יורשין כל הקודם זכה:

א"ל. רבי סימון הרי כל רבותינו בגולה מעידין עלינו וכו' וכך קבלנו שלאחר שנאסף מן השוק אין אביו בלבדו נאמן עליו:

הדא דתימר. דכל זמן שאינו נאסף מן השוק אחד מהן מעיד עליו בתינוק שאינו מרגיע עצמו ואינו יכול עדיין לדדות ממקום למקו':

אבל בתינוק המרגיע. שיכול להרגיע ולהיות רגע כאן ורגע כאן:

הדא היא דאמר רבי יוחנן. בעלי חיים המקפצין שיכולין לקפוץ ממקום למקום אין להם חזקה שיהא המחזיק בהן נאמן לטעון טענת חזקה לאלתר דשמא מעצמן באו לבית וה"נ הואיל והתינוק הזה יכול לדדות הוא חיישינן שמא לא זהו התינוק שהשליכו וממקום אחר בא לכאן ואע"פ שלא נאסף מן השוק צריך שני עדים שיעידו עליו:

תלש מאחת מהן. תלש עצים ועשבים כדי לתקן את השדה דבנכסי הגר קנה בכה"ג:

לקנות חבירתה. כלומר לקנות גם חבירתה עם אותה השדה שהחזיק בה:

ולא לקנות המיצר. לא נתכוון להחזיק בהמצר שבנתיים דאלו החזיק במצר בעיא היא לקמיה:

היא נקנית. לא קנה אלא אותה השדה שהחזיק בה לבד ולא את חבירתה:

נתכוון לקנות המיצר ושרע מינה. ולמטה ממנה מן המיצר וכלומר שהחזיק המיצר ע"מ לקנות אותן השדות מהו אם מהני חזקת המיצר להשדות דכאפסרא דארעא הוא או לא ולא איפשיטא:

לקנות דרומה ולא אמצעיתה. שלא נתכוון לקנות כלום באמצע השדה והוי כמיצר המפסיק בין שתי השדות לא קנה אלא מקום צפונה בלבד וכגון שאין השדה זו מצויינת במצריה:

תמן תנינן. לקמן בפ' הספינה הלוקח פשתן מחבירו ה"ז לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום ואם היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה:

לא קנה אלא מה שתלש. כדמפרש רבי אבדומא למילתיה:

נחותא. שהיה רגיל לירד לבבל:

בניכסי הגר אתאמר. לא אמר שמואל לא קנה אלא מה שתלש אלא בנכסי הגר דס"ל דכיון דאויר באמצע לא קנה השאר ודמיא להא דרב חסדא דלעיל ובנכסי הגר הוא דאמרי' הכי שאין דעת אחרת מקנה אותו:

בגין דלא תימר קשיא לשמואל. וכי בשביל שאתה סבור משום דלא תקשה אדשמואל ממתני' דקתני ותלש כל שהוא קנה דמשמע דקנה הכל את דחיק אנפשיך לאוקמי לדידיה בנכסי הגר לא היא אלא דשמואל אפי' בעלמא קאמר למילתיה:

משוך בהמה זו לקנות. שתקנה במשיכה זו קנה:

לקנות וולדותיה לא קנה. כן היא הגי' בפ"ק דקידושין הלכה ד' ונכונה היא דמשיכה דבהמה לא מהני לולדותיה וכדמפרש ואזיל:

לקנות היא וולדותיה קנה. והכי איתא התם דמגו דמהני משיכה לדידה מהני נמי לולדותיה:

הדא דתימר. לקנות ולדותיה לא קנה:

בשלא היתה. הבהמה עוברה אבל אם היתה מעוברת עשו אותה כאחד מאיבריה ומהני משיכה דידה לעוברה:

והתני. ופריך לה הש"ס על הא דקאמר אם היתה עוברה קנה והתניא בברייתא המוכר עוברי בהמתו לחבירו לא עשה כלום משום דהוי דבר שלא בא לעולם:

אויר חורבת לחבירו. להוציא בו זיזין לא עשה כלום דאין כאן על מה לחול הקנין:

ומשייר לו לעצמו דכל כה"ג אמרינן בעין יפה הוא שייר לעצמו:

שלשה הן שהן נאמנין. בעדותן לאלתר אבל לאחר זמן אין נאמנין:

החיה. המילדת נאמנת לומר זה יצא ראשון ובכור הוא:

והשיירה. העוברת ממקום למקום ומצאו תינוק מושלך וכשהוא עדיין בשוק בהא הוא דאמרו דאחד מהם נאמן כדר' סימון לעיל:

והמטהרת חברותיה. מחמת שאומרת על עצמה טמאה היא מטהרת חברותיה כהאי דתנינן בפ"ט דנדה:

כולן טמאות. ובמשולבות ודבוקות זו בזו מיירי ואין ידוע מאיזו מהן:

ובלבד מעת לעת. משעה שנמצא הדם תולין בזו לטהר חברותיה אבל לאחר מעת לעת אין תולין בה. ואיתא להא בפ' עשרה יוחסין שם:

הלכה ב

מתני' **שלשה חדשים וכו'**. לפי שיש תבואה גדילה לג' חדשים כגון שעורים ושבולת שועל ועדשים ונמצא אוכל שלש תבואות בשמנה עשר חדש:

ר"ע אומר חדש שיש דבר שגדל לשלשים יום כגון שחת וירקות לפיכך אם אכלה ארבעה עשר חדש הוי חזקה ור' ישמעאל סבר אכילת שחת וירקות לאו כלום הוא ולא הוי חזקה אלא באכילת תבואה ופירות גמורים ומיהו לכ"ע צריך י"ב חדש באמצע מפני שבאמצע צריך אכילה חשובה לשנה שלימה:

בד"א. שצריך שמנה עשר חדש לשדה הבעל:
בשדה לבן. של תבואות שהכל נלקט בפרק אחד ולפיכך שיעור שלשה שנים בעינן:
אבל בשדה האילן. שפירותיה נלקטין לפרקים ענבים בפרק אחד וזיתים בפרק אחד ותאינים בפרק אחד:
כנס את תבואתו. יין של גפנים:
ומסק את זיתיו וכנס את קייצו. ליקט תאינים ויבשן והכניסן לביתו הרי זו חזקה כאלו הן שלש שנים ואין הלכה לא כר' ישמעאל ולא כר"ע:
גמ' **שלש שנים קציר וכו'**. כלומר שלש שנים יקצור את התבואה וימסוק את הזיתים ויבצור את הענבים דשלשה שנים בעינן לכל מה שיאכל מהשדה אשר החזיק בה:
מעת לעת. שלש שנים שלימות ממש:
כשני אליהו. דאמר אם יהיה טל ומטר שלש שנים וגו' וחלוקין אם היו שלשה שנים מיום אל יום או לא:

הלכה ג

מתני' שלש ארצות בארץ ישראל חלוקות זו מזו לענין חזקה שאם החזיק באחת מאלו הארצות והיה בעל הקרקע באחרת אין חזקתו חזקה לפי שאין שיירות מצויות מזו לזו ואע"פ שאינן שעת חירום ומלחמה סתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי ואם היה בעל הקרקע מוחה לא היה מי שיודיע לזה המחזיק לפיכך היה ראוי לזה המחזיק ליזהר בשטרו וכיון שלא נזהר הפסיד:
עד שיהא עמו במדינה. אחת שיהיו שניהם ביהודה או שניהם בעבר הירדן ואע"פ שזה בעיר אחת וזה בעיר אחרת דכיון דשיירות מצויות היה לו למחות וכיון דלא מיחה הפסיד:
אמר ר' יהודה טעמי' דר' יהודה דקסבר דטעמא דחזקה לאו משום דעד תלת שנין מזדהר אינש בשטריה טפי לא מזדהר אלא דס"ל דטעמא הוי משום דלא שבק אינש דאכלי ארעא דידיה אפי' שעה אחת ושתיק והאי דנתנו שיעור שלשה שנים כדי שאם היה באספמיא שהוא רחוק מהלך שנה מארץ ישראל ויחזיק שנה וכו' אבל אם היה עמו בעיר הוי חזקה לאלתר ובשלש ארצות הללו שאין שיירות מצויות בתלת שנין מיהת הוי חזקה ואין הלכה כרבי יהודה:
גמ' **בשעת חירום שנו**. הא דקתני עד שיהא עמו במדינה אחת דוקא בשעת חירום ומלחמה שאין השיירות מצויות אבל שלא בשעת חירום אין צריך שיהא במדינה אחת עמו דמחאה שלא בפניו הוי מחאה ואיבעי ליה להאי למימחי דחברא חברא אית

ליה והא דקתני יהודה וגליל משום דאין השיירות מצויות מזו לזו וכשעת חירום דמי כדפרישית במתני':

אין חזקה לבורח. אין מחזיקין בנכסי בורח שלא היה יכול למחות דמתיירא פן יודע מקומו שנחבא שם:

ולא מארץ לארץ. וכגון שאין השיירות מצויות מארץ זו לאחרת כדאמר רב לעיל:

יש חזקה לבורח. דעכ"פ היה לו למחות בפני שנים ואע"פ שלא יגידו לזה או שלא יוכלו לבא לשם דקסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה:

קרייא. המקרא הזה מסייע למה דאמר שמואל דמחזיקין בנכסי בורח:

ויתן לה המלך סריס אחד לאמר השב את כל אשר לה וגו'. גבי שונמית כתיב במלכים והנה האשה אשר החיה את בנה צועקת אל המלך על ביתה ועל שדה וגו' ובארץ פלשתים היתה שבע שנים שברחה מפני הרעב כדכתי' התם ומדהוצרך המלך לצות להשיב את כל אשר לה ש"מ דמחזיקין בנכסי בורח ולא היתה יכולת בידה להוציא מיד המחזיקין בדין ועל כן צעקה אל המלך וצוה להוציא מידם:

שתי אבטוניות. שתי אפרכיות כמו אלו המקומות שלומי ונבירו שהן סמוכות זו לזו והירדן מפסיק ביניהם ואינם מצוין לבא מזו לזו:

עיקר החזקה הכנסת פירות. צריך שיעידו שהיו רואין אותו מכניס פירותיו לביתו דעיקר החזקה שיהא נהנה מהשדה שמחזיק בה. וגרסינן להא בפ' מצות חליצה הלכה א' ואגב מייתי להא דלקמן:

לא מודה רב במנכש ומעדר. קס"ד דרב סבירא ליה בהכנסת פירות לחוד סגי ופריך וכי לא מודה רב שצריך שיראוהו עושה מלאכה ומתעסק בעבודת הקרקע באלו השנים שהחזיק בה:

מהו דאמר רב וכו'. הא דאמר רב עיקר החזקה הכנסת פירות הכי קאמר אפי' אם ראו אותו מתעסק בעבודת הקרקע אינה חזקה עד שיראו ג"כ שהכניס פירות דתרוייהו בעינן:

עיקר חליצה התרת רצועות. קס"ד דחליצה היא דמעכבת קאמר ותו לא ופריך והא רב קאמר בשם חכמים עד שתחלוץ ותרוק:

מודה רב וכו'. והתם הנסחא מתישבת ביותר. אף על גב דאמר רב עד שתחלוץ ותרוק מודה רב עיקר חליצה התרת הרצועות וכלומר ודאי תרתי בעינן אלא דבחליצה קאמר דעיקר חליצה התרת הרצועות הוא ולא בעי עד שתשמט היא המנעל מעל רגלו:

ערר. העירעור מה שהמערער מוחה בהמחזיק מהו שיהא צריך למחות בפני ב"ד דוקא:

אין צריך ב"ד. אלא אם מחה בפני שנים הויא מחאה:

אפילו ערער עמו בפני פועלין. שלו ערער הוא וכלומר דאף דהפועלין שלו לא יגידו לו אפ"ה הויא מחאה דחברא חברא אית ליה:

וצריך לעוררו על כל שלש שנים. בעיא היא אם זה היה בידו השדה שנים הרבה אם צריך למחות בידו בכל שלש שנים או במיחה בשלשה שנים הראשונים שוב אין צריך למחות וקאמר הש"ס דמהאי עובדא פשטי' לה דאין צריך:

הוה ליה עובדא. שהחזיק א' בשלו ומיחה בראשונה ושוב לא מיחה והיו הב"ד שלו ר' חלקיה וכו' ואמר כן אמר אבא רב שאין צריך למחות ולחזור ולמחות:

ותני. תוספתא פ"ב כן:

אתה מכרתה לי. הכי גרסינן בתוספתא וערער עליו שלש שנים הראשונות ובאחרונה אמר לו אתה מכרתה לי ואתה נתת לי במתנה אם מחמת טענה הראשונה אינה חזקה שכל חזקה וכו' כלומר באחרונה אחר שערער זה בתחלה והשיב לו שלא אמר לי דבר מעולם או כה"ג טענה דלאו כלום היא ואע"פ שבאחרונה השיב לו אתה מכרת לי ולא השיב כבתחילה אע"פ כן לא הויא חזקה דמחמת טענה ראשונה היא ואותה טענה לא היה טענה והכי מסיים לה בתוספתא שכל טענה שמקצתה בטלה כולה בטלה. והכא הגי' משובשת במקצת. וש"מ מיהת דמכיון שערער בראשונה וזה לא היה לו טענה שוב אין יכול לומר באחרונה אתה מכרת לי ואף על פי שבג' אחרונות לא מיחה בו:

אם בזו. אם אנחנו נוהגין כזאת ואין חוקרין יותר בדין אין אנו מניחין לגדולי ארץ ישראל כלום שלא לשאול מהם בספק זה ולהגזים הדבר אמר כן. ודוגמתו בריש איזה נשך:

הלכה ד

מתני' **כל חזקה שאין עמה טענה**. שיטעון למה הוא מחזיק בשל חבירו אינה חזקה:

והבא משום ירושה. שהחזיק בה שלש שנים מכח ירושת אביו אין צריך טענה לברר איך באה ליד אביו ומיהו ראיה בעי שראו לאביו שהיה דר בו יום אחד:

גמ' **וצריך חזקה**. כלומר אע"ג דטענה א"צ היורש חזקה ג' שנים מיהת צריך הוא:

תמן תנינן. בפ"ב דכתובות הלכה ב' ואיתא להאי סוגיא שם וביותר ביאור והכא מייתי לה לדין דהבא משום ירושה דאיירינן ביה ובמקצת מסוגיא דהתם:

מודה ר' יהושע. לחכמים דהאי מגו אמרינן באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שהיא של אביו והוא אומר לקחתיה ממנו אינו נאמן וקאמר התם. בשלא אכלה שני חזקה. הא דקתני אם יש עדים שהיא של אביו אינו נאמן בשלא אכל זה עדיין שני חזקה אבל אם אכלה שני חזקה נאמן לומר לקחתיה ממנו. בשלא מת אביו מתוכה. והא דאמרינן אם אכלה שני חזקה

נאמן דוקא שאין העדים מעידין אלא שהיתה של אביו של המערער ואינם יודעים אם מת מתוכה אבל אם הם מעידין שמת אביו מתוכה שבשעת מיתתו עדיין היתה מוחזקת שהיא של אביו של זה אין חזקתו של זה כלום שהרי הוכחש הוא במה שאומר לקחתיה מאביך. ועלה קאמר התם כהדא ראובן וכו' דמפקין לה מראובן המחזיק ויהבין ליה לשמעון משום שיש לו עדים שמת אביו מתוכה וממי לקח שהרי לא טען לקחתיה ממך:

אלא. בעיא היא כלומר אלא הא הוא דמספקא לן:

הלך ראובן. וחזר והביא עדים שלא מת אביו של שמעון מתוכה והכחישו עדי שמעון מהו:

אנא אפיקתיה מראובן. בתחילה ואנא מחזרנא ליה השתא דאוקי תרי לבהדי תרי ומחזיקין אותה לרשות המחזיק שהיתה בידו:

רב. פליג וס"ל דחיישינן לזלותא דבי דינא וכשנתת לשמעון ע"פ ב"ד נתתה לפיכך מכאן ואילך כשחזר זה והביא עדים לא כלום הוא דהמוציא מחבירו וכו' וכלומר דהדרינן להאי דינא לכל דאלים גבר וכל המתגבר יהיה בידו ואידך הוי המוציא מחבירו עליו הראיה וכדמסיק:

מי מודיע. דקס"ד דהמוציא מחבירו דקאמר שצריך זה עכשיו להביא ראיה לחזור ולהכחיש עדי ראובן וקרי ליה לשמעון המוציא מפני שבחזקת ראובן היתה בתחלה והשתא דאוקי תרי לבהדי תרי חזר הדין לכבתחילה ומי מודיע עכשיו לזה:

עדי מיתה מודיעין צריך שמעון לחזור ולהביא עדים אחרים שיעידו שמת אביו מתוכה:

הגע עצמך שאין כאן עדים יותר היודעין מזה:

אמר ר' יוסי. לא היא אלא דהכי אמרינן לעולם השדה בחזקת בעליה וכדפרישית דביד מי שהיא עכשיו בחזקתו היא ואם גבר זה וירד בתוכה ה"ז בחזקתו והוי אידך המוציא מחבירו אבל אין אחר יכול לתקוף ולירד לתוכה:

הלכה ה

מתני' **השותפין**. שיש להן קרקע בשותפות ואכל אחד מהן שלש שנים כל הפירות אינה חזקה ודוקא בקרקע שאין בה דין חלוקה אבל אם יש בה דין חלוקה ואכלה אחד מהן ג' שנים הוי חזקה:

והאריסין. שיורדין לקרקע למחצה לשליש ולרביע ואכל כל הפירות ג' שנים אינה חזקה ודוקא באריסי בתי אבות שהיה אריס לאביו של בעל השדה או לאנשי משפחתו של אלו אין הבעלים ממחין בידם אבל אריס שהורידו בעל השדה בעצמו בתחלה ואכל כל הפירות שלש שנים יש לו חזקה:

והאפוטרופוס. שהוא אפוטרופוס על ביתו או על שדה זו ומשתמש ברשות אין לו חזקה:
אין לאיש חזקה בנכסי אשתו. ואפילו כתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בנכסייך ולא בפירותיהן דהשתא אינו אוכל פירות מן הדין ואח"כ הביא ראיה שאכל פירות שלש שנים לא הוי חזקה דדרך האשה להניח לבעלה שיאכל פירות נכסיה ואפילו אין לו לאכול מן הדין:
ולא לאשה בנכסי בעלה. ואפילו ייחד לה קרקע למזונותיה ואכלה פירות משדה אחרת של בעלה שלש שנים לא הוי חזקה דדרך האיש להניח לאשתו שתאכל בנכסיו אפילו אין לה זכות בהן:
ולא לאב וכו'. כל זמן שהבן סומך על שלחן אביו ולא פירשו זה מזה אין להם חזקה זה על זה:
במה דברים אמורים. כל חזקות הללו דאינן חזקה:
במחזיק. כלומר בענין חזקה דאמרינן בה שיש לנגדה טענה שזה טוען גזולה היא בידך:
אבל. בענין חזקה שהיא לקנין כגון בנותן מתנה או שמוכר לו וא"ל לך חזק וקני וכן כל הני דאמרינן לעיל במתני' דאין להם חזקה משהחזיקו כשאר מקבלי מתנה קנה ואין הנותן יכול לחזור בו והאשה שנתנה או מכרה לבעלה מנכסי מלוג שלה משהחזיק הבעל בהן קנה ואינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי דדוקא בשדה שכתב לה בכתובתה להיות דעתה סומכת עליה יותר משאר נכסים שלו המשועבדין לה לכתובתה או שייחד לה קרקע אחת לכתובתה אחר הנשואין להיות לה לאפותיקי או בקרקע שהכניסה לו שום משלה וכתבו בכתובה שהוא מקבל שוויה בדמים והן נקראין נכסי צאן ברזל באלו אמרינן שאין המכר והמתנה לבעלה כלום שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי מפני שיש לבעלה שייכות בהן אבל בנכסי מלוג שלה שאין להבעל שייכות בעיקרן של הנכסים אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. וכן האיש שמכר לאשתו מנכסיו אם לא היו המעות טמונים אצלה המכר קיים ועיקר הנכסים להאשה והבעל אוכל פירות ואם היו אותן המעות שקנתה בהן טמונים אצלה המכר בטל דיכול הוא לומר לגלויי זוזי הוא דבעינא:
והאחין שחלקו. והחזיק אחד מהן בחלקו אין יכולין לחזור:
והמחזיק בנכסי הגר. שמת ואין לו יורשין וכל הקודם להחזיק בנכסיו זכה:
נעל. שעשה דלת או גדר בה או שפרץ בה פרצה אפילו כל שהוא כל שהועיל איזה דבר בה הרי זה חזקה:
גמ' **שמואל אמר לית כאן שותף**. לא גרסי' במתני' כאן שותף:

שותף אין לו חזקה. בתמיה אמאי לא יהי' לשותף דין חזקה וכדמפרש ואזיל לקמיה:
לא כן. ופריך הש"ס דלא כן אמר שמואל שותף שירד ונטע כנוטע ברשות חבירו הוא אלמא דס"ל דאין לשותף חזקה אלא דהוי כשאר אריס שיורד ברשות:
הן דתימר. ומשני הא דשמעינן לשמואל דאמר כיורד ברשות הוא ואין לו טענת חזקה:
באותו שעומד שם. שחבירו ג"כ עומד שם וכל אחד משתמש בחלקו שהוא עומד בה לפי שדרך השותפין הוא להשתמש זה בחציה זו של שדה וזה בחציה האחרת בשלשה או ארבעה שנים ואח"כ מחליפין את של זה לזה וחוזר ומשתמש כל אחד בחצי שנשתמש בה חבירו כל כך שנים ולפיכך אין להן טענת חזקה זה על זה שכן דרך השותפין:
והן דתימר כי שותף אין לו חזקה. והא דמתמה שמואל ואמר וכי שותף אין לו חזקה ואמאי לא יוכל לטעון טענת חזקה אם הניח לו חבירו להשתמש לבדו שלשה שנים:
בשאינו עומד שם. מיירי כלומר באותו החלק האחר שאין חבירו עומד בה להשתמש כמו זה אלא שהניחו להשתמש בכולה דכיון שהחזיק זה ג' שנים בכל השדה אמרינן דמכר לו את חלקו והלכך הויא חזקה:
מהו מייתי תחותיה. מה מייתי שמואל למיתני במתני' במקום שותף דלא תני ליה:
האומנין והגוזלין. הני הוא דגריס להו במתני' דאין להן חזקה. האומן כגון שנתן לו לבנות בקרקע או לתקן בה ועמד בה שנים רבות כל זמן שהוא עוסק בה אין לו טענת חזקה וכן הגזלן אין לו חזקה לעולם ואפי' הביא ראיה שהודו הבעלים בפני עדים שמכר לו את השדה אינו כלום שמפני היראה הודו לו:
ראה עבדו אצל האומן. ואומר שנתן לו ללמדו איזה אומנות וכיוצא בזה:
אתה אמרת לי למוכרו. וכגון שלא ראה אצל האומן אלא ביד אחר ואומר שלקחה מן האומן והאומן טוען אתה אמרת לי למוכרו או ליתנו במתנה נאמן:
באריס לעולם. שהוא אריסו בכל השנים והילכך אין לו חזקה:
אבל באריס לשעה. שלא הורידו אלא לפי שעה לזמן מועט:
יש לו חזקה. כשנתעכב בה שלש שנים דהא מתחילה לא ירד ברשות אלא לפי שעה ולא היה לו לבעל השדה להניחו בה זמן כל כך:
דנימא נחת רוח מיניה ושבקיה. שיכול בעל השדה לומר שהיה לו נחת רוח ממנו ולפיכך הניחו שנים רבות ואע"פ שבתחלה לא הורידו אלא לפי שעה:
תמן. בבבל אמרין דדוקא האריס עצמו שהוא רגיל בו אין לו טענת חזקה אבל בן אריס כאחר דמי ור"י ור"ל פליגי דיכול לומר מפני שהיה לו נחת רוח מאביו לפיכך הניח לבנו לשנים רבות:

דאמר ר' יוחנן אריס שהורד אריס. שחילק מאריסותו לאחר אין לזה האריס אחר חזקה כמו שאין לזה שכן דרך אריס להוריד אריס ולחלק לאריסין הרבה ומחמת אריס הראשון הם וה"נ בנו זה מחמת אביו הוא שהניחו בה:

אבל אדם. אמתני' קאי:

אין לאיש חזקה וכו'. ולשון אבל באמת הוא וכלומר באמת דהיינו טעמא דאין לאיש חזקה בנכסי אשתו דאמרינן וכי אדם שמפקח על נכסי אשתו יש לו לטעון טענת חזקה בתמיה אלא שכן דרך הבעלים לפקח על נכסי נשותיהן ולהתעסק בהן שלא ילכו לאיבוד ולפיכך אין לו חזקה:

אין לאיש וכו'. והא דאמרינן באלו שאין להן חזקה זה על זה דוקא בחייהן אבל לאחר מותן לא שייך האי טעמא ויש להן טענת חזקה נגד היורשין:

רב אמר. לפרושי גדר ופרץ כל שהוא דקתני במתני':

בפוחת מעשרה. שהיה שם פירצה עשרה וגדר בה כל שהוא לפחתו מעשרה והועיל שלא יכנסו בה בריוח כל כך כבתחילה או שפרץ כל שהוא שהוסיף על הפרצה על עשרה שבתחלה והועיל שנכנסין בה יותר בריוח מעט מבתחילה:

אפילו פרץ מקום שאינו ראוי וכו'. והיינו כל שהוא וגרסינן הכא להא דכתוב' לקמן והתני המוכר לחבירו ונתעצל וכו' ובטעות נדפס שם ושייך לכאן:

והתני. בניחותא דלא קנה הלוקח עד שיחזיק בה:

וירד המוכר והחזיק בה. כלומר שחזר בו המוכר והקדים את עצמו לתקן איזה דבר בהשדה וכיוצא בה מה שהיה צריך להלוקח לעשות כדי שיקנה בזה:

ביטלה חזקה. כלומר אע"פ שלא אמר המוכר בפירוש שחוזר בו מ"מ מכח חזקה זו שהיה לו ללוקח לעשות ונתעצל וקדמו המוכר בטלה המכר והמתנה וכדתנינן במתני' דצריך שיחזיק בה הלוקח או המקבל המתנה.

הלכה ו

מתני' **משלמין לו את הכל**. מה שרצו להפסידו דמי הקרקע וכן הפירות שהיה צריך לשלם להמערער:

משלשין ביניהן. כל כת יתנו השליש שהרי הן שלשה כיתות לשלשה שנים:

שלשה אחין. שהן מעידין לכל שנה ושנה אח אחד ואחד מצטרף עמהן ומעיד עם כולן:

הרי אלו שלש עדיות. דאשנה דמסהיד האי לא מסהיד האי ולפיכך עדותן כשרה:

והן עדות אחת. לענין הזמה שאין נעשין זוממין עד שיזומו כולן ואם הוזמו כולן משלמין השלשה אחין החצי וזה שנצטרף עם כל אחד מהן משלם החצי האחר:

גמ' **אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי וכו'**. לפרש משלמין לו את הכל קאי דמאי את הכל דקתני והלכך מפרש הש"ס דכשזה טוענו בתחלה מה אתה עושה בתוך שלי ואם לא בירר חזקתו בעדים צריך להחזיר לו את הקרקע וגם דמי הפירות שאכל בשנים האלו והלך זה והביא לו עדים וכשהוזמו עדיו אח"כ ה"ז צריך להחזיר לו את השדה ואוכל פירות כלומר דמי אוכל הפירות של ג' שנים ונמצא שאלו זוממין רצו להפסידו לזה את הכל והיינו משלמין לו את הכל דמי הקרקע ודמי הפירות:

והתני המוכר לחבירו וכו'. מה שנמצא בספרי הדפוס כתוב כאן טעות הוא ולא שייכא הכא אלא לעיל בסוף הלכה אחר תיבת ה"ז חזקה וכדפרישית לעיל:

הדא אמרה עד זומם וכו'. מילתיה דר"ז אמתני' דפ' מרובה הל' ג' נשנית ואגב דמייתי ליה הש"ס התם תוספתא דהכא הנשנית בדין דמתני' ושייכא לדר' זירא כדנשנית שם מייתי לדר' זירא הכא דרך רמז וקצרה וסמיך אדלעיל וע"ש כי הסוגיא קצרה וארוכה היא ומבואר היטב בס"ד:

הלכה ז

מתני' **שיש להן חזקה**. אם החזיק בקרקע חבירו שלשה שנים בענין זה הויא חזקה:

היה מעמיד בהמתו בחצר. האי תנא בחצר השותפין קמיירי דאהעמדת בהמה כדי וכיוצא בה לא קפדי אהדדי ומשום הכי לא הויא חזקה ואפילו אי אחזיק להאי מילתא שלשה שנים:

אבל עשה לבהמתו מחיצה וכו'. דכה"ג ודאי קפדי אי שתיק לה ג' שנים ולא מיחה ודאי הויא חזקה:

הכניס תרנגולין לתוך הבית. אף על גב דלא עביד מעשה מקפיד אדם בהם משום דמטנפי כל מה שבבית:

גמ' **נהגו השותפין להיות מוותרין זה לזה בתרנגולין**. אין מקפידין זה על זה בגידול תרנגולין ואף על פי דבחצר חבירו מעכב עליו אפי' בגידול תרנגולין וכיוצא בהן לחוד בלי העמדת מחיצה מ"מ השותפי נהגו להיות מוותרין זה לזה ומתני' היה מעמיד וכו' בחצר השותפין מיירי:

מתניתא. דריש פ"ה דנדרים לא אמרה כך דקתני השותפין שנדרו הנאה זה מזה שניהן אסורין מלהעמיד שם ריחיים ותנור ומלגדל תרנגולין. והש"ס לא חש להשיבו לו כאן וסמיך אדשני ליה התם דקאמר מפני שנדרו הנייה זה מזה הא אם לא נדרו הנייה זה מזה סתמן כמוותרין אילו לאילו ור"א ס"ל דאף ויתור אסור במודר הנאה:

א"ר יוסי ויאות. הוא דדוקא בחצר השותפין קתני במתני' משום דלא קפדי אהדדי הלכך אין לו חזקה אבל בחצר שאינה שלו מה נפשך אם נתן לו זה רשות לגדל הרי זה מגדל ברשות ואם אין לו רשות לגדל ואף על פי כן גידל וזה ראה ולא מיחה בו א"כ הרי החזיק לזה:

הלכה ח

מתני' **המרזב**. צנור קטן שנותנין אותו בסוף צנור הגדול ההולך על פני כל הגג ורגילין לתלותו פעם כאן ופעם כאן לכל ראש שירצו להרחיק קילוח המים מן הכותל ולשון מרזב טיפה של מים זב דרך שם מר מלשון כמר מדלי:

אין לו חזקה. שאם בא בעל החצר להפכו שהיה מונח לרוח דרומי ובא לתת אותו לרוח צפוני אין בעל המרזב יכול לעכב עליו דלאו מידי אפסדיה ואין לו חזקה שיהיה תמיד ברוח זו:

ויש למקומו חזקה. אם בא בעל החצר לעקרו משם לגמרי שלא ישפכו מי הגג לתוך חצירו אינו יכול דלענין זה יש לו חזקה וכבר החזיק זה שיהו מי גגו שופכים דרך אותו מרזב לחצירו:

המזחילה. צינור גדול המחזיק כל אורך הגג והוי מילתא דקביעותא והלכך יש לו חזקה דלא עביד אינש דשתיק בדבר כזה ומדשתק ולא קפיד הדין עם בעל המזחילה המחזיק ואין בעל החצר יכול לזוז אותו ממקומו:

סולם המצרי. קטן הוא ואינו קבוע ולא מקפיד עליו אם נותן אותו לתוך חצר חבירו כדי לעלות בו לגגו או לשובכו והלכך אין לו חזקה:

ולצורי. הוא סולם גדול ומקפידין עליו והלכך יש לו חזקה:

חלון המצרית. חלון קטן שאין ראשו של אדם נכנס בו אין לו חזקה ואם רצה בעל החצר לבנות כנגד החלון ולסתמו אין בעל החלון יכול לומר לו כבר החזקתי בו ואינך יכול לסתום משום דאמר ליה לא נתפייסתי אלא לפי שלא היה לי היזק בו אבל שתחזיק עלי עד שארחיק הבנין לא הנחתי ואפילו הכי אמרינן בזה אם היה רוצה בעל החצר לעכב עליו בתחלה כשפתחו מצי מעכב עליה משום היזק ראי' ואפי' היתה גבוה יותר מד' אמות דמצי אמר ליה שמא תשים ספסל סמוך לחלון ותביט בו:

ולצורית. חלון שראשו של אדם נכנס בו אפילו הוא למעלה מד' אמות יש לה חזקה. וכן אם היה החלון עשוי לאורה ואפילו הוא קטן מאד והוא למעלה מד' אמות. או חלון שהוא למטה מד' אמות. בכל אלו אם הניחו בתחילה לפתוח יש לו חזקה ושוב אין יכול זה לבנות כנגדו ולסתמו דיש חזקה לנזקין חוץ מעשן ואבק ובית הכסא ונידנוד הקרקע

שאלו ארבעה אין להם חזקה ואפילו החזיק בהם כמה שנים אבל היזק ראיה בעשיית מעשה כגון פותח חלונות לחצר חבירו יש לו חזקה. וחזקה לנזקים שאמרנו לא בעינן ג' שנים אלא מכי קא נזקא בכדי שיוכל לומר לניזק כבר ידעת בנזק ולא מחית הויא חזקה:

מלבן. בנין מבחוץ כעין משקוף מלמעלה ואסקופא מלמטה ואין הלכה כרבי יהודה:

גמ' **להאריך ולהרחיב בו**. הא דקתני המרזב אין לו חזקה לענין זה הוא שאם רצה בעל החצר למחות ביד בעל המרזב שלא להאריך ולהרחיב אותו שלא יתפוס באויר חצירו הרבה הרשות בידו לעכב עליו בזה דאין לו חזקה לכך אבל יש למקומו חזקה שאם בא בעל החצר לעקרו לגמרי אינו יכול:

לכל אותו הרוח. ה"ק לכל אותו הרוח אין לו חזקה שאם בא בעל החצר לשנותו מרוח זו לרוח אחרת הרשות בידו אבל אם בא לעקרו לגמרי אינו יכול:

והתנינן. בניחותא וסייעתא לר' יוחנן היא דמתני' דייקא כוותיה דקתני המזחילה יש לה רשות ארבעה אמות כלומר יש לה חזקה והא דנקט ד' אמות לפי שכך הוא הדין למזחילה שיש לה רשות עד ארבע אמות בענין שזה צריך להרחיק בנין הכותל שלו ממנה מפני זקיפת הסולם כדתנינן בפ' לא יחפור מרחיקין את הכותל ממזחילה ארבע אמות כדי שיזקוף את הסולם והלכך נקט בהאי לישנא:

אית לך מימר כל אותו הרוח. כלומר מאי אית לך למימר במזחילה יש לה חזקה דלענין מאי הוא ודאי ליכא לפרש אלא כל אותו הרוח שאם החזיק זה במזחילה שלו בכל אותו הרוח שעשאה אין בעל החצר יכול לשנות מרוח זו לרוח אחרת:

ודכוותא המרזב וכו'. כלומר דמהא סייעתא לפירושא דר' יוחנן במרזב דבמאי דקתני בסיפא דמזחילה יש לה חזקה בהא גופה הוא דקתני במרזב אין לו חזקה דבמרזב ליכא פסידא לבעליו אם נותן אותו בראש מזחילה זו או בראשה האחרת ובמזחילה ודאי מקפיד הוא לשנותה כולה לרוח אחרת והלכך מחלקי' בין מרזב למזחילה בזה:

ותני. בתוספתא פ"ב בהדיא כן. ושם ט"ס הוא והגי' בכאן היא עיקרית:

המרזב בחצר יש לו חזקה. אם רוצה לעקרו לגמרי אינו יכול דיש למקומו חזקה בחצר אבל מקום קילוחו אין לו חזקה ויכול לשנותו מרוח זו לאחרת:

דבי רבי ינאי אמרי. לפרושי לסולם מצרי קאי. ועיקרא דהאי מילתא בסוף פ' כירה היא והכי גרסינן התם דבי ר' ינאי אמרין עד שלשה ככסא מיכן והילך כסולם. עד שלשה חווקים דין כסא יש לו מכאן ואילך דינו כסולם ופליגי בה אמוראי לענין מאי איתאמרת בדבי ר' ינאי:

לענין טומאה איתאמרת. דאם אין לו ד' עווקין אינו אלא ככסא למנין טומאה ופירושו בענין כסא החווקין כחפוין וכעין דתנן בפכ"ו דכלים כסא שניטלו שנים מחפיו זה בצד זה ר' עקיבא מטמא וחכמים מטהרין מפני שבטל העיקר בטלה הטפלה שעיקר הכסא לישיבה הוא ואף על פי שנשתייר בו בית קיבול טהור הוא והיינו דקאמר לענין טומאה דעד שלשה חיפוין לישיבה עומדת ודין כסא יש לו לענין טומאה מכאן ואילך אינו עומד לישיבה אלא דינו כסולם וכל זמן שראוי לתשמישו מקבל טומאה הוא כדין הסולם:

לענין חזקות איתאמרת. לענין דינא דמתני' דעד ג' שליבות סולם מצרי הוא ואין לו דין סולם שאינו אלא לישיבה כמו הכסא:

לענין שבת איתאמרת. לענין מיעוט הכותל שבין שתי חצירות כדאמרינן בפ' חלון דף ע"ז ע"ב סולם המצרי ממעט סולם הצורי אינו ממעט משום דכובדו קובעו וה"נ קאמר דעד שלשה דינו ככסא וחזי לטלטלו ככסא ואינו ממעט בגובה הכותל וכן היא פלוגתא דאמוראי בהאי תלמודא בענין דין מיעוט בסולם צורי בריש פ' חלון:

אמר ר' הושעיא לא אמרו וכו'. אהא דאמרי במסכת יבמות בהאי תלמודא בענינא דמתני' קאי דהתם בפי"ב הלכה ג' אמרו מהו לפתוח חלון מצרית לחצר השותפין למעלה מארבע אמות א"ל כן אנן אמרין לסתום אוירא בעלמא באפוי. בתמיה אם כן נאמר דיכול למחות בידו ולסתום אויר העולם בפניו אלא ודאי אין יכול למחות בידו למעלה מד' אמות ואהא שייך שפיר הא דרבי אושעיא דלא אמרו בפשיטות דלמעלה מארבע אמות אין זה יכול לעכב אלא בחצר אם הוא פותח לחצר דכיון דחלון קטן הוא ולמעלה מד' אמות אין לחוש כל כך שיסתכל למטה בחצר:

אבל בנגות. גגות שלהם שוים היו ונוח להשתמש עליהן ואם רוצה לפתוח חלון כנגד גגו של חבירו אפילו הוא למעלה מד' אמות יכול זה לעכב עליו דלגגו שהוא כנגדו בקל הוא יכול להסתכל בו ואפי' בחלון קטן:

שמע ר' אושעיא. דהוי אמרי בבי מדרשא להאי דינא ולא אמרו משמיה והורע בעיניו שהיה להם להזכיר את שמו:

הלכה ט

מתני' **זיז**. עץ או אבן היוצא מכותלו לאויר חצר חבירו אם יש בו טפח או יותר יש לו חזקה ואין יכול בעל החצר לבנות כנגדו ולסתור את הזיז מאחר שהחזיק בו:

ויכול למחות בו.בתחילה כשבא בעל הכותל להוציא זיז שיש בו טפח יכול בעל החצר למחות בו שלא יוציאנו:

פחות מטפח. לא הוי מידי דקביעותא הלכך לא הוי חזקה ויכול לבנות כנגדו וכשבא בעל הכותל להוציאו בתחלה אין בעל החצר יכול לעכב עליו:

גמ' **מוציאו את אפי' כמה**. דכיון שהחזיק בטפח יכול הוא להוציאו כמה שהוא רוצה באורך הזיז:

למשוך כמה. במשך רחבו כמה:

בחולק את ביתו. בשיעור שעושין בין בית לבית בבליטת הכתלים היוצאים כדי לחלק בין בית לחבירו כך הוא יכול למשכו. א"נ יש לפרש מוציאו את אפילו כמה ארחבו קאי דרחבו של זיז יכול הוא להוציאו אפילו כמה באורך טפח שהחזיק בו למשוך בארכו כמה אם יכול הוא למשכו יותר באורך לאויר החצר וקאמר כדרך שעושין בסימן לחלק בין בית לבית כך הוא יכול למשוך בארכו:

הלכה י

מתני' **לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין**. שיש לו שותפות בה וכ"ש לחצר חבירו משום היזק ראיה:

בחצר אחרת. הסמוכה לחצר זו שיש לו בה שותפות לא יפתח לו פתח לחצר זו שמרבה עליהם דריסת הרגל מדיורי אותו הבית:

בנה עלייה וכו'. ג"כ מהאי טעמא שמרבה דיורין:

בונה חדר לפנים מביתו. שאינו מוסיף כלום אלא חולק ביתו לשנים דבלאו הכי יכול למלאות ביתו דיורין אם ירצה:

פתח כנגד פתח. דאמר קרא וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו מה ראה ראה שלא היו פתחיהן מכוונים זה כנגד זה ואמר ראויים הם לברכה:

היה קטן לא יעשנו גדול. דאמר לי' בפתחא זוטא מצינא לאצטנועי מינך בפתחא רבא לא מצינא:

אחד לא יעשנו שנים. ואפי' עושה השנים כמו רוחב האחד דא"ל בחד פתחא מצינא לאצטנועי מינך כשהיא נעול בתרי פתחא לא מצינא שכן דרך בשני פתחים מניחין האחד פתוח:

אבל פותח הוא לרה"ר פתח כנגד פתח. חבירו בצד שכנגדו ורשות הרבים עוברת ביניהם דא"ל סוף סוף קא בעית לאצטנועי מבני רשות הרבים:

גמ' גרסינן כאן להא דנתן בר' הושעיא וכו' הכתובה בספרים לסוף הלכה דלעיל והכא הוא דשייך כמו שפירשתי למעלה:

הכא את אמר פתח כנגד הפתח מותר וכו'. כלומר דהש"ס מקשה דיוקא דרישא וסיפא אהדדי דמרישא משמע דדוקא לחצר השותפין פתח כנגד הפתח אסור הא במקום אחר אף ע"פ דלא הויא ר"ה אלא דלא הוי כחצר השותפין וכגון במבוי שאינו מפולש מותר ובסיפא קתני אבל פותח הוא לר"ה פתח כנגד פתח דמשמע הא במבוי שאינו מפולש אסור:

הן דתימר מותר וכו'. כלומר דיוקא דרישא דוקא הוא דבמבוי שאינו מפולש מותר דלא אמרו אסור אלא בחצר השותפין אבל במבוי אע"ג דאינו מפולש שכיחי ביה רבים יותר מבחצר ויכול לומר לו סוף סוף בעית לאצטנועי מהרבים העוברים שם:

והתני. בתוספתא פ"ב:

אמר ר' אילא. לא קשיא:

כאן בשנתן רשות. הא דדייקינן במתניתן דבמבוי מותר בשנתנו לו רשות לפתוח ושוב אינן יכולין למחות בו ואפ"ה בחצר השותפין אסור דאף על פי שנתנו לו רשות מכיון דהיזק ראי' בחצר השותפין יותר מצוי ותדיר הוא יכולין למחות בו והא דתני בתוספתא דבני מבוי יכולין לעכב עליו בתחלה הוא דלא נתנו לו רשות:

שנייא היא בגנות שניתנו לחפירה. רבי יוחנן בעי לשנויי הפירכא דפריך מהתוספתא בגוונא אחרינא דגרסינן התם אחר דקתני כשם וכו' כך בני מבוי יכולין למחות זה את זה במבוי השותפין כיצד וכו' ומפרש התם דבדבר שכבר עשה א' תקלה אין יכול למחות בחבירו דאומר לו כדרך שעשיתה בתוך שלך אף אני עושה בתוך שלי היו מימיו עוברין דרך גגו של חבירו ועמד והפסיקן יכול לעכב על ידו וכו' יש לו באר בחצרו של חבירו והרי בעל החצר מבקש לחפור לו באר אחרת יכול לעכב על ידו ע"כ. והשתא קאמר ר' יוחנן דמהברייי' דהתם לא קשיא דשאני התם דמיירי בדבר שעומד לכך כגון בגנות שעומדין לחפירה וכיוצא בזה והלכך קתני התם דבדבר שחבירו גם כן יכול לעשות כמוהו חבירו מעכב על ידו שאמר ליה למחר אני עושה כן בתוך שלי ואם כבר עשה יכול גם הוא לעשות כן או אם כבר החזיק זה בחצירו של חבירו כגון הא דתני בדין הבאר בזה אין חבירו יכול לעשות כן ועכ"פ שמעינן מהתם דלא מיירי אלא בדבר שגם חבירו יכול לעשות כמוהו אבל הכא דאמרי' במבוי מותר מיירי שבתחלה עשה זה פתח לחצירו של זה במבוי ולא הי' שם עדיין פתח כנגדו ובכה"ג אין יכול זה לעכב על ידו והיינו דמתמה ר' נסא על האי שינויא:

וחרבות לא ניתנו להבנות. וכי זה ג"כ אין יכול לבנות בחצירו ולפתוח ג"כ בפתח כנגדו וא"כ היינו דינא דברייתא דבמקום שיכול לעכב מטעם הזה גם בזה יכול לעכב ולומר

למחר אני רוצה לבנות ויהא פתחך כנגד פתחי ואם אינו יכול לעכב שכבר קדם זה אם כן גם התם כך הוא דמאי שנא ולא משני מידי:

תני תמן. בבבל תני להך ברייתא:

פותח בשמאל נועל בימין. כלומר בידו אחת פתח ובידו שנית יסתום מיד לפי שזה מעכב עליו:

הגע עצמך שהיה שם. דהא במעמד חבירו קתני וא"כ זה ראה ושתק ומחל לו:

יכול לומר לו הוינא בעיית לעי. לא מפני שמחלתי לך הייתי שותק אלא חפץ הייתי לראות היאך אתה מטריח ומיגע עצמך בחנם דצריך אתה לחזור ולסתום:

היה מושיט לו צרורות. והיה מסייע אותו בבנין ובפתיחה מאי הרי מעשיו מוכיחין שנתרצה בכך:

מגחך הוינא באו גברא בהוא האיש. אע"פ כן יכול לומר לו משחק הייתי בך ועשיתי עצמי כמסייע אותך לפי שהייתי יודע שצריך אתה לסותמו:

היו חמשה פתחים זה לפנים מזה וכו'. ברייתא זו לענין טומאה נשנית וכדתנן בפ' י"ג דאהלות העושה מאור בתחלה שיעורו מלא מקדח לענין להביא ולהוציא את הטומאה ובתוספתא אשר לפנינו גריס שם ריש פ' י"ד פתח שעשאו למאור שיעורו מלא מקדח הגיפו למאור (שסתמו להאורה שכנגדו כגון שבנה שם איזה בנין ואין כאן מאור הלכך הוי דינו כמו העשוי לתשמיש ושיעורו בפותח טפח) שיעורו בפותח טפח שתי חלונות זו לפנים מזו החיצונה העשויה למאור שיעורא מלא מקדח. והיא הגי' נכונה כדמוכח מדלקמיה:

ודא מסייעא למאן דאמרין בנאי. הברייתא זו סיוע למאי דאמרי הבונים חלון שהוא פחותה לאיסטיב לאויר לא נעשית אלא להכניס את האורה והלכך החיצונה שהיא לאויר העולם שיעורה כמלא מקדח אבל שלפנים ממנה אין מביאה את הטומאה במלא המקדח אלא שיעורא כדתנן התם במשנה ב' בנה בית חוצה לה שיעורה בפותח טפח לפי שהוא כחלון העשוי לתשמיש:

מכיון שאין לה חזקה. זו שאינה עשויה לאורה אין לה חזקה אלא דינה כחלון המצרית אינה מביאה את הטומאה כשיעור מלא מקדח לפי שאין חזקה לחלון הקטן אלא אם כן עשוי לאורה וכשיעורו לטומאה כך שיעורו לחזקה אם הוא לאורה:

הלכה יא

מתני' **אין עושין חלל תחת רשות הרבים**. כמו שעושין לפעמים חלל תחת הקרקע וכן לא בורות ולא שוחין ולא מערות ואע"ג דקביל עליה היזיקא דאתי מחמתיה לפי שאין בני אדם רוצין ליזוק ולירד לדין על עסקי ממונא:

ר"א מתיר. ובלבד שיכסנו בחוזק בכדי שתהא עגלה מהלכת עליו וטעונה אבנים ואין הלכה כר"א דחיישינן שמא תתקלקל ותפחת מלמטה שלא מדעתו:

זיזין. רהיטנים קטנים:

וכצוצטראות. קורות גדולות שמא יכשלו בהן בני רשות הרבים אא"כ היו למעלה מגמל ורוכבו והוא שלא יאפיל הדרך על בני ר"ה:

כונס לתוך שלו. שמכניס בקרקע שלו כשיעור הוצאת הזיזין ומוציא:

הרי זו בחזקתה. דטוענין ללוקח ואמרינן שמא זה שמכרו לו כנס בתוך שלו:

גמ' **נפלו**. זיזין והגזוזטראות ומבקש לבנותן להוציאן לר"ה כבתחלה ואלקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות קאי:

וויתר. לבני ר"ה ואינו יכול להוציא:

מי שהיתה דרך הרבים וכו'. מתני' היא לקמן בפ"ו משום דמיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו וה"נ כיון שנפלו כמו שהחזיקו בו רבים הוא:

מתניתא. תוספתא בפ"ב מסייעה לר"ל דקתני בהדיא נפלו בונה אותן במקומן:

הדרן עלך חזקת הבתים

פרק ד

הלכה א

מתני' **המוכר את הבית**. היציע. כמן חדר שעושין סביבות כתלי הבית מבחוץ כמו שהיו עושין במקדש דכתיב והיציע התחתונה ויש שעושין אותה בעובי הכותל ואע"פ שפתוח לבית ותשמישו בתוכו אפ"ה אינו מכור והוא דהוי ד' אמות כדאמר בגמרא:

ולא את החדר שלפנים. מן הבית ואע"פ שהוא פתוח לבית ודריסתו עליו וקמ"ל בחדר דאע"ג דמצר לו מצרים החיצונים של הבית לא אמרינן דהחדר בכלל הבית הוא מדלא כתב מצר חדר הפלוני אלא אמרינן מצרים הרחיב לו שמצרי הבית החיצונים ניכרים הם:

בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים. הוי מקום חשוב בפני עצמו ולא בטל לגבי הבית:

אם יש לו צורת הפתח. ואין הלכה כרבי יהודה:

גמ' **והוא שיש בה ארבע**. ארבע אמות ואיציע קאי דבפחות מד' אמות לא חשיב ובטל לגבי בית:

כל הדין פירושא הפרש לכון ר' חייא בר בא. היה מתמה ר' זירא על שהצריך דוקא ד' על ד' ומקורה ומגופף ועל רום עשרה:

ולא את הגג וכו' סוף דבר מעקה. בעיא היא אם סוף דבר הוא כלומר אי נימא דוקא מעקה נקט הת"ק ואם היו אחורי בתים מקיפין אותו והיו שם עמודים ע"ג הבתי' וכלונסיות על גביהן מהו אי הוו כמעקה או לא:

נישמעינה מן הדא. דר' יהודה דאמר אם יש לו צורת הפתח וכו' ועמודים וכלונסות על גביהן כצורת הפתח הוו ור' יהודה הוא דס"ל דצורת הפתח מהני:

אמרין. סיומא דמילתא היא כלומר ש"מ דשמעיה ר' יהודה לחכמים דאמרין והוא שיש שם מעקה גבוה עשרה טפחים אבל מילתא אחריתא לא מהני ועלה קאמר ר' יהודה דאם יש לו צורת הפתח נמי מהני:

הלכה ב

מתני' **ולא את הבור**. חפירה בקרקע:

ולא את הדות. בנין הבנוי בבור אע"פ שכתב לו עומקה ורומה לפי שהעומק והרום אינו נקנה בסתם ומהני הא דכתב לו עומקא ורומא שיקנה הרום שהוא האויר בלבד והעומק שהוא עובי הארץ אבל לא קנה הבנינים שבעומק ושבאויר עד שיכתוב לו מארעי' תהומא עד רום רקיעא שאז קנה הבור והדות שבעובי הקרקע:

וצריך ליקח לו דרך. המוכר צריך ליקח לו דרך מן הלוקח כדי שיכול לילך לבור ודות ששייר שכל המוכר בעין יפה הוא מוכר ולא שייר לו דרך:

וחכמים אומרים אינו צריך. דקסברי מוכר בעין רעה הוא מוכר ושייר דרך לעצמו:

חוץ מאילו. שא"ל בפירוש חוץ מבור ודות דתנאי שלא לצורך הוא ולאטפויי דרך קאמר:

מכרן לאחר. מכר הבור והדות בלבד לאחר ושייר הבית לעצמו:

ר"ע אומר א"צ. להלוקח ליקח לו דרך שהמוכר בעין יפה הוא מוכר וכשמוכר לו הבור והדות מכר לו הדרך ג"כ והלכה כר' עקיבא:

גמ' **לאיזה דבר כתב עומקה ורומה**. אם לא קנה בור ודות:

שאם רצה להשפיל. לחפור בקרקע ישפיל ויחפור בה בורות ואם רצה להגביה ולבנות ע"ג הבית בונה אבל בור ודות של מוכר לא קנה:

הלכה כר' עקיבא דידן. דמתני' דהוא רבנן דר' חייא בברייתא ששונה דבריו בלשון חכמים דאינהו סברי מוכר בעין יפה מוכר:

הלכה כר"ע דר' חייא. ר' זעירא היה שונה בברייתא דר' חייא דברי ר"ע כמתני'. דהוא רבנן דבבלאי שבבבלי היו מחליפין דברי ר"ע לדברי חכמים:

תמן אמרין. בכתובות אמרנו אדמון ור"ע שניהם אמרו דבר אחד דתנינן התם פ' שני דייני גזילות מי שהלך לו למדינת הים ואבדה דרך שדהו שהחזיקו בה בעלי השדו' שבמצריו אדמון אומר ילך לו בקצרה בעל כרחם יקח לו דרך לשדהו אלא שיברור לו דרך קצרה ולא ירבה ליטול וזהו כר"ע דמתני' דקאמר מכרן לאחר א"צ ליקח ממנו דרך אלא יטול לו הדרך בע"כ של מוכר וקס"ד דאפילו מכר לו בלא דרך יטול בע"כ והיינו כאדמון:

אמר ר' לא. ר' אילא דחי לה דלא היא דבסתם חלוקין ר"ע וחכמים דעל כרחך במה אנן קיימין מתני' דהכא:

אם דבר בריא שיש לו דרך. שפירש לו בבירור שמכר לו הדרך כ"ע מודים שיש לו וא"צ ליקח ממנו:

ואם דבר בריא. שפירש לו שאין לו דרך כ"ע לא פליגי בזה שאין לו אלא ע"כ כן אנן קיימין דבסתם הוא דפליגי אם מוכר בעין יפה הוא מוכר או לא ושאני התם דאפילו הכל יודעין הן שיש לזה דרך שם אפ"ה כל חד וחד מצי מדחי ליה לאו דרכך גבאי ומודה ר"ע לחכמים דהתם והכי איתא להאי סוגיא בכתובות שם הלכה ז':

הלכה ג

מתני' **המוכר את הבית**. סתם:

מכר את הדלת. שכל תשמישי הבית הקבועים בו בכלל הבית הם:

אבל לא המפתח. דאע"ג דלפעמים קבוע הוא אין קביעותו קביעות גמור:

המכתשת הקבועה. בקרקע:

האיסטרובל. עגול של עץ שעליו מעמידין הריחיים וקבוע הוא:

אבל לא את הקלת הכלי שהקמח יורד לתוכו שהוא כמו כפיפה של עץ ומיטלטל הוא:

מכר תנור. הקבוע וכן כיריים הקבועים:

הרי כולן מכורין. כל הני תשמישי דמני ברישא אבל שאר כלי תשמיש אינם מכורין דאפילו אמר וכל מה שבתוכו לא רבה אלא תשמישין המיוחדים לבית כגון מפתח וקלת וכיוצא בהן:

גמ' **כיני' מתניתא**. כן צריך לגרוס במתני' כמו שהוא בתוספתא ריש פרק ג':

החקוקה. כגון סלע היוצא מן הכותל וחקק שם מכתשת אבל לא את הקבועה דס"ל להאי מ"ד כל המחובר לקרקע אינו כקרקע:

הלכה ד

מתני' **מכר בתים**. הפתוחים לתוכה ובורות שיחין ומערות שבתוך החצר ואע"ג דהמוכר בית לא מכר בור ושיח ומערה לגבי חצר מיהא בטלין הן:

בין כך ובין כך. אפי' אמר כל מה שבתוכה לא מכר את המרחץ ובית הבד שאינן בכלל החצר:

לא מכר אלא אוירה. של חצר אבל לא בתים ואינך ואין הלכה כר"א:

גמ' **ר' יצחק שאל על דעתי' דרבנן וכו'**. כלומר מתני' היאך מיתפרשא אי כפשטה דבמוכר חצר סתם מיירי ובתים בורות שיחין ומערות בכלל הן חוץ מן המטלטלין או דילמא ה"ק המוכר את החצר ומכר בתים בורות שיחין ומערות וכלומר שפי' לו ואמר חצר עם הבתים ובורות שיחין ומערות אני מוכר לך בהא הוא דאמרינן דלא מכר לו את המטלטלין והא קמ"ל דטעמא הוא דכיון דנחית לפירושא מה שפירש פירש ולא מכר אלא אלו אבל אם מכר לו חצר סתמא ולא נחית למנינא אמרינן דבסתם הכל בכלל ואפי' המטלטלין:

רבי יצחק שאל על דעתי' דר' אלעזר וכו'. וכן נמי איכא לספוקי בפלוגתא דר"א מי נימא דלא פליג ר"א אלא במוכר חצר סתם דשמעינהו לרבנן דקאמרי דבתים בורות שיחין ומערות בכלל מוכר חצר סתם הן ועלה הוא דפליג וקאמר דלא מכר אלא אוירה של חצר אבל בסיפא דבזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין מודה להו לרבנן דהכל מכור אפי' המטלטלין או דילמא דלר"א דס"ל דבסתם לא מכר לו אלא האויר א"כ כשאמר לו היא וכל מה שבתוכה לא אתא אלא לרבויי בתים בורות שיחין ומערות אבל לא את המטלטלין:

א"ר יוחנן ואנא אייתיתיה מדבית לוי. ואני איני מסופק בפירושא דמתני' דודאי מילתי' דת"ק במוכר חצר סתם מיתפרשא ואייתיתי ראיה מברייתא דתני בי לוי על המתני' היו שם וכו' אלמא דבמוכר חצר סתמא קאמר דהא ודאי אלו לא מצי ליה המוכר לפרש לו דמה לו למנות אלו שאינם בתוך חצירו ועוד אי דחשיב ליה בהדיא א"כ מ"ט פתוחות לחוץ אין מכורות:

הלכה ה

מתני' **מכר את הים**. האבן הגדולה הבנויה בארץ שטוחנין עליה זיתים:

הממל. הרכב העליונה ובה מפרכין הזיתים:

הבתולות. כלונסות של ארז שמעמידין בהן את הקורות שנועצין אותן בארץ בראש הגת מכאן ומכאן ונוקבין זה כנגד זה ונותנין בריחיים מזה לזה ומעמיד הקורה על הבריחים:

אבל לא מכר את הכירים. נסרים כבדים שנותנין על האמתחת שמשימים בהם הזיתים הכתושים כדי לכבשן:
הגלגל. שמגלגל האבן ומכביד על הזיתים הכתושים להוציא שמנן:
מכר את הקורה. ואין הלכה כר"א:
גמ' **ותימר אכן**. בתמי' והלא עיקר בית הבד על שם הקורה הוא ואמאי לא מכר את הקורה:
ומאן תניתה ר' אלעזר וכו'. ותרי תנאי ואליבא דר"א:
דתני. בתוספתא שם ולא גריס התם בשם ר"א:
היקבין. הסלים שמניחין בהן הזיתים:
האסורין. הנסרין העוצרים:
בזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו. מכורין צ"ל בין כך וכו':
היצועין וכו'. מיני כלים ואינן שייכים כ"כ לבית הבד.

הלכה ו

מתני' **הנסרים**. לוחות שמשימין עליהן הבגדים:
הספסלים. שיושבין עליהן:
הבילניות. וילאות שמסתפגין בהן:
מגורות של מים. בריכות השופכות מים למרחץ:
אוצרות של עצים. שמניחין בהן העצים להחם את המרחץ:
גמ' **תני**. בתוספתא שם:
ובסלקי. בית היורות:
וקמין. בית היקמין וכן הוא שם:
ובית האורירן. מקום שיושבין האולייארין המסיקין את המרחץ:
ולא את היורה. עצמה:
מקום הבלן. בעל המרחץ:
בזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה. מכורין צ"ל אע"פ וכו':

הלכה ז

מתני' **המוכר את העיר מכר בתים**. וכל שכן חצירות שהן עיקר העיר:
בית השלחין. גנות ופרדסין השייכין לעיר:
אבל לא את המיטלטלין. מאני תשמישתא כגון תנור וכיריים וכיוצא בהן וכ"ש שלא מכר חטי ושערי:

אפילו היו בה בהמה ועבדים. דמטלטלי דניידי נינהו כלן מכורין וכ"ש חיטי ושערי דהוו מטלטלי דלא ניידי:

מכר את הסנטר. העבד הממונה לשמור העיר ואין הלכה כרשב"ג:

גמ' **תני**. בתוספתא שם וגריס התם רב יהודה במקום רשב"ג:

אבל לא האיקומנוס. סופר המלך וממונה על המסים:

בזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה. מכורין אע"פ וכו':

שוריה בזיה. הפסקי בקעות שהם חוץ לעיר:

כופרניה. הכפרים שלה:

חולק בים ובנהר. החלק שיש לה בים ובנהר פליגי בה תנאי וקאמר רב חסדא דלא פליגי:

הלכה ח

מתני' **את האבנים שהן לצורכה**. לעשות גדר וסדורות לזה או שמונחין על העמרים:

ואת הקנים שבכרם. קנים החלקין המונחין תחת הגפנים כדי להעמיד את הכרם:

ואת התבואה שהיא מחוברת לקרקע. ואע"פ שהגיע להקצר:

ואת מחיצת הקנים. קנים הרבה גדלים בקלח אחד כשהיא פחותה מבית רובע אז היא בטלה לגבי השדה:

ואת השמירה. סוכת השומרים שאינה טוחה בטיט:

ואת החרוב שאינו מורכב. שהוא בבחרותו עדיין ובטל לגבי השדה אבל כשמזקין ומתגבר מרכיבין אותו ויש לו שם בפני עצמו ולא בטיל לגבי שדה:

ואת בתולת השקמה. בבחרותה קודם שחתכו ענפיה דכשמזקין קוצצין הענפין כדי שיגדלו הרבה במקומן וקרוי סדן השקמה:

אבל לא מכר וכו'. שכל אלו חשובין בפני עצמן הן:

שהיא תלושה מן הקרקע. אע"פ שעדיין צריכה לשדה לשוטחה וליבשה:

לא את הבור. כשמכר לו השדה לא מכר לו לכל אלו ואפי' אמר לו וכל מה שבתוכה:

וצריך. המוכר ליקח לו דרך מן הלוקח לבא לבור ולגת ולשובך דמוכר בעין יפה מוכר וכדתנן לעיל:

במה דברים אמורים במוכר. מפני שהיה לו ללוקח לפרש ולא פי' ואיהו הוא דאפסיד אנפשיה:

אבל בנותן מתנה. שהמקבל מתבייש לומר לנותן פרש לי מה שאתה נותן לי אמרינן בעין יפה הוא נתן את הכל וכל הני דאמרן לעיל דאינן בכלל השדה במכר אבל במתנה הן בכלל דבעין יפה יותר מדאי הוא נותן וכן אין המקבל מתנה צריך ליקח ממנו דרך:

זכו בשדה זכו בכולן. בכל הני דלעיל ואפי' בור וגת ושובך שבשדה מפני שכל אחד זוכה בשלו ומסתלק מחבירו מכל וכל:

החזיק בכולן. ואע"ג דחרוב ושקמה לא בטילי לגבי שדה הוו כשתי שדות ואין מצר ביניהן דאם החזיק אחת מהן קנה חבירתה:

הקדיש את כולן. דמקדיש בעין יפה היא דמקדיש:

לא הקדיש אלא החרוב. דסבירא ליה דדעת מקדיש כדעת מוכר וכל דגבי מכר לא מכר גבי הקדש נמי לא הקדיש ואי איכא לחלק בחרוב המורכב וסדן השקמה הוא דאיכא לחלק דאף על גב דבמכר לא מכר בהקדש קדשי וטעמא הואיל ומשדה הקדש ינקי ולדבריהם דרבנן קאמר ואין הלכה כרבי שמעון:

גמ' **במחולקין לגפנים**. לפרש קנים בכרם קאמרי וכדפרישית במתני':

היו שם חליות. של קנים מחולקות לברות אותן ולברר מהן א"נ לכרות ולהעמיד את הגפנים מהו אם כלן הוו כמו שהן לצורכה:

מחולקות לכתלים. לצורך הכותל ובמוכר את הבית קאי ואגב הני בעיי נקט נמי להא הכא:

מלבנין מחולקות. כדי לעשות מהן סביב החלונות אם הם בכלל המכר:

אינה מכורה. דכשדה חשובה בפני עצמה היא:

הקונה סדן שקמה בתוך של חבירו. וכגון שקנה עוד שני אילנות עמה ובהא פליגי דרב ישמעאל ברב יוסי ס"ל דסדן של שקמה הוי כאילן וקנה קרקע כדין הקונה ג' אילנות בתוך של חבירו דיש לו קרקע ורבנן ס"ל דלא חשיב כאילן אחר שהרי המקדיש שדה הקדיש גם הסדן שקמה אלמא בכלל שדה הוא ובמוכר שדה טעמא דלא קנה סדן שקמה משום דמוכר בעין רעה הוא מוכר:

ושייר לו סדן שקמה לעצמו. בתוך שני אילנות אם נימא דלר' ישמעאל דאית ליה כאילן הוא וא"כ קנה קרקע כלומר דשייר לו קרקע ולרבנן לא שייר לו קרקע או דילמא בהא לא פליגי רבנן עליה דמכיון דלעצמו שייר אמרינן בעין יפה הוא דשייר ולכ"ע יש לו קרקע:

וזית שבמקום פלוני. מהו מי אמרינן דלאו דוקא זית שבמקום פלוני בלבד הוא דמכר לו אלא כל זיתים שיש שם מכורין שהרי מכר לו כל האילן והא דפרט לו זית פלוני משום חשיבותו הוא דפרט לו או דילמא אמרינן מכיון דפרט לו גלי אדעתיה דלא מכר לו הזיתים בכלל כל האילן ולא מכר לו מן הזיתים אלא הזית שבמקום פלוני בלבד:

ר' יודן ברבי ישמעאל שאל. אהא דקתני במתני' דמכר לו מחיצת הקנים שהיא פחותה מבית רובע וא"כ אי נימא דאם קנה שלשה כתי קנים ואינן בית רובע דקנה ואפי' היה

בהן ארז עבה וגדולה כארז גדול שבארץ ישראל. ושלשה כתי קנים דנקט לאו דוקא הוא אלא כלומר שקנה כמה כתי קנים מי נימא דאפילו ארז הגדול שבתוכן הוא בכלל:

להיות נותן בעין יפה. ויותר מהמוכר:

שכן דרך הלקוחות להיות מדקדקין. בדבר ולפרש להמוכר זה וזה תמכור לי ומדלא דקדק ופירש מפסיד מה שאין כן במקבלי מתנה שהן מתביישין לפרש והיינו טעמא דמחלק במתני' בין המוכר להנותן:

ומה ביניהון. בין הני טעמי הקדש איכא בינייהו ופירכא הוא דפריך הש"ס לאידך דבשלמא למ"ד משום דנותן בעין יפה נותן יותר מהמוכר ולא משום דאיכא טעמא אחרינא במוכר שפיר הוא דתנינן במתני' גם במקדיש דינו כנותן דאף המקדיש בעין יפה הוא מקדיש אלא למ"ד טעמא במוכר הוא שכן דרך הלוקחין להיות מדקדקין אבל לא במקבלי מתנה א"כ מה אמר במקדיש מ"ט דהמקדיש את השדה סתם הקדיש את כולן הא לא שייך למימר טעמא דמקדיש כמו במקבלי מתנה דאין דרך הגיזבר של הקדש להתבייש ולשאול אותו מה אתה מקדיש ומה בכלל הקדש שלך:

נישמעינה מהדא. חסר כאן ומצאתי הגי' בחידושי הרמב"ן ז"ל וה"ג ר' לעזר שאל על כל התורה הושבה או על הראשונה הושבה נישמעינה וכו'. ופי' דעל במה דברים אמורים דמתני' קאי דמחלק בין מוכר לנותן ובעי ר"א דאם על כל התורה ששנו במתני' הוא חוזר בין על כל הני דחשיב ברישא דלא מכר לו את מחיצת הקנים וכו' ובין על הדרך דבמוכר פליגי חכמים וסברי דמכר לו אלו צריך ליקח לו דרך אבל בנותן מתנה מודו דאינו צריך ליקח לו דרך או דילמא על הראשונה בלבד הושבה האי במה דברים אמורים על הא דחשיב ברישא ולא על הדרך:

נישמעינה מן הדא. דתניא האחין שחלקו יש להן דרך זה על זה אלמא בעין רעה הן חולקין והרי במתני' שנו גם אחין בהדי נותן מתנה וש"מ דלא קאי על דרך אלא בדיני דרישא בלחוד הוא דשאני לן בין מכר לבין מתנה דנותן מתנה נותן את כולן וכן באחין זכו בשדה זכו בכולן אבל לא בדין הדרך ובזה שוין הן לדין דמכר:

ואית דבעי מימר. דכן אמר רבי לעזר גופיה דבתר דבעי הדר פשטה דהא קתני במתני' האחין שחלקו וכו' וכן המחזיק בנכסי הגר קנה בשדה קנה בכולן והא ודאי אם החזיק בנכסי הגר בשדה זו אין לו דרך על שדה אחרת ושמע מינה דלא קאי האי במה דברים אמורים על דין הדרך כלל:

מפני שיונקין משל הקדש. היינו טעמא דרבי שמעון דחרוב ושקמה הקדיש מפני שהן יונקין משדה הקדש והכי תני לה בתוספתא סוף פ"ג האי טעמא:

מפני ששייר לו דרך אם לא. בעיא היא מי נימא דסבירא ליה לר' שמעון דמקדיש בעין רעה מקדיש ומשוה לי' לגמרי כמוכר ושייר לו דרך לעצמו כ"א דוקא החרוב והשקמה לבדן הוא דהקדיש כדמפרש טעמא בברייתא מפני שהן יונקין משל הקדש או אם לא דלא אמרינן לר' שמעון דשייר לו דרך וכי סבירא ליה דחרוב ושקמה הקדיש את הכל הקדיש והיינו דלא שייר לו דרך:

שייר לו דרך. בתמיה הוא כלומר דמתמה הש"ס דמאי מספקא לך אם נימא דלרבי שמעון שייר לו הדרך א"כ אף הן אין יונקין משל הקדש אלא מדנפשיה קא ינקי אלא ודאי ס"ל לר"ש דגם הדרך לא שייר ליה ושייכא שפיר טעמא דיונקין משדה הקדש:

הדרן עלך פרק המוכר את הבית

פרק ה

הלכה א

מתני' **המוכר את הספינה**. סתם:

מכר את התורן. עץ גבוה שתולין עליו את הנס והנס הוא כמין וילון שפורסין אותו לנגד הרוח:

ההוגין. עוגין הוא הברזל שקושרין אותו בחבל וזורקין אותו בעומק המים לארץ לעכב ולעגן הספינה:

המנהיגין. המשוטות שבהם מוליכין את הספינה למקום שרוצין:

העבדים. שיש לו לבעל הספינה להנהיגה:

המרצופין. אמתחות שנותנין בהן הסחורה:

אנתיקי. הפרקמטיא שבתוך הספינה:

מכר את הקרן. עגלה:

לא מכר את הפרדות. המושכות את הקרון בזמן שאינן קשורות עמו:

הצמד. הוא העול שצומד ומחבר את השוורים יחד:

לא מכר את הבקר. ואפי' במקום שמקצתן קורין לצמד בקר:

אין הדמים ראיה. והא דאמרינן גבי מכר דשתות קנה ומחזיר אונאה מיותר משתות בטל מקח הני מילי בכדי שהדעת טועה דסבור הלוקח ששוה כן והוי מקח טעות אבל בכדי שאין הדעת טועה כגון דקנה צמד ששוה זוז במאתים אמרינן במתנה נתנם לו ואין כאן ביטול מקח ואין הלכה כר' יהודא:

לא מכר את כליו. בכלים העשוים לרכיבה כגון אוכף ומרדעת דכ"מ לא פליגי דקנה ואפי' אינם עליו בשעת מכירה כי פליגי בכלים של משאוי כגון שק ודיסקיא ת"ק סבר

לא מכר ונחום המדי סבר מכר כיון שהם עליו והלכה כת"ק ולא קנה הכלים של משאוי ואפי' היו עליו בשעת מכירה:

חמורך זו. משמע כמות שהוא עם כליו:

חמורך ההוא. הוי כשואל לו אם חמורך הוא מכור אותו לי והוי כמוכר חמורו סתם ואין כליו מכורין ואפילו הן עליו בשעת מכירה ואין הלכה כר' יהודה:

מכר את הסייח. בנו של חמור וכגון דא"ל חמור מניקה אני מוכר לך שאין אדם קונה חמור לחלבה וא"כ דעתו היה על החמור עם הסייח אבל בפרה אם א"ל פרה מניקה אני מוכר לך לא קנה את בנה דפרה לחלבה עומדת ופרה וחלבה קאמר ליה:

מכר אשפה. מקום גבוה או עמוק שלשה טפחים ויותר שרגיל שם להניח זבל בהמות מכר גם זבלה:

מכר בור מכר מימיו. מוקי לה בבבלי דמתני' יחידאה היא כר' נתן והלכה כחכמים דמכר בור לא מכר מימיו:

הלוקח פירות שובך. מה שילדו היונים כל השנה אינו יכול ליטול כל היונים שיולדו מעתה אלא מפריח מניח בריכה הראשונה להמוכר כדי שיהיו צוותא לאמם שלא יברחו מן השובך. ושני ולדות קרוין בריכה ומניח שתים כדי שיצטוותו האמהות עמהן וכן הוא צריך להניח שתי ולדות מאלו הבנות שיולדו כדי שיצטוותו הבנות עם ולדותיהן וכל הנולד מאחר כך הרי אלו שלו:

פירות כוורת. דבורים הנולדים מן הכוורת בשנה זו:

נוטל הלוקח שלשה נחילין. הן שלשה חבורות מולדות הדבורים הראשונים היוצאין מן הכוורת ומכניסן לתוך הכוורת שלו שהן החשובים והאחרון אחרון גרוע:

ומסרס. מכאן ואילך מסרס שנוטל נחיל אחת ומניח אחת למוכר כדי ליישב את הכוורת:

חלות דבש. לקח ממנו החלות והן הדבש עם השעוה יחד מעורבין ועשוין כחלות:

מניח שתי חלות. כדי שיתפרנסו הדבורים מהן ולא יברחו:

זיתים לקוץ מניח שני גרופיות. כמו שני אגרופין סמוך לארץ וקוצץ:

מה. הן הדרכים וכמה שיעורן:

גמ' **תני**. בתוספתא ריש פ"ד:

האסכלה. כבש של ספינה שעולין בו:

ובור המים. מים מתוקין לפי שמי הים מלוחין הן ואין ראוין לשתיה:

היצועין וכו'. כדבריש פ' המוכר את הבית:

והביצית. היא ספינה קטנה שהולכין בה על המים הקרובין ליבשה:

דוגית. היא הספינה קטנה שצדין המלחין את הדגים:

תנאים שהתנה יהושע. בפ"ב דכלאים תני לה לתנאי יהושע ואגב דמייתי לקמן בסוף הלכה דיני השייכין לפרקין מייתי לה להך סוגיא דכלאים ולסוגיא דנזיר דג"כ שייכי לתנאי יהושע ולדינים הנוהגין במה שהוא תיקון לצרכי רבי':

ארבעה. תנאים הן ולקמן חשיב להו:

מלקטין עשבים. משדה חבירו בכל מקום:

חוץ משדה תלתן. והן מיני קטנית:

שאסורין משום גזל. לפי שהעשבי' הגדלות בשדה תלתן מעלין לה והתולשן מפסיד את התלתן:

תמן תנינן. בפ"ב דכלאים תבואה שעלה בה ספיחי אסטיס וכן מקום הגרנות שעלו בהן מינין הרבה וכן תלתן שהעלה מיני עשבים אין מחייבין אותו לנכש. וכדמפרש לה כיני מתני' וכו' האי לנכש דקאמר אין מחייבין אותו לעקור הוא ומשום דבלאו הכי סופו לעוקרן לפי שהאיסטיס קשה לתבואה והעשבין קשין לתלתן וכדמפרש ואזיל:

בתנאי יהושע וכו'. ופריך הש"ס והא מתנאי יהושע משמע דמעלין הן עשבים לתלתן והדא אמרה שאינו רוצה בהן ובמתני' אמרו דבלאו הכי סופו לעקור ואינו רוצה בהן אלמא קשין הן לו:

אמרי. תמן בתנאי יהושע מיירי שזרען להתלתן לעמיר לעשות מהן קש לקשר העמרים של תבואה והלכך המלקט עשבים משדה תלתן מפסידן כדלקמן:

ברם הכא. במתני' דכלאים בשזרעו לזרע למאכל אדם וקשים העשבים לו לפי שמכחישין אותו ונפסד טעמו:

מה. ומתמה הש"ס מאי האי דקאמרת וכי התנה יהושע לעוברי עבירה למקיימי כלאים דאם כשזרען לעמיר מעלין הן א"כ אף הוא יניח אותם וכי לא בא יהושע לאסור לעקור משדה תלתן אלא לעשות תקנה לעוברי עבירה בתמיה:

שהוא רוצה בהן כאלו עקורין ומונחין מפניו. כלומר ה"ק שלא ילקטו העשבים משדה תלתן לצורך עצמן מפני שזה רוצה בהן שיהו עקורים ומונחים לפניו וכלומר שבודאי הוא עצמו ג"כ יעקור אותן ולא יקיים כלאים אלא שרוצה שיהיו לפניו ולצורכו לפי שהעשבים ג"כ ראוין לעמיר הן:

ואמר בשדה כרם. קושיא היא וא"כ אף בכלאים בכרם נמי נימא הכי והכי פריך לה התם מעתה מצא כלאים בכרם יהו אסורין משום גזל שהוא רוצה בהן כאלו עקורין ומונחין לפניו והתם משני לה והדר קאמר מיליהון דרבנן פליגין ועל הא דמייתי הכא

לקמיה וכלומר דבאמת ס"ל בכרם כן. וכן יש לפרש להאי ואמר בשדה כרם בניחותא וכפי דמסיק התם דאמרינן אף בשדה כרם כן:

דאמר ר' ינאי כל הספיחין אסורין. משום גזל חוץ וכו' כדמפרש טעמא:

בשדה בור דלא משגח עליה. אין הבעלים חוששין בספיחין העולין בשדה בורה:

בשדה ניר. העומדת לחרישה היינו טעמא דהוא בעי מתקנא חקליה שרוצה בכך שיתוקן שדהו ובלאו הכי יחרוש את העשבים ממנה:

בשדה כרם. מפני שהוא רוצה בכך לעקור מינים אלו שלא לאסור את כרמו:

בשדה זרע. של תלתן האמור במתני' דכשהוא לזרע אינו רוצה בהן לפי שהעשבים מפסידין אותו:

ואם תאמר רוצה בהן. אדלעיל קאי מתנאי יהושע וסיומא דמילתא היא כלומר ואם תאמר משדה תלתן שאינו לזרע מפני מה אסור עכ"פ הא כמקיים כלאים הוא התם רוצה בהן ושיהו עקורין ומונחין לפניו ולא שילקטו מהן כדאמרן אבל כשהוא לזרע ניחא ליה דכל מה שהן בשדה מפסידין את התלתן ולפיכך מתרצה הוא שילקוט אותן לצורך עצמן:

תמן תנינן. בפ"ט דנזיר וגרסי' שם להאי סוגיא נשתנית במקצתה ואיידי דא' מתנאי יהושע הוא מת מצוה קנה מקומו נקט לה הכא וכדלקמן:

המוציא מת בתחלה. שלא היה ידוע שהיה שם קבר מושכב כדרכו ולא שהיה יושב ולא שהיה ראשו מונח בין ירכותיו דכל הני חיישינן שמא עכו"ם הן שאין דרכן של ישראל לקבור מתיהן בכך:

נוטלו ואת תבוסתו. כדמפרש לקמיה שחופר בקרקע בתולה ג' אצבעות עד מקום שהמוהל יורד ונוטלו עמו. ופליגי רב חסדא ור"ז בפירושא דנוטלו דקתני:

זאת אומרת מת מצוה מותר לפנותו. ומתני' לכתחילה קאמר וכדמוקי לה לקמן:

א"ר זעירא לא היא. דלא תפרש דנוטלו לכתחילה קאמר דאדרבה ממתני' מוכחא דאסור לפנותו לכתחילה אלא ה"ק אם נוטלו צריך שיטול את תבוסתו עמו וכדמסיק ואזיל:

לא מסתברא דלא מת מצוה אסור לפנותו. לא מסתברא ממתני' אלא איפכא דאסור לפנותו לכתחילה דמת מצוה קנה מקומו הוא שאם אתה אומר מותר לפנותו לכתחילה אם כן קשיא:

אילו הואיל ומאבדין כל השדה בתמיה לא כל שכן שמותר לפנותו כלומר אי ס"ד שמותר לפנותו לגמרי לכתחילה וליטלו ממקום זה ולקברו במקום אחר אם כן מפני מה התירו לאלו שנוטלין אותו שיהיו מאבדין השדה ויחפרו בקרקע עד ג' אצבעות ואמאי התירו להן ולמה לא יטלו אותו כך בלא חפירת קרקע עמו. והיינו דקאמר לא כל שכן שמותר

לפנותו וכלומר שהרי מותר לפנותו ולסלקו משם וא"כ לא כל שכן הוא שאין להן לאבד שדהו של זה שהוא מונח שם אלא יטלו אותו כך:

ממה דפשיטא וכו'. אלא על כרחיך דפשיטא ליה לתנא דמתני' דמת מצוה אסור לפנותו ממקומו בתחילה כך ובלא חפירת קרקע עמו:

לפום כן צריך מתניתא. להשמיענו דאם רוצה ליטלו על כל פנים אין לו ליטלו בלא חפירת קרקע עמו שהרי מן הדין קנה מקומו ולפיכך צריך הוא שיטול את תבוסתו עמו:

אמר רב חסדא אתייא כמאן דאמר וכו'. כלומר לעולם ממתני' לא תידוק מידי דאיכא למימר ולדחות דסבירא ליה מת מצוה בעלמא מותר לפנותו לגמרי ולא צריך תבוסה עמו ושאני במתני':

אני אומר בשבילי הרשות נקבר. כלו' דלאו מת מצוה הוא אלא שנתן לו זה רשות לקבור שם מתו דרך שאלה על זמן מועט ועל מנת ליטלו משם ולקברו במקום אחר והלכך נוטל את תבוסתו עמו:

וחש לומר שמא מת מצוה הוא. אמאי תלינן שנקבר ברשות ניחוש דשמא מת מצוה הוא ואי אמרת מותר לפנותו הדרא קושיא לדוכתיה אמאי נוטל את תבוסתו:

ואין מיתי מצוה מצוין ומוטלין. היינו טעמא דלא חיישינן הואיל ואין מתי מצוה שכיחין להיות מוטלין על הדרך ולפיכך תלינן שמא נקבר שם ברשות:

בשבילי הרשות. השתא חוזר הש"ס לתקנות יהושע.דזו אחת מן התקנות שיהו מהלכין בשבילי הרשות ומפרש לה מאי היא:

משתיעקר התבואה. מן השדה ומכניסין אותה לביתו ואז אין מקפידין הבעלים שיכנסו בני אדם בה לקצר דרכם והן נקראין שבילי הרשות ומתקנת יהושע שלא יקפידו זה על זה עד שתרד רביעה שניה והיא בי"ז מרחשון ומתחילין הזרעים לצמוח וקשה להן דריסת הרגל:

ולוקחין נטיעות מכל מקום. אף זו מתקנות יהושע שיהו קוטמין נטיעות מכל האילנות ואין חוששין:

חוץ משל זית ומשל גפן בזית. באלו צריך להניח כדי שיעור זית סמוך לגזע ולא יקטום הכל:

מן החדש שבחדש. ובשאר אילנות שהתיר לקטום דוקא מן החדש לגמרי שאינו עושה פירות וכן מן הישן שבישן שכבר הזקין לגמרי ואינו עושה פירות:

אבל אם היה עשוי כמין טרגול. כמין משולש שהיו הענפים מגודלין ומשולשין לעולם אסור. טרגול כמו טרגין מלשון בית טריגון בפי"ב דנגעים:

ארבעה. הוא פירש אלו ארבעה תנאים מתנאי יהושע:
ובלבד שלא ישרשו. שלא לעקור עם השרשין שלהן:
ופונים. כשרוצין לפנות וצריך להרחיק עד מקום שמתעטש וכו' כדקאמר לקמיה פונים לאחורי הגדר ליטול משם צרור לקנח:
ורועין בחורשין. שיהו מרעין בהמה דקה ביערים שאילניהן גסין:
אפילו שבט יהודה בשבט נפתלי. מילתא אחריתא היא כלומר אפילו שבט אחר מותר לרשתמש בחלק ים שהוא בחלקו של נפתלי להטיל חכה לצוד דגים:
ונותנין לנפתלי כמלא חבל. ביבשה לדרומו של ים כדי להטיל ולמשוך שם הרשתות:
ים ודרום ירשה. ים זה שהוא בחלקו ועוד חלק ביבשה לדרומו:
ר"ע אומר. שניהם אמורין הם על הימים שהיו בחלקו ואין נותנין לו ביבשה מחלק של שבט אחר כלום:
ומסתלקין לצדדין. מפני יתידות הדרכים שבדרך הרבים מותר להסתלק לצד הדרך אפילו הוא בשדה שיש לה בעלים:
מה. בעיא היא אם הוא שדה כרכום צריך ליתן זה דמים לפי שמקלקלה או לא:
הדא אמרה נותן דמים. לפי שבשדה כרכום שהיא חשוב' ודאי לא התירו לו אלא להסתלק שם ואם תתקלקל צריך הוא ליתן דמים ואמר לו ר' אילא אדרבה מדקאמר אפילו אם הוא מליאה כרכום ש"מ דאינו נותן דמים דא"כ מאי אפילו דקאמר:
ואינו יכול לרחוק וכו'. בעיא היא אם הוא רוצה להחמיר על עצמו ולרחוק מן הדרך יותר מדאי שלא להסתלק לתוך שדה חבירו מה שהוא רשאי. א"כ לשון קושיא היא וכי אינו יכול וכו' ופשיט ליה מהאי מעשה דמדינא אין צריך להרחיק ואם רוצה להחמיר על עצמו כמו שהיה עושה יהודה בן פפוס רשאי:
משתקע. הרבה מן הדרך ולא רצה להסתלק לצד הדרך לתוך שדה אחר:
מי זה שמראה עצמו באצבע. מראה חסידותו לפנינו ויוהרא הוא:
שכל מעשיו לשם שמים. ואין לחושדו בכלום:
נותנין לו ארבעה דרכים. כדרך הרבים כדמפרש ואזיל:
קרון הולך וקרון בא. אם יפגעו שתיהם זה בזה:

הלכה ב

מתני' **הקונה שני אילנות**. סתמא לא קנה קרקע כלל ואפילו מקום האילן כדתנן בסיפא והרי הוא כמי שקנאן לפירותיו:
הגדילו. הרחיבו הענפים:

לא ישפה. לא יכרות אותם בעל הקרקע אע"פ שהצל שלהם מזיק לקרקע שלו דכיון דאין לו קרקע לבעל האילנות הרי בעל הקרקע שיעבד לו קרקעו כל צרכן כל זמן שהן קיימים:
והעולה. מגוף האילן מן הגזע כל שהוא למעלה מן הארץ ורואה פני החמה:
שלו. של בעל האילן ולא שיניחנו שם ויגדל דחיישינן שמא תגביה הקרקע עד שיתעבה האילן היוצא מן הגזע מקצתו בקרקע ויראו כשלשה אילנות ויאמר לו לוקח שלש אילנות מכרת לי ויש לי קרקע אלא יקוץ אותו לשריפה:
ומן השרשין. כל שהן למטה מן הארץ של בעל הקרקע:
ואם מתו. שיבשו האילנות אין לו קרקע לשיוכל ליטע אחרים במקומן:
קנה שלשה. דחשיבי שדה האילן קנה קרקע שיש בין אילן לאילן ותחתיהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו כדי שיכול לעמוד מלקט הפירות עם הסל שלו והני מילי כשיש בין אילן לאילן לא פחות מארבע אמות ולא יותר על ט"ז אמה אבל אם יש בין אילן לאילן פחות מארבע אמות או יותר מט"ז אמה לא קנה קרקע:
גמ' **הרואה את הצל**. כלומר שהוא תחת הארץ ואינו רואה החמה:
העולה משרשיו ומגזעו. כלומר אע"פ שהוא רואה החמה כשעלה למעלה מן הארץ אם עיקר גידוליו מן השורש זהו דין שרש לו והרי הוא של בעל הקרקע ואפילו אותו החלק שהוא למעלה מן הארץ ומתערב בעובי הגזע:
מגזעו. שאינו יוצא אלא ממקום הגזע שהוא למעלה מן הארץ זהו אילן והרי הוא של בעל האילן:
ודרך אין לו. השתא דרך אין לו לילך לאילנותיו אלא צריך שיקנה לו דרך ואת אמרת דמלא אורה וסלו יש חוצה לו בתמיה:

הלכה ג

מתני' **בבהמה גסה**. אין דרך למכור מכל אלו אלא כל אחד בפני עצמו ומ"ה לא מכר אבל בבהמה דקה לא חשיבי כולי האי ודרך למכור את הרגלים עם הראש ואת הכבד עם הקנה אבל איפכא לא שהחשוב אינו נמכר עם מי שאינו חשוב:
הקנה. הריאה ונקראת על שם הקנה שלה וכל אלו הדברים במקום שלא נהגו אבל במקום שנהגו הכל כמנהג המדינ':
גמ' **ר' יצחק שאל**. למאי דתנינן בבהמה דקה מכר את הראש מכר את הרגלים אם לפי המנהג הזה גם במכר לו חצי הראש הדין כן דמכר לו חצי הרגלים וכן בחצי קנה מכר לו חצי הכבד או דילמא דוקא במכר כולו נהגו כן:
מכר חצי קנה. מיותר הוא ול"ג דהא תרווייהו איפשטו:

נישמעיצה מהדא. דתנינן בתוספתא דחולין פ"ט:
כמות שהיא. ולא במשקל:
נותנן. הלוקח הזרוע או הלחיים או הקיבה לכהן שהרי היה יודע שהמתנות שם וזה לא מכר לו את המתנות ואינו מנכה לו להמוכר מן הדמים כלום:
לקחן במשקל. בכך וכך הליטרא ושקל לו המתנות נותנן הלוקח לכהן שהרי הגזילה אצלו ומנכה לו להמוכר מן הדמים שהרי מכר דבר שאינו שלו. והשתא איפשיטא הבעיא דאי אמרת במכר חצי הראש לא מכר חצי הרגלים א"כ קשיא מאי אריא ליה להתנא לחלק בין לקחן כמות שהן לבין לקחן במשקל הא אפילו בכמות שהן מצינו לחלק דלפעמים מנכה לו מן הדמים וכגון שמכר לו הזרוע שביד או הלחיים מן הראש או הקיבה מן בני המעיים דלאיזה ענין מכר לו דבר שאינו שלו אלא לאו ע"כ דש"מ מכר לו חצי הראש מכר לו חצי הרגלים וא"כ יכול המוכר לומר סבור הייתי שבשביל החצי הרגלים השייכין להלחיים במכר קנית ולא מכרתי לך את הלחיים שהן לכהן וכן בקיבה בשביל חצי הכבד קנית והלכך לא מצינן דמנכה לו מן הדמים אלא כשלקחן במשקל:

הלכה ד

מתני' **ארבע מידות**. דינין חלוקין זה מזה:
מכר לו חטים יפות. התנה עמו שיתן לו חטין יפות ונמצאו רעות הוי כאונאה והלכך הלוקח שנתאנה הוא שיכול לחזור בו אבל מוכר אינו יכול לחזור בו אפי' אם הוקרו החטין הרבה:
רעות ונמצאו רעות. אע"פ שאינן רעות כל כך שאין למטה מהן לא יכול המוכר לומר לרעות יותר מהן נתכוונתי וכן יפות ונמצאו יפות אע"פ שאינן יפות כל כך שאין למעלן מהן לא יכול הלוקח לומר ליפות יותר מהן נתכוונתי ואין אחד מהן יכול לחזור בו אם היה שם אונאה אלא קנה ומחזיר אונאה:
שחמתית. אדומה. וכל חום תרגומו שחום:
ונמצאת לבנה וכו'. ואין זה המין שמכר לו והוי מקח טעות לשניהם והלכך שניהם יכולין לחזור בהן:
המוכר פירות לחבירו. ואותן הפירות היו ברשות הרבים:
משך. הלוקח מר"ה לסימטא או בחצר של שניהם דאלו בר"ה לא מהניא משיכה:
ולא מדד. אע"פ שעדיין לא מדד קנה וכגון שפסק לו מתחלה הדמים בכך וכך המדה דאלו לא פסק לו הדמים אפי' מדד ומשך לא קנה דלא סמכא דעתייהו שהמוכר יכול להעלות הדמים כמו שרוצה והקונה אומר איני קונה אלא בזול:

מדד. המוכר ללוקח ברשות הרבים או ברשותו של מוכר ואפי' לתוך כליו של לוקח לא קנה שאין כליו של לוקח קונים לו ברשות הרבי' ולא ברשותו של מוכר אבל אם הלוקח הוא שמדדן קנה ראשון ראשון בהגבהה:

אם היה פיקח. הלוקח שוכר את מקומן אם הם מונחים ברשות המוכר ומקומן קונה לו. ומתני' במשאות גדולות איירי דאין דרכן להגביה והילכך שייכא בהו משיכה:

עד שיטלטלנו ממקום למקום. היינו הגבהה ואורחא דמילתא נקט דדרך מגביה לטלטל ממקום למקום:

ואם היה במחובר לקרקע. בגמרא התם מוקי לה כגון שא"ל מוכר ללוקח לך ויפה לי קרקע כל שהוא וקני כל מה שעליה דכיון ששכרו לעשות מלאכה בקרקע שלו ועשה בה מלאכה כל שהו קנה שכירותו וקנה נמי אותו דבר שרוצה להקנות לו עם השכירות לפיכך אם תלש כל שהוא קנה הכל:

והוקרו או שהוזלו. לאו דוקא הוקרו והוזלו אלא לפי שאין דרך לחזור בחנם:

עד שלא נתמלאת המדה. בגמרא מוקי לה דבמדה שאינה של שניהם מיירי אלא אחר השאילה לשניהם ועד שנתמלאה הרי היא שאולה למוכר ומכאן ואילך הרי היא שאולה ללוקח והלכך כל זמן שהיא ברשות מוכר לא קנה לוקח ומשנתמלאת המידה הרי היא ברשות לוקח וקנה וכגון בסימטא או בחצר של שניהם או ברשות לוקח דכליו של לוקח קונים לו שם:

היה סרסור ביניהם. ומדד להן כדרך סרסורים שמודדין בשכר שנותנין להן ונשברה החבית ע"י מדידה נשברה לסרסור וכגון שלא היה מחמת אונס אלא על ידי שלא נזהר יפה במדידה:

חייב להטיף לו שלש טיפין. המוכר ללוקח מן הנדבק בדופני המדה לאחר שעירה היין והשמן:

הרכינה ומיצה. הטה את המדה על צידה אחר שעירה ממנה הטיף ג' טיפין ואח"כ נתאסף מיצת המדה אל שולי הכלי אלא מקום אחד:

הרי זה של מוכר. לפי שהלוקח נתיאש ממנו:

והחנוני אינו חייב להטיף לו שלש טיפין. לפי שהוא טרוד שהוא מוכר כל שעה:

ר' יהודה אומר. לא אמרו שחנווני פטור מלהטיף ג' טיפין אלא ערב שבת עם חשיכה ואין הלכ' כר' יהודה:

גמ' **והיכי**. דמי הא דקתני עד שלא נתמלאת המדה וכו' במדה של איזה מהן מיירי:

חזקה למוכר. הרי הן ברשות המוכר ואפילו משנתמלאה המידה:

כיני מתניתא. הכי מוקמינן להמתני' בשהיתה המדה לאדם אחר והשאילה לשניהם וכדפרישי' במתני':

תני. בברייתא ר' יודה אומר וכו' אריש קאי דקתני חייב להטיף לו ג' טיפין ורבי יהודה ס"ל דע"ש עם חשיכה פטור מפני שהוא טרוד ברשות מצוה וחכמים אומרים לעולם הוא חייב אם אינו חנוני:

מאי טעמא. דחנוני פטור אמר ר' יודן כדכתיב אם שכיר הוא בא בשכרו וכלומר שזה כמו שכיר יום הוא וטרוד הוא למכור על יד על יד מפני שכרו ולפיכך הקילו עליו. א"נ י"ל דאדלעיל קאי לפרושי טעמא דנשברה לסרסור מפני שהוא כשומר שכיר לפיכך נתחייב אם נשברה שלא באונס:

הלכה ה

מתני' **השולח את בנו**. קטן אצל החנוני ובידו פונדיון שהם שני איסרין והביא לו באיסר שמן ואיסר אחד יתן לו וכן עשה ושבר התינוק את הצלוחית ונשפך השמן ואיבד את האיסר שנתן לו החנוני:

החנוני חייב. בשמן ובצלוחית ובאיסר שלא שלח זה את בנו הקטן להחנוני אלא להודיעו שהוא צריך לשמן ולא היה לו לשלח אלא עם בן דעת. והתם פריך לה אמאי חייב החנוני על הצלוחית הא אבידה מדעת היא שהוא עצמו נתן הצלותית ביד התינוק ומשני כגון שנטלה החנוני למוד בה שמן לאחרים והלכך נעשה גזלן עליה דקי"ל שואל שלא מדעת גזלין הוי וקמה ליה ברשותיה עד דמהדר למריה ואע"ג דאהדריה לתינוק בהכי לא מיפטר:

שעל מנת כן שלחו. לשלוח לו ביד התינוק ואפי' על הצלוחית שלקח למוד בה לאחרים ס"ל לר' יהודה פטור דלא הוי אלא כשואל ומשהחזירו ליד התינוק פטור ואין הלכה כר' יהודה:

בזמן שהצלוחית ביד התינוק. ולא נטלה למוד בה לאחרים ואע"פ שנטלה למוד בה להתינוק שהוא פטור מדמי הצלוחית:

הסיטון. סוחר שקנה הרבה ביחד ומוכר להחנונים ואינו מוכר בתדירות כל כך כמו החנוני:

מקנת מדותיו. בשביל היין והשמן שנקרש בתוכן והמדה מתמעטת:

ובעל הבית. שאינו מוכר תדיר כסיטון מקנח פעם אחת לי"ב חדש:

חילוף הדברים. דכיון שהסיטון מוכר יותר בתדירות אין המשקה נקרש בתוכו ואין הלכה כרשב"ג:

החנוני. שהוא מוכר תדיר ועוד שאינו חייב להטיף ג' טיפין כמו הסיטון ובעל הבית ומשתייר בכלי ונדבק בו מקנח מדותיו פעמיים בשבת:
וממחה. מקנח אבני משקלותיו ששוקל בהן דבר לח:
על כל משקל ומשקל. כל פעם ששוקל מקנח המאזנים כדי שלא יחלידו:
וחייב להכריע לו טפח. במקום שנהגו להכריע חייב להכריע הטפח אם הוא משקל ליטרא או יותר אבל אם הוא פחות מליטרא א"צ הכרע כ"כ:
היה שוקל לו עין בעין. כגון במקום שלא נהגו להכריע ומעמיד קנה המאזנים בשוה:
נותן לו גירומים. הכרעות:
אחד לעשרה בלח. אחד מעשרה לעשרה אם מוכר לו עשר ליטרין לח מוסיף לו עשירית הליטרא שהוא אחד ממאה:
ואחד לעשרים ביבש. אחד מעשרים לעשרים אם מוכר לו עשרים ליטרין ביבש מוסיף לו אחד מעשרים בליטרא שהוא אחד מארבע מאות. ומפני שהלח נדבק בכלי צריך להוסיף לו יותר מביבש. וכן לפי חשבון זה לעולם:
מקום שנהגו למוד בדקה. במדה קטנה:
לא ימוד בגסה. במדה גדולה דהוי פסידא דלוקח שאינו נותן לו אלא הכרע אחד והיה צריך ליתן לו הכרעות רבות:
למחוק. להסיר מה שעולה על שפת המדה:
לא יגדוש. ואע"פ שמוסיף לו בדמים:
לגדוש לא ימחוק. ואע"פ שפוחת לו מן הדמים אלא מודד כמנהג המדינה:
גמ' **בעשירות חייב להכריע לו טפח**. טעמא דהכרעת טפח קמ"ל דאם הוא במקום שנהגו להכריע ואין שוקלין עין בעין ההכרעה היא במקום העשיריות כמו שאם היה שוקל עין בעין שאז היה צריך להוסיף לו עשיריות ששנו ולפיכך במקום שמכריעין שיערו שיכריע טפח תחת העשיריות:
כתיב מאזני צדק ואבני צדק איפת צדק והן צדק יהיה לכם ודרשו כשיהיו מאזני צדק וגו' יהיה לכם ממון הרי מתן שכרה בצידה:
אין ב"ד מוזהרין עליה. שאם זה אינו רוצה לקבל השכר אין הב"ד נזקקין לכך ופריך הש"ס יהיה לך כתיב במשנה תורה אבן שלמה וצדק יהיה לך ודרשו מכאן שצריך למנות אנגרמוס אגרדמין הם הממונים להשגיח על המדות:
תימר הכן. בתמיה שאין ב"ד מוזהרין עליה:
כיני מתניתא. כן צריך לשנות בברייתא שאין ב"ד נענשין עליה אבל מוזהרים הם על כך:

והוה מחי על מכילתא. על המדות היה מוחה ומלקה אותן אבל לא על השערים שלא היה מקפיד אם מוכרין בשער היוקר:
חבשיה. הניחו ריש גלותא לרב במאסר דהוה סבירא ליה דמעמידין אגרדמים גם על השערים ומפני מה לא השגיח על כך:
גביה. דרב וא"ל רב אנגרמוס וכו' ואין אנו מוזהרין על השערים:
דתנא כבשה דאהינו. שהוא שונה דברים העיקרים והכבושים. ומענין דאמרינן ממני יצאו הדברים כבושים:
חבשין ליה. והין חובשין אותו בתמיה וכלומר דודאי הוא יודע עיקרו של הדבר והדין עמו:
הדרן עלך המוכר את הספינה

פרק ו

הלכה א

מתני' המוכר פירות לחבירו סתם ולא פירש אם לאכילה או לזריעה:
אפי' זרע פשתן. דרובא דאינשי קונים אותו לזריעה מצי למימר אני לאכילה מכרתיו דאין הולכין בממון אחר הרוב:
זרעוני גינה. התם בגמרא מוקי לה כולה מתני' אליבא דרבן שמעון בן גמליאל וחסורי מחסרא והכי קתני אפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן הא זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן דברי רשב"ג שרשב"ג אומר זרעוני גינה שאינן נאכלין דודאי לזריעה קננהו הוי מקח טעות וחייב:
הרי זה. הלוקח מקבל עליו רובע טנופת לכל סאה דדרך הפירות בכך ולא יותר:
עשר מתליעות. אכילות מהתולעים לכל מאה והוא הדין אחד לעשר:
עשר קוססות. יין רע שכבר התחיל להשתנות לכל מאה חביות או כדים ודוקא שאמר מרתף זה של יין אני מוכר לך למקפה כלומר לשום בתוך התבשיל ודרך להסתפק מעט מעט ממנו או שא"ל מרתף של יין סתם אבל אם א"ל מרתף זה של יין ולא א"ל למקפה נותן לו יין בינוני הנמכר בחנות ואם א"ל מרתף זה אני מוכר לך ולא הזכיר יין אפילו כולו חומץ הגיעו. ואם א"ל מרתף של יין אני מוכר לך למקפה ולא אמר זה או שא"ל חבית של יין אני מוכר לך אע"פ שלא אמר למקפה נותן לו יין שכולו יפה וראוי לתבשיל:
קנקנים בשרון. באותו המלכות:
עשר פיטסאות. שאינן מבושלות כל צרכן ושואבות את היין ומקבלן לכל מאה:

המוכר יין לחבירו והחמיץ. וכגון שנתנו הלוקח בכליו ואע"פ שא"ל למקפה אני צריך אינו חייב באחריותו אבל אם הוא בכליו של מוכר מצי א"ל הא חמרך והא קנקנך ולא מצי המוכר אומר לו לא איבעי לך לשהויי בקנקנים משום דאומר לו הרי הודעתיך שלמקפה אני צריך ולהסתפק ממנו מעט מעט:

ואם יודע שיינו מחמיץ. שאינו מתקיים וזה אמר ליה דלמקפה הוא צריך ולשהותו הרי זה מקח טעות דהוה ליה לאודועי שאין יינו מתקיים:

יין מבושם. שיתקיים חייב להעמיד לו שיתקיים עד העצרת ומשם ואילך החום מקלקל:

וישן. אם מכר לו יין ישן נותן לו משל אשתקד משנה שעברה הקודמת לזו:

מיושן. צריך ליתן משל שלש שנים משנה דקודם אשתקד וצריך שיתקיים ולא יחמיץ עד החג כדי שיהו שלשה שנים שלימות:

גמ' **אם התנה מתחילת הזרע**. שהוא קונה אותו לזריעה חייב באחריותו:

מהו נותן לו. כשהוא חייב באחריותו כמה ישלם לו:

דמי זרעו. צריך להחזיר לו הדמים שקיבל ממנו בעד זרעו:

נותן לו. דמי יציאותיו. אף דמי יציאותיו שהוציא עליהן לחרוש ולזרוע צריך לשלם לו:

הכא. בדין מקח וממכר קתני במתני' המוכר פירות לחבירו מקבל עליו רובע טנופת לסאה:

ברם תמן. בכלאים ריש פ"ב דתנן כה"ג כל סאה שיש בו רובע זרע ממין אחר ימעט עד שיהא פחות מרובע ומשום חומרא דכלאים הוא דאמרו דאין רובע בטל בסאה כדתנן במתני' וכדמפרש ואזיל:

הכא ובלבד טנופת. הוא דמקבל עליו שכן דרך להתערב רובע בסאה אבל מין אחר לא:

ברם תמן מין. אבל התם משום כלאים הוא ואם יש בו מין אחר צריך למעט:

הכא ובלבד בדרך מגעו. כלומר שמקבל עליו רובע טנופת לסאה כמות שהן לפניו ולא אחר שהשיאן ממקום למקום דמחמת כן יורדין הטנופת למטה והוא מוכר לו ממה שלמעלה ואז אין צריך זה לקבל עליו הטנופת לפי חשבון דהוי כמערב בתחלה טנופת בתוך פירות שלו וזה אסור:

ברם תמן ובלבד בדרך משואו. אבל התם דלענין איסורא הוא ע"כ דמוקמינן להמתני' דהתם שנתערבו לו בדרך משאו ממקום למקום וכדשקיל וטרי בהאי תלמודא התם מה אנן קיימין אם במתכוין לזרע אפילו חטה אחת אסור אם לערב אפילו כל שהוא אסור לערב ומסיק לה בשנתערבו דרך מכנס בשעה שהיה מכניס את התבואה מן השדה לתוך ביתו נפלו מאותו המין ונתערבו:

הכא ר' שמעון מודה. דהתם במתני' פליג ר' שמעון על הא דקאמר ת"ק בין שהיה הרובע ממין אחד בין משני מינין ואמר ר' שמעון לא אמרו אלא בשהרובע ממין אחד והכא ודאי מודה דאפילו הפסולת מכמה מינין מקבל עליו הרובע אלא דהתם משום כלאים הוא וקסבר ר"ש שני מינין אין מצטרפין:

סאה של חטין. יש בכאן חלופי השיטות שנתחלפו בטעות וכצ"ל סאה תרומה שנפלה לתוך מאה של חולין כהן וישראל מהו שיחלקו את השבח. ובשאלה השניה הוא דשייך סאה של חטין שנפלה לתוך מאה של שעורין מוכר ולוקח מהו שיחלקו את השאר. והבעיא לענין תרומה הוא משום דקי"ל תרומה בטלה באחד ומאה אלא דצריך להעלות הסאה תרומה מפני גזל השבט ונותנה לכהן ואם לא העלה את התרומה אלא זרע את הכל כמות שהן בתערובת אותה הסאה וגידולי מדומע חולין הן כדתנן בפ"ט דתרומות מיהו מיבעיא לן אם צריך ליתן להכהן השבח של אותה הסאה לפי חשבון או לא משום דאם נתבטלה נתבטלה ונהי דסאה עכ"פ צריך ליתן לו מ"מ אין לכהן חלק בשבח. ואגב דדמיא לענין השאלה שני' בענין הביטול נקט נמי להא:

ר' יצחק בר טבליי שאל סאה חטין שנפלה לתוך מאה של שעורין מוכר ולוקח מהו שיחלקו את השאר. כלומר שמכר לו מאה סאה של שעורין ונפלה בהן אחת של חטין של המוכר מהו מי אמרינן דצריך הלוקח להחזיר לו הסאה יתירה שלא מכר לו ומן התערובות הוא מחזיר לו כמות שנתערב עכשיו או דילמא מצי הלוקח למימר אי אפשי בחטין שלך והשתא הואיל ואי איפשר לזה שיבור חטה חטה מן הכרי שנתערב וזה ממאי ליתן לו סאה מן התערובות א"כ דין הוא שיחלוקו באותה הסאה:

נשמעינה מהדא. דאיתמר התם במסכת כלאים:

הבורר צרורות. עפרורית בורר מתוך כרי של חבירו:

חייב לשפות לו. לשלם כפי שיווי הכרי אם חטין חטין ואם שעורין שעורין כך ישלם לו הערך מה שבירר שהרי הפחיתו במידה שהיה יכול למוכרה כך והלוקח צריך לקבל רובע לסאה אבל עכשיו אינו יכול להחזירן לתוך הכרי דהוי כמערב פסולת בידים ושמעינן מיהת דמה שנתערב לתוך הכרי הוי כמו אותן מין של הכרי עצמו וא"כ ה"נ הוא כן דלאחר שנתערב סאה חטין לתוך כרי שעורים ואי אפשר לבררן הרי הוא כמין הכרי וצריך זה להחזיר לו סאה מן הכרי כמות שהוא:

באומר צבור ואקנה. הא דאמרי' דמחזיר לו התערובות באומר לו צבור מאה סאה שמורין לך וקנה אותן ואח"כ נפלה לתוכו סאה חטין:

אבל אם היו צבורין משעה ראשונה. כך ונמצא אח"כ סאה חטין שנתערבו בו בתחלה:

לא בדא. אמרו דמחזיר לו הסאה דמכיון דכך היו בשעה ראשונה שמכר לו ודאי דעתו היה להקנות לו כל הציבור כמות שהוא ולא היה מקפיד על סאה ממין אחר שנתערב בתוך הכרי:

תני. בתוספתא פ"ו:

מאה חביות של יין אני מוכר לך. ולא אמר אלו:

חייב להעמיד לו יין יפה כמו רוב יין יפה של אותו המקום. דהוי כאלו אומר לו חבית של יין אני מוכר לך דצריך ליתן לו מן היפה שבאותו מקום:

מאה חביות יין אלו אני מוכר לך. והכי הוא בתוספתא וחסר כאן מן המציעתא תיבת אלו ובזה נותן לו יין בינוני הנמכר בחנות ויין יפה דקאמר כלומר יין יפה של הנמכר בחנות:

מאה חביות אלו אני מוכר לך. ולא אמר יין אפילו כולו חומץ הגיעו דכמות אילו שהן קאמר:

כשהיו הקנקנים ללוקח. הא דקתני במתני' אינו חייב באחריותו כשנתנו להקנקנים של הלוקח דיכול מימר ליה לשתיה אני מכרתיו לך ולא היה לך להשהותו בתוך קנקנים שלך:

בדק חבית להיות מפריש עליה והולך. שסומך עליה לשתות משאר חביות ונותן עיניו בזו להפריש ממנה תרומה עליהן שהתרומה ניטלת במחשבה ולאחר זמן בא ומצאה חומץ וקתני בברייתא עד שלשה ימים ודאי מיכן והילך ספק ופליגי בה בפירושה. וגרסינן להאי סוגיא בפ"ג דגיטין הלכה ח' ושם היא ביותר ביאור במקצת:

שלשה ימים הראשונים. לאחר בדיקה הראשונה שבדקה ומצאה בחזקת':

ודאי יין. הויא ואם אמר ה"ז תרומה על אלו הסמוכין לה בחזקת מתוקנים הן:

האחרונים. ג' ימים אחרונים שהם קודם בדיקה אחרונה שמצאה חומץ ודאי חומץ הן ואין כאן תרומה כלל:

אמצעיים. ימים שבנתיים ספק הוא ותרומה היא ויחזור ויתרום:

אמר ר' אבהו אני שמעתיה ממנו. מן ר' יהושע בן לוי שמעתי כן אבל מה מעבד והאמר ר' יוחנן לא כן אלא עד שלשה ימים הראשונים ודאי יין מיכן והילך ספק ואפילו ג' ימים אחרונים:

במחט כהדא דריב"ל בחבית. שמעו בבה"מ דבר עיטיין בדין מחט דלקמיה כאותו דסבר ריב"ל בדין חבית:

איבד מחט שופה. במס' טהרות בפ"ג תנן מחט שנמצאת חלודה ומעכבת את התפירה וחלודה מטהרה מטומאתה כמו שבירתה טהורה ולא חיישינן שמא כשהיתה שלימה נטמאת וכשיתקנוה תחזור לטומאת' הישנה כדין כלי מתכות לפי שכל הטומאות

והטהרות כשעת מציאתן אם טהורות טהורות. והשתא קאמר איבד מחט כשהיא שיפה חלקה ויפה ובא לאחר זמן ומצאה חלודה:

שלשה ימים הראשונים. אחר שהניחה שיפה ודאי טמאה וכל הטהרות שנעשו על גבה טמאות והאחרונים ודאי טהורים ואמצעיים ספק:

אוף שמעתיה ממנו. אף זה הדין של מחט שמעתי גם אנכי ממנו ומה מיעבד ור' יוחנן פליג גם עלה:

בא בסוף שבוע ומצאו חומץ. האי בעיא מבוארה בגיטין ביותר דהתם גרסינן לה על דין יין מגיתו דמפרישין תרומה עליה בחזקת שהוא יין עד ארבעים יום ור' יהודא פליג וקאמר עד הפרק והיינו פרק אחד של ג' פרקים דאמר במתני' שם שבהן בודקין את היין. ועלה קאי הבעיא והתם גריס לה בדר' סימון דבעי הגיע ארבעים יום ולא בדק נתעצל שנים ושלשה ימים ובא ומצאו חומץ למפרע הוא נעשה חומץ או מכאן ולהבא. והיינו בעיא דהכא אם חומץ ברור הוא ודינו כחומץ אפילו למפרע או מכאן ולהבא הוא דדינו כחומץ ונ"מ אם הפריש תרומה ממנו בתוך ג' ימים קודם שבדקו ומצאו חומץ. והש"ס קיצר כאן וסמיך אדהתם כדרכו:

עבר הפרק בתוך ארבעים יום. כלומר שעברו עליו ארבעים יום ועדיין לא הגיע הפרק שבודקין את היין בו לעולם מהו ובעיא זו שייכא גם אליבא דרבנן דאמרי ביין מגיתו עד מ' יום ואם דוקא לחומרא הוא דאמרו שאם עברו עליו מ' יום שוב אין מפרישין ממנו דדרכו להתקלקל ואע"פ שעדיין לא הגיע הפרק של בדיקת היין אבל לקולא לא אמרו שאם עבר הפרק קודם שעברו עליו מ' יום ג"כ אין מפרישין ממנו והיינו דקאמר כחו של פרק ביטל כח ארבעים יום או דילמא אף לקולא אמרו ואע"פ שעבר הפרק עדיין הוא בחזקתו עד שיעברו עליו מ' יום והיינו או כח מ' יום ביטל כחו של פרק. והתם פשיט לה דלעולם פליגי לר' יהודה בפרק תליא מילתא ולרבנן בארבעים יום תליא מילתא בין לקולא בין לחומרא:

ר' קריספה שאל. אמתני' דהתם קאי דקתני בג' פרקים בודקין את היין בקדים של מוצאי החג וכו' ואם בכל שנה ושנה אמרו דבג' פרקים אלו בודקין את היין או אחת לשלשה שנים אם בדק באלו הפרקים סגי ונ"מ לדלקמן:

נישמעינה מהדא. ברייתא דקתני המוכר יין לשנה והתם גריס המוכר יין לחבירו סתם והיינו הך דסתם מכירתו לשנה זו היא:

חייב באחריותו עד החג. אם החמיץ קודם החג ומשעבר החג שוב אינו חייב באחריותו לפי שדרכו להחמיץ בקדים של מוצאי החג אלמא דבדיקה דמתני' בכל שנה ושנה היא:

תיפתר. להברייתא כגון אלו בני גליל שאין בוצרין את כרמיהן אלא לאחר החג ומוכרין וקמ"ל דכיון דאמר לו לשנה חייב באחריותו עד החג ותו לא דכבר כלתה לו שנה ולית ש"מ כלום מהכא ואכתי תיבעי לך אם במתני' בכל שנה הוא בודק או לא:

ויידא אמרה. ומהיכן שמענו זה:

דא. מזו המתני' דהכא נוכל לפשוט הבעיא דקתני אם אמר לו יין מיושן אני מוכר לך משל שלש שנים נימר משום הדא מטעימתא כלומר דמשום האי בדיקה מפני שצריך לבודקו ולטעמו בפרקים אלו והלכך צריך להעמיד לו שיהו שלש שנים שלימות וכדמסיים התם הדא אמרה מתיישן חייב באחריותו עד החג. אם אמר לו יין מתיישן ועמד בחג הזה שהיו ליין כבר שתי שנים חייב באחריותו עד החג הבא ומפני שצריך לבודקו בקדים של מוצאי חג הזה ואם נתקלקלו חייב באחריותו עד חג של שנה השלישית שמע מינה שבכל שנה ושנה הוא בודק:

מה. שאלה הוא מה הוא בודק אם יש לו חביות הרבה:

חבית אחת הוא בודק. ודי בכך:

כולהון תלויות בה. בתמיה אלא כל אחת ואחת הוא בודק:

ואין מחמיצות. אם הוא צריך לבדוק כל אחת ואחת וכי אינן מחמיצות אם הוא פותח את כולן:

אמר ר' שמי. יש בני אדם שאינם צריכין לפתוח החבית אלא כשמכין באגרופן על החבית מבחוץ ומקול ההכאה מבינים ומרגישין הן מה שיש בה מבפנים אם היין יפה הוא:

הלכה ב

מתני' **בית חתנות לבנו**. שדרך אדם לעשות לבנו בית כשנושא אשה לפי שאין דרך החתן לדור אצל חמיו מפני חשד חמותו:

בית אלמנות לבתו. כשמת בעלה היא שבה אל בית אביה אבל בחיי בעלה היא אצל בעלה ולא היה דר בבית חמיו:

רפת בקר הוא זה. וצריך לעשותו יותר גדול:

הרוצה לעשות רפת בקר. ר' עקיבא קתני לה וה"ק אף על פי שרפת בקר היא פעמים שאדם עושה דירתו כרפת בקר:

בית קטן. סיומא דמילתא דר' ישמעאל היא דפליג עליה דר' עקיבא וקאמר הפחות שבבתים הוא שש על שמנה והמוכר מקום לחבירו לעשות לו בית סתם צריך שיהיה שש על שמנה והלכה כר"ע:

גדול. אם פירש לעשות לו בית גדול:
טרקלין. עשוי למושב שרים:
רומו. אכולהו קאי רום כל בית ובית כחצי ארכו וכחצי רחבו שלו:
וראיה לדבר היכל וכותליו. בבית הראשון שהיה ארכו ארבעים ורחבו עשרים וגובה כתליו שלשים דהיינו חצי ארכו וחצי רוחבו:
כבנין היכל. איכא דאמרי ראיה לדבר היכל רשב"ג קתני לה וה"ק שרשב"ג אומר הכל כבנין היכל ואיכא דאמרי רשב"ג פליג את"ק ואתמוהי קא מתמה וכי הכל בונים כבנין היכל ואין הדבר תלוי אלא במנהג המדינה:
גמ' **תני**. בתוספתא פ"ו:
קנטר. מוכר לו מקום לעשות לו קנטר תרבץ אפדני חצר שעושין שרים בצד אפדני שלהן. ובתוספתא גריס בן קנטינר:
כתוב אחד אומר קומתו שלשים אמה. במלכים ו' והבית אשר בנה המלך שלמה להי' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשי' אמה קומתו:
וכתוב אחד אומר. שם ודביר בתוך הבית מפנימה וגו' ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב ועשרים אמה קומתו והוא בית קדשי הקדשים ולפני הדביר הוא פנימיות הדביר היה עשרים וגו' ולא קחשיב קומתו אלא עשרים אמה:
ולא הוה דשמעה. לא הוה בידיה ולא השיב לו כלום:
מן הקרקע ולמעלן וכו' מן הדביר ולמעלן עשרים אמה. כלומר שכותל ההיכל גבהו שלשי' אמה והדביר אין גבהו אלא עשרה וקחשיב מן הדביר ולמעלן עשרים אמה ומתמה רבי אבהו על זה וקאמר מפכליה דביר הוא פורץ ופוחת את הדביר משיעורו והלא דביר היה קומתו כקומת ההיכל מן הקרקע ועד הקורות כדכתיב התם ויבן את עשרים אמה מירכתי הבית בצלעות ארזים מן הקרקע עד הקירות ויבן לו מבית לדביר לקדש הקדשים. והפסוק הנרשם בספר טעות הוא ובאולם לקמן הוא דכתיב בבית יער הלבנון ואולם הכסא וגו' וספון בארץ וגו'. מפכליה מלשון פרצה הוא עת לפרוץ תרגום ירושלמי עידן פכירה:
מן הכרוב ולמעלן עשרים אמה. דבכתוב השני לא קחשיב אלא משפת הכרובים ולמעלה שהכרובים על הקרקע היו עומדין וגבהן עשרה:
שאין מקום דביר עולה מן המנין. כלומר מקום גופו הכרובים אינו מן המנין וקרי להו דביר משום דבהאי קרא דביר כתיב ומפרש לה אכרובים כדלעיל וקמ"ל קרא במה דלא קחשיב אלא מין הכרובים ולמעלן לומר לך שאף אלו העשרה הם כהעשרים שלמעלן מה

למעלן חלל הוא אף אלו אין גוף הכרובים אוכל בתוך האויר כלום שהרי כנפי הכרובים היו מחזיקין עשרים אמה כמו רחב בית קדשי הקדשי' כדכתיב וחמש אמות כנף הכרוב האחת וגו' ונמצא גוף הכרובים בנס היו עומדין:

ולא מקום ארון. כדמייתי מהברייתא שהיה עומד באמצע והיה ריוח וחלק בבית עשר אמות לכל רוח סביב ובנס היה עומד:

הלכה ג

מתני' **מי שיש לו בור וכו'**. על ידי חלוקה או שלקחו מבעל הבית:

בשעה שדרך בני אדם נכנסין. ולא יטריחנו לבעל הבית לעמוד בלילה ולפתוח לו:

זה עושה לו פותחת. בעל הבור שלא יגנוב את מימיו ובעל הבית עושה לו פותחת אחרת באותו פתח הפתוח לבור שלא יוכל לבא לשאוב בלא דעת בעל הבית ומשום חשד אשתו תקנו כן:

מי שיש לו גינה וכו'. כגון יורשין או שותפין שחלקו ונתרצה חיצון לפנימי לתת לו דרך באמצע שדהו:

תגרין. לקנות מירקות גינתו:

ולא יכנס מתוכה. כלומר לא יכנס בתוכה כשאין צריך לזו הגינה כלום אלא רוצה ליכנס לשדה אחרת כדי לקצר את דרכו דלא נתרצה לו אלא לצורך גינתו בלבד ולא שיכנס לצורך תשמיש אחר:

והחיצון זורע את הדרך. דכיון דבאמצע שדהו הוא אנן סהדי דלא מחל לו הדרך לגמרי ושלא יוכל הוא לזורעה:

נתנו לו. כלומר שהחזירו את הדרך מן הצד ונתרצו לזה מדעת שניהם:

ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת. דלזה לא נתרצה אלא שיכנס לצורך גינתו:

וזה וזה אינן רשאין לזורעה. דכיון דמן הצד הוא להילוך גרידא יחדוהו לו ובגמרא מפרש עוד טעמא:

גמ' **החיצון אינו זורע את הדרך**. כשנתנו להם דרך מן הצד כל אחד מעכב על חבירו מלזרוע הדרך:

דהוא אמר ליה מעלל אנא שרע. שהפנימי אומר לו רוצה אני להכנס לכאן מלמטה וכשאתה זורע הדרך צריך אני להקיף שלא אדרוס על זריעתך ותקפיד:

דהוא אמר ליה. החיצון את תהא חייס על זרע שלך ותלך מן הצד ותדרוס על שלי:

הלכה ד

מתני' **מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו**. שהחזיקו בו רבים מעולם לעבור שם וסתם דרך הרבים אין פחות ממשה עשר אמה:

מה שנתן נתן. וזכו בהם ושלו לא הגיעו ויש להרבים שני הדרכים דקי"ל מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו:

דרך היחיד. לילך אדם אחד לשדה שלו:

דרך הרבים. מעבר שבאין דרך שם מארץ רחוקה:

דרך המלך אין לו שיעור. שהמלך פורץ גדר לפניו לעשות לו דרך:

דרך הקבר. שנושאין המת לקברו אין לו שיעור תקנת חכמים הוא משום יקרא דמת שצריכין ללותו הרבה בני אדם:

המעמד. מקום שעושין שבעה מעמדות ושבעה מושבות כשהן חוזרין מלקבור המת כנגד שבעה הבלים שבתחלת ספר קהלת:

בית ארבעת קבין. לפי חשבון חצר המשכן סאתים דהוו מאה על חמשים נמצאת בית סאה נ' על נ' והסאה ו' קבין נמצא בית ד' קבין שלשי' ושלש אמות ושני טפחים רוחב על אורך חמשים:

וכן המקבל מחבירו. בקבולת שיחפור לו קבר:

עושה תוכה של מערה. חללה של מערה ארבע אמות רוחב באורך שש. וגובה המערה היא ד' אמות:

שמנה כוכין. שמנה קברים שלשה מכאן ושלשה מכאן לשני צדדין של אורך המער' ושנים מכנגד הנכנס למערה וכל קבר וקבר ארבע אמות אורך ורחב ששה טפחים ורום שבעה נמצא בין כל קבר וקבר שמן הצדדין אמה ומחצה ובין השנים האמצעים שתי אמות:

הכל לפי הסלע. אם המקום קשה אין המקבל חייב לחפור אלא שש אמות באורך וארבע ברוחב כדברי הת"ק ואם המקום רך ותיחוח חייב המקבל לחפור שש על שמנה כדברי ר"ש והלכה כת"ק:

גמ' **עושה אותן כמין נגרין**. לפרש דברי ר"ש קאי דאמר א' מימין הפתח ואחד מן השמאל והיכן עושה אלו השתים הרי אין שם מקום להם וקאמר דעושה אותן כמין נגרין של הפתח זקופין ויורדין ממעלה למטה ונותן שם המתים זקופין ומקשי ר' יוחנן וכי מדרך לקבור המתים כך והלא אפי' הכלבים אינן נקברין כן אלא כיצד עושה בונה אלו השתים מלפנים והיינו בקרן זוית ועושה אותן שוין כאלו הכוכין שבחוץ והן של הצדדין:

ואין העוברות. ופריך הלא הצדדין נוגעות בו שהרי כוכין של הצדדין הן סמוכין להקרן וא"כ הרי נוגעות בהן והיכי חפיר להו ומשני אינו עובר שיעשה בכדי שלא יגעו באותן של הצדדין והיינו שלא יחפור אותן בעומק שוה כעומק הצדדין אלא שמעמיק אותן של קרן הזוית ביותר מתחת עומק הצדדין ובני חדא מלעיל וזהו הכוך שבצדו וחד מלרע זהו הכוך שבהקרן וכן מצד השני ולא נגעי בהדי הדדי:

הדרן עלך המוכר פירות

פרק ז

הלכה א

מתני' **האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך**. כשיעור בית כור שהוא ברבוע מאתים וארבעה ושבעים אמות על מאתים וארבעה ושבעים אמות בקירוב:

עפר. הראוי לזריעה משמע אבל אם אמר בית כור סתם אפילו היה כולו סלעים הגיעו דאיכא למימר לבנות בית או למישטח בי' פירות בעי ליה:

נקעים. בקעים עמוקים עשרה טפחים אע"פ שאין בהן מים:

אין נמדדין עמה. לפי שאין אדם רוצה ליתן מעותיו במקום אחד ויהא נראה כשנים או שלשה מקומות ולוקח אלו הנקעים והסלעים בכלל הבית כור בלא דמים:

כבית כור. משמע כמות שהיא בין סלעים בין עפר:

גמ' **ובלבד במעוטי שדהו**. הא דקתני פחות מכאן נמדדין עמה ובלבד שיהו מיעוט של שדהו ולא יותר מד' קבין כדאמר לקמן בסוף ההלכה:

במובלעין בה. שלא יהיו במקום אחד:

ובסלע. יחידי:

ששילחו. גדלו הוא בית רובע אין נמדד עמה דיש לו שם בפני עצמו ולא בטיל לגבי שדה:

שבאמצע. הפחות מעשרה טפחים שהיא באמצע השדה הוא שנמדד עמה אבל אם הוא מן הצד כדמפרש ואזיל שאין המחרישה סובבתו שהוא עומד סמוך למיצר כל כך שאין יכול לסבבו במחרישה זהו מן הצד ואין נמדד עמה:

אתא ר' יוסי בשם ר' יוחנן. ופירש הא דקאמר לעיל במובלעים בה ומשמע שיהו מפוזרים ומובלעים בתוך כל השדה או ברובה ככולה והשתא קאמר שאם היה רובן מצד אחד במיעוט השדה שאם תפזרנה ויש לה מיעוט כלומר שיתמעטו ויהיו מובלעין ברוב של השדה נמדד עמה ועל סלע יחידי קאי וכן משמע מדלקמן וחסר כאן היה חלוק וכו'

וגרסינן הכא היה חלוק נמדד עמה כמו לקמן שאם היה הסלע חלוק לשנים בטל ונמדד הדא אמרה היה רובה מצד אחד וכו' וכדפרישית:

רחבין כמה. עמקן וגבהן קתני עשרה טפחים רחבן כמה:

ואין בו ארבעה מהו. כלומר דהבעיא היא אם הא דקתני פחות מכאן נמדדין עמה אתרוייהו קאי אעמקן ורחבן שאם היו פחותין מעשרה עומק או גובה ופחותין מרחב ארבעה נמדד אבל אם היו עמוקין או גבוהין עשרה אע"פ שאין ברחבן ד' אין נמדד ומש"ה נמי לא קתני במתני' בהדיא שיעור רחבן או דילמא מכיון דקאמר דבעינן שיעור רחבן ארבעה אם הן פחותין מרחבן אע"פ שיש בהן שיעורי עומק או גובה נמדד ופשיט ליה מדקאמר לעיל גבי סלע יחידי דוקא אם הוא בית רובע ושלם הוא דאין נמדד אבל אם היה חלוק לשנים אע"פ שהוא במקום אחד נמדד הוא ש"מ שיעורין אלו בדוקא קאמרינן:

הדא אמרה וכו'. אגב דלעיל נקט לה:

היה שם נקע א' ארוך. וקצר אבל מסתלק הוא לבית רובע אם תצטרף אותו לארכו יהיה בו שיעור בית רובע במקום אחד מהו שיהא נמדד עמה:

כמין מקלות. כלומר שאינו שוה אלא דרך עקלתון כמין מקלות:

כמין טבליות של שיש. שהוא כמשולש:

כמין קתדריות. ענגול כמין קתדרא מאיזה מקום הוא מודד מלמעלה או ממקום שיפוע:

והוא שיהא שם בית ארבע קב עפר כצ"ל. אבל אם היו יתירין על ד' קבין לעולם אין נמדדין עמה:

הלכה ב

מתני' **מדה בחבל**. כלומר בצימצום כמו שתמדוד במדת החבל בית כור לא פחות ולא יותר:

פחת כל שהוא. שלא היה הבית כור שלם ינכה לו כפי הפחת והמקח קיים:

הותיר כל שהוא. על הבית כור יחזיר למוכר הקרקע שהותיר או הדמים כדלקמן:

אם חסיר או יתיר. אני מוכר לך בכך וכך ולא א"ל מדה בחבל:

אפי' אם פחת. או הותיר רובע הקב לכל סאה דהיינו שלשים רביעיות לבית כור הגיעו. והא דקאמר אפילו פחת רובע לסאה ולא קאמר אפי' פחת שבעה קבין ומחצה לכור לאשמועינן אתא דאפי' במכירה מועטת כגון בית סאה אני מוכר לך הן חסר הן יתר ואיכא חסר או יתר רובע הגיעו ומסקינן בגמרא התם דאם אמר בית כור עפר סתם ה"ז כמי שפירש הן חסר הן יתיר לענין פחת או הותיר:

יותר מכאן. אם הותיר יותר מרובע לכל סאה או שפיחת יותר מרובע:

יעשה חשבון. יחשוב עמו על כל הרבעין כולן שחסרו או הוסיפו וכל שפיחת מבית כור ינכה לו מן הדמים וכל שהוסיף על בית כור יחזיר לו:

ומהו מחזיר לו מעות. אם הוא לטובתו של מוכר כדמפרש ואזיל:

ולמה אמרו מחזיר לו מעות. שהרי מן הדין אין לו להחזיר לו אלא קרקע שלא קנה הלוקח אלא הבית כור בלבד:

לייפות כחו של מוכר. לא תקנו חכמים שיתן לו מעות כפי המותר אלא משום יפוי כח של מוכר שלא יפסיד אותו קרקע מועט דלא חזי ליה למידי:

שאם שייר בשדה. אם היה המותר בית תשעה קבין דהשתא חזי ליה האי קרקע כדאמרינן בפ"ק דבית תשעה קבין חשוב להיות נקראת שדה אז אין מחזיר לו מעות אלא המוכר נוטל את הקרקע שלו:

ולא את הרובע בלבד וכו'. אכולה מתני' קאי כדמפרשינן בגמרא:

גמ' **הכא את אמר הגיעו והכא את אמר וכו'**. כלומר דפריך הא ברישא קתני אם אמר הן חסר הן יתיר עד רובע הגיעו יותר מכאן יעשה חשבון וקס"ד דלעולם הרובע הגיעו ואפי' המותר יותר מהרובע ויותר מכאן יעשה חשבון דקאמר מה שהוא בתוספת יתר על כדי רובע לסאה על זה יעשה חשבון להחזיר לו הקרקע או המעות כמו דמפרש לקמיה ומה הוא מחזיר לו וכו' אבל הרובע לעולם אין צריך להחזיר לו וא"כ קשיא הא דקתני בסיפא לא את הרובע וכו' ומשמע דה"ק לא את המותר בלבד הוא מחזיר אלא אף כל הרבעין כלן דכשיש תוספת יתר על כדי רובע לסאה שוב אין כאן מחילה וצריך להחזיר לו את הכל או בקרקע או במעו' והא רישא הגיעו על הרובע קתני:

אמר. ומשני אמרי. לא כדקס"ד אלא דרישא ה"נ קאמר יותר מכאן על כדי רובע לסאה יעשה עמו חשבון על הכל וכדפרישית במתני' דהא דקאמר לא את הרובע וכו' אכולה מתני' קאי וטעמא כדמסיק:

מכיון שאת מוציאו לפחות מחבל. כלומר מכיון שאתה מוציא מדין הזה לדין פחות מחבל וכלו' שאין כאן דינו כפחות מחבל דפחות מחבל היינו היכא דאמר ליה הן חסר הן יתיר ונקרא פחות מחבל לפי שאינו בצימצום. ובהן חסר הן יתיר הוא דאמרינן דעד רובע הגיעו ומכיון שכאן הוא יותר מרובע שוב אין דינו כהן חסר או יתיר דלא אמרו אלא רובע דוקא וא"כ מחזירו אתה לדין יותר מרבע לדין מדה בחבל דכמו מדה בחבל דינו יותר כל שהוא יחזיר ה"נ יעשה חשבון דקאמר שצריך לחזור לו את הכל ואף הרבעין כולן והשתא לא את הרובע וכו' דסיפא אכולה מתני' קאי:

הלכה ג

מתני' **מדה בחבל אם חסר אם יתר**. האומר לחבירו שתי לשונות הללו הסותרים זה את זה:

ביטל. לשון אחרון שהוא אם חסר או יתר את לשון הראשון שהוא מדה בחבל ואפי' פיחת או הותיר רובע לסאה הגיעו:

כדברי בן נסס. דס"ל תפוס לשון אחרון אבל חכמים פליגי עליה ואמרי הלך אחר פחות שבלשונות דמספקא לן אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון ולעולם נוטל הלוקח הפחות שבהן והלכה כחכמים:

בסימניו ובמצריו. אמר לו בית כור עפר אני מוכר לך בתוך הסימנים והמצרים האלה:

פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה. מה שהוא יותר על שתות מן הבית כור ועד שתות ולא שתות בכלל ינכה ושתות עצמו כפחות משתות הוא והגיעו:

גמ' **תני רבי חייא**. בתוספתא פ"ד ואגב דתני הכא דיני דהגיעו וצריך לקיים מקחו מייתי לה נמי להא:

קוביוסטוס. גונב נפשות:

הגיעו. דכל העבדים בחזקת שיש בהן אלו המדות הרעות:

ליסטים. מזוין הורג נפשות וסופו ליהרג:

מוכתב למלכות. למלאכתו והמלך תופשו בכל עת שירצה לא הגיעו דהוי מקח טעות:

השתות עצמה מנכה. הא דקתני עד שתות ינכה עד ועד בכלל הוא:

הלכה ד

מתני' **משמנין ביניהן**. כלומר השומן יהא ביניהן ששמין כמה שוה כל השדה ומשוין שני החלקין בשווי הדמים ונותן ללוקח חלק הכחוש שבה מה ששוה חצי הדמים של כל השדה כגון שמכר לו שדה בת מאה במאה דינרין ויש בה שלשים אמה מקום שמן ששוה חמשים דינרין נוטלו המוכר ונותן ללוקח שבעים אמה החלק הכחוש בחמשים דינרין ונפקא מינה שרוצה המוכר בקב עידית משני קבין זיבורית ואף על פי שדמי שניהן שוין:

חצייה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן. שמין מה ששוה כל השדה כולה ונותן לו חצייה בדרומה בחצי דמי השדה:

והוא מקבל עליו. הלוקח לתת מקום בחלקו שקנה לעשות גדר וחריץ ובן חריץ ותרוייהו אחורי הגדר מבחוץ כדי שלא תקפוץ הנמיה ותכנס בשדה דאי עביד חריץ ולא עביד בן חריץ איידי דחריץ רווח נכנסת בתוכו וקופצת למעלה על שפת השני ואי עביד בן חריץ ולא עביד חריץ איידי דקטין קיימא אשפתיה וקפצא אבל כשהן שנים אינה יכולה

להכנס בקטן למיעוט רחבו ולא תקפוץ לרוחב שני החריצין ובין חריץ לבין בן חריץ צריך שיהא רחב טפח:

גמ' **תני האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך**. ומצר לו מצרים לסמן לו חצי השדה וא"ל פלוני מקיפך זה הצד מזרח שפלוני מקיפו הוא סמוך לו מלשון תורמין מן המוקף וזה צד דרום שפלוני מקיפו וזה חצי צד מערב שהוא החצי שפלוני מקיפו ופליגי בה כיצד הוא נותן לו אותה חצי השדה:

כמין פנדור. מלשון פנדא והוא אזור רחב וחלול וכלומר שנותן רצועה אחת רחבה כנגד מזרח וכנגד דרום וכנגד חצי מערב שיהא לערך חצי השדה:

כמין מטלית. ארוך כלומר דלכך אמר ליה רוח השלישית וחצי פלוני מקיפך לומר שמשם הוא חצי חלקו ומשם הוא מודד לו חצייה באורך על פני השדה כולה:

כמין פסיקייא. חתיכות חתיכות ובהא פליגי עם המ"ד כמין פנדור דלדידיה נותן לו רצועה א' על פני כל המצרים כדלעיל והאי מ"ד סבר דלהכי א"ל וחצי פלוני שיהא נוטל אלו החתוכות עד כנגד אותו החצי וכמו שני משולשין כזה ובלבד שיהא חצי השדה:

הדרן עלך פרק האומר לחבירו

פרק ח

הלכה א

מתני' **יש נוחלין ומנחילין**. יש קרובים שנוחלין את קרוביהם כשהן מתים ואף כשמתים הן מנחילין להם את ממונם והא דלא קתני יש נוחלין זה את זה משום דבעי למיתני סיפא נוחלין ולא מנחילין תני נמי רישא נוחלין ומנחילין:

האב את הבנים. דכתיב איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין של המת:

והבנים את האב. דכתיב ובן אין לו הא יש לו בן הבן קודם:

ואחין מן האב. דכתיב ממשפחתו וירש אותה ומשפחת האב קרויה משפחה דכתיב למשפחותם לבית אבותם:

האיש את אמו. דכתיב וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל היאך בת יורשת שני מטות אלא זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר וירשתן ומדכתיב מטות הקיש מטה האם למטה האב מה מטה האב בן קודם לבת אף מטה האם בן קודם לבת:

והאיש את אשתו. דכתיב שארו זו אשתו וקרינן הכי ונתתם את נחלת שארו לו וגורעין ומוסיפין ודורשין יכול אף היא תירשנו ת"ל וירש אותה הוא יורש אותה ואין היא יורשת אותו:

ובני אחיות. בני אחותו כגון בני דינה:

נוחלין את ראובן. שהרי דינה יורשת את אחיה ובניה באין מכחה:

ולא מנחילין. לראובן שאין ראובן בא אלא מכח אחותו דינה והלא דינה עצמה אין יורשת אותו כדאמרינן דאין האם נוחלת את בנה:

זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין. ואם אין יוצאי יריכו קיימין חזרה נחלתו אצל האב כיצד ראובן שמת בנו יורשו לא נמצא לו בן רואין אם יש לו זרע לבן זכר או נקבה עד סוף כל הדורות עומד במקומו ויורש הכל לא נמצא זרע לבן אם יש לו בת תירשנו לא נמצא לו בת רואין אם יש לה זרע זכר או נקבה עד סוף כל הדורות ירוש הכל לא נמצא לה זרע תחזור הנחלה לאביו של מת ואם אין אביו קיים תחזור לזרעו שהן אחי המת אם יש לו אח יורש את הכל ואם אין האח קיים ויש לו זרע זרעו עומדים במקומו לירש לא נמצא לו אח ולא זרע ממנו תחזור הנחלה לאחות המת או לזרה עד סוף כל הדורות לא נמצא לו אחות ולא זרע ממנה תחזור הנחלה לאבי אביו של מת ואם אינו קיים חוזרת לזרעו שהן אחי אבי המת או לזרעם ואח"כ לאחות אבי המת או לזרעם ואם לא נמצאו חוזרת הנחלה לאב אבי אביו של מת וכן לעולם עד ראש הדורות:

והאב קודם לכל יוצאי יריכו. שלו כדאמרן:

גמ' **מכל נחלות שבתורה**. הכתובין בפרשה:

עיבור הדין הוא. לשון עבירה הוא:

דאינון דרשי ובן אין לו. ונתתם לבתו הכל הא אם יש לו שניהן שוין:

התיבון. להם הא כתיב ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו א"כ נמי נדרוש הכי הא אם יש לו בת ואחין שניהן שוין בנחלה בתמיה:

והא אתון מודין דליתי בת אוף הכא ליתי בר כלל. וכלומר הרי אתם מודים דאין לאחין כלום במקום הבת וא"כ אין לו בת דקאמר קרא דליתיה לבת כלל אז ונתתם לאחיו הא אם יש בת אין להן כלום אף ה"נ אם אין לו בן אז והעברתם לבתו הא אם יש בן אין להבת כלום:

דאינון דרשי. מק"ו מה בת בנו שאינה באה אלא מכח הבן של מת יורשתו בתו שהיא באה מכחו לכ"ש שתחלוק עמה:

שאינה באה אלא מכח האחין. כלומר שהרי היא באה במקום אביה לירש את הזקן וא"כ היא ובני הזקן שהן האחין של אביה שוין הן והרי כחה ככח האחין והיינו אינה באה אלא מכח האחין כלומר שלא הורע כחה מכח האחין של אביה:

תאמרו בבת שאינה באה אלא מכח הזקן. כלומר שהרי אתם מודין אם יש כאן אחין והן בני הזקן ובת שאין הבת נוטלת כלום במקום האחין ואם היא באה עכשיו לדעתכם לירש אינה באה אלא מכח הזקן והיינו במקום שאין לה אחים וא"כ הורע כחה אצל האחין וכשם שאינה יורשת עם אחיה כך אינה יורשת עם בית אחיה:

תלמוד לומר וכו'. אמתני' קאי האיש את אמו מנלן ת"ל וכל בת וכו':

עד כדון. לא שמענו מן הכתוב אלא בן יורש את האב:

האב את הבן. מנין שיהא קודם להאחין של מת אמרת ק"ו מה אם הבן וכו' אינו דין שהוא יורשו ולא האחין שאין באין אלא מכח האב:

אמר קרא קרוב. כלומר דלא תיקשי א"כ מהאי ק"ו יהא האב קודם אף להבן של המת הלכך מסיים אמר קרא הקרוב קרוב קרוב קודם:

עד כדון בת. אדרשה דלעיל קאי דדריש וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל וכי היאך אפשר וכו' ומן המקרא הזה לא שמענו אלא שהבת יורשת את אמה:

בן. מנין שיורש את אמו אמרת ק"ו מה אם הבת וכו' אינו דין שנייפה כחו לירש בנכסי האם:

בן קודם לבת. שאלה היא אם הבן קודם לבת בנכסי האם:

שווין במטה האם. יורשין בשוה. דמכיון דנפקא לן ירושת הבן בנכסי האם מק"ו מהבת אמרינן דיו לבא מן הדין להיות כנדון:

הוה ליה עובדא. בדין ירושת הבן והבת בנכסי האם ושאל לפני הדייניין:

הדיוטות הן. אינן בקיאין וטועין בהלכה זו דסוברין שוין הן בנכסי האם:

על הדא דרבי מלוך. דאמר בשמיה דריב"ל הלכה כר' זכריה ולית הוא כן דהאמר רבי סימון בשמיה אין הלכה וכן אמרי כל אלו החכמים דלית הלכתא כרבי זכריה:

ושאל. הא דכתיב וכל בת יורשת נחלה ממטות ודרשינן מדהכא דבת יורשת נכסי אמה וכן בן מק"ו מהו שיהא הוא קודם לבת:

א"ל. מהאי קרא גופיה שמעינן דממטות כולל הוא לשניהם מטה אב ומטה אם והקישן הכתוב:

מטה אב למטה האם. כלומר ממטה אב ילפינן הקישא למטה האם:

או חילוף. דלמדך הכתוב דלא ניליף גם בנכסי האב דבן קודם לבת כדיליף לעיל אלא דנקיש מטה אב למטה האם מה מטה האם יש לבת במקום הבן כדאמרינן דיו אף מטה האב כן:

איתא. בא ונצא משם אין זה רוצה לשמוע ולהבין בדברי תורה:

לא הוא האיש את אמו וכו'. כלומר דמפרש מנא לן דהאיש יורש את אשתו וקאמר דלאו היינו חדא דהא דילפינן האיש יורש את אמו מהאי קרא דכל בת יורשת ממטות וגו' הוא דנפקא לן כדאמרינן לעיל וכי היאך אפשר וכו' וממילא נשמע לבן מק"ו והרי הכתוב שם מדבר בהסבת הבעל דהקפידה התורה דלא תסוב נחלה ממטה אל מטה דמאחר דהיא בת יורשת כשתנשא לאחד ממטה אחר והוא יורשה תסוב הנחלה וא"כ מהיכן דשמענו דהאיש יורש את אמו משם שמעינן ג"כ דהאיש יורש את אשתו:

בעי מימר פנסטה. רצה לומר עיקר הדבר בבירור מהיכן שמענו דהאיש יורש את אשתו ולא אשכח ואמר הדא הלכתא השניה בן וכו' דמסיק דילפינן מלשארו דעל קורבה קאי הקרוב קרוב מכל מקום והיינו דקאמר ולא אשכח שלא מצא ללמוד מכאן לירושת הבעל משארו כדבעי למימר מעיקרא ותני כהאי ברייתא. פנסטה דוגמתו לקמן פרק נגמר הדין אמר לי' עכן מה בגורל אתה תופשיני לית בכל ההן דרא כשר אלא אתה ופנחס אסקין ניבזין ביניכון פנטום דמיתפיס חד מינכון כשיטילו גורלות בין שניכם דבר ברור הוא שיתפוס אחד מכס ומלה יונית הוא:

הלכה ב

מתני' **בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים בנחלה**. בנחלת ארץ ישראל:

חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים. קסבר האי תנא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ דכתיב לשמות מטות אבותם ינחלו וכלומר כפי חשבון יוצאי מצרים נתחלקה הארץ לבאי הארץ וצלפחד וחפר אביו שניהן מיוצאי מצרים היו ונטלו בנות צלפחד חלק אביהן שהיה מגיעו לו בארץ וחלקו עם אחיו המגיע לו בירושת חפר אביו וחלק בכורתו שהי' בכור ונוטל פי שנים ואע"פ שעדיין לא ירשו את הארץ ואין הבכור נוטל פי שנים בראוי לבא לאחר מיתה ארץ ישראל מוחזקת היא:

גמ' **אם אנו בנות צלפחד**. שאנו נחשבין כזרעו לענין ירושה כמו אם היה לו בן:

אם אין בנות צלפחד. כלומר שאין הבנות נחשבות כזרעו במקום שאין בן א"כ תתייבם אמנו:

תן להן בקרקעות תן להן במטלטלין. כלומר תן להם החלק בכורה בקרקעות ארץ ישראל כמו שמגיע להן חלק בכורה במטלטלין המוחזקין לפי שגם ארץ ישראל מוחזקת היא ואחזת נחלה קדריש ונתון תתן לרבות חלק בכורה:

תן להם חלק אביהן. נתן תתן להם בתוך אחי אביהן כתיב אחד על חלק אביהן וא' לחלק בתוך אחי אביהן בנחלת אבי אביהן:

ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ. לפי חשבון היוצאין נתחלקה כאלו ירשוה הם עצמן מי שהיה לו בן אחד בבאי הארץ נטל כל חלקו ומי שהיו לו עשרה בנים ג"כ לא נטלו בין כולם אלא חלק אחד:

אם כן מה תלמוד לומר לאלה. תחלק הארץ וכתיב לעיל אלה פקודי בני ישראל וגו' דמשמע לבאי הארץ קאמר:

אלא מפני הנשים ומפני הקטנים. כלומר כאלה דוקא שהן בני עשרים אף יוצאי מצרים שהיו בני עשרים זכו בארץ ולהוציא הקטנים שלא היו בני עשרים ביציאתן ממצרים אותן לא זכו בחלק הארץ ולהוציא את הנשים שאין להן חלק בארץ מחמת עצמן אלא א"כ זכו מחמת מורישן שהיה מיוצאי מצרים כמו בנות צלפחד:

וכא מתים יורשים את החיים. שאם היו שני אחין מיוצאי מצרים והולידו במדבר לזה עשרה בנים ולזה אין לו אלא בן אחד וא"כ כשנחלקה לבאי הארץ היה בדין שיטלו אלו עשרה חלקים וזה לא יהיה לו אלא חלק אחד להכי אהני קרא דלשמות מטות אבותם ינחלו דאאחין קאי וללמדך שאם אביהן של אלו אחין היו לא יחלקו כן אלא חזרה הנחלה לאביהן כאלו מתים ירשו את החיים והי"א חלקים אלו חוזרין לאביהן לחלוק בשוה ועכשיו כשהן יורשין את אביהן חולקין גם הם בשוה והשתא אהנו הני תרי קראי לאלה תחלק הארץ אם לא היו אחין אין הולכין אחר יוצאי מצרים אלא שנים שיצאו ממצרים ולזה עשרה בנים מבאי הארץ ולזה אחד אלו נוטלין עשרה חלקים וזה אינו נוטל אלא חלק אחד ולשמות מטות אבותם בא ללמד אם היו אביהן אחין דחולקין בשוה כדאמרן:

מי שהיה מיוצאי מצרים מעומדין בערבות מואב. שהן באי הארץ וכגון שהיה יותר מבן ששים כשיצא ממצרים דעל אותן לא נגזרה גזרת מרגלים נטל שני חלקים ונמצאו שני כתובים קיימין:

וחלקן עם העומדין בערבות מואב. שאף הן מבאי הארץ היו וכשזיכה להם השם זיכה גם חלקן בין באי הארץ:

מתני' לא אמרה כן. דלא חשיב אלא שלשה חלקים כדדריש ליה מהאי קרא נתן תתן וגו' כדלעיל וכמ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ:

הדא הוא דכתיב ויפלו חבלי מנשה עשרה. ששה חלקים לששה בתי אבות דחשיב להו התם לעיל ושלשה חלקים דבנות צלפחד דקחשיב במתניתין ועוד חלק אחד מאחא דאבא דהוה להו ונטלו חלק אביהן הראוי לו בנכסי אחיו:

חיו מן האנשים וגו'. שחיו מחלקם:

נפל לאמצע. לכל ישראל:

ובניהם בזכות אבי אביהן ואמותיהן. ואבי אמותיהן שהיו מיוצאי מצרים זכו בחלקן אבל לא בחלק אביהן:

הדא הוא דכתיב ובני קרח לא מתו. שלא מתו מחלק הארץ לגמרי אלא נטלו בזכות אבי אמותיהן:

משל למה הדבר דומה וכו'. אדלעיל קמהדר וכאן המתים יורשין את החיים:

רבי יוחנן מתיב. אהא דקתני במתני' ושהיה בכור נוטל שני חלקים אלמא ארץ ישראל מוחזקת היא וא"כ מאי מספקא ליה למשה שהיה צריך לשאול על זה ואמאי לא פשיט ליה מדאמר לו הקב"ה במצרים והבאתי אתכם וגו' ונתתי לכם מורשה וקשיא אם מתנה למה ירושה וכו' דלשון מתנה לחוד ולשון ירושה לחוד דירושה היא מחמת שמוחזקין כבר מירושת אבותינו אברהם יצחק ויעקב ולשון מתנה משמע שעדיין יתן להם ואינם מוחזקין אלא ודאי ה"ק מאחר שנתן להם משום מתנה חזר ונתן להם אף משום ירושה ועכ"פ היה לו ללמוד דמוחזקת היא כירושה מכבר:

א"ר הושעיה. האי לישנא דמורשה הוה מספקא ליה דכל מקום שנאמר מורשה לשון דיהא הוא לשון כהה וספק ואף כאן יש לפרש על הספק דמורשה משמע נמי שמורישין לבניהם והם אינם יורשין בעצמן שלא באו לארץ. והיינו דמספקא ליה למשה ופשיט ליה הקב"ה דאף לשון ירושה משמע ומוחזקת היא:

התיבון. על הכלל דאמר ר' הושעיה והכתיב מורשה קהלת יעקב ומה שייך לשון דיהא על התורה ומשני אין דלית דיהא וספק יותר ממנה בתחלה כשבא להתעסק וללמוד בתורה כמה וכמה ספיקות יבאו לו ואין מבין על בוריה:

מן דהוא לעי. ואחר שהוא יגע הרבה בה הוא מוצא את כלה עם טעמה ונימוקה:

הלכה ג

מתני' **אחד הבן ואחד הבת בנחלה**. הכי קאמר אחד הבן ואחד הבת במקום שאין בן שוין בירושת נכסי האם כדין נכסי האב ואין הפרש בין ירושת נכסי האם לירושת נכסי האב אלא בענין שני דברים:

שהבן. הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב אבל אינו נוטל פי שנים בנכסי האם דאמר קרא לו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש ולא משפט הבכורה לאשה:

והבנות ניזונות. מתנאי כתובה מנכסי האב דוקא:

גמ' **כתיב בכל אשר ימצא לו וגו'**. ודרשינן מכאן שאין הבכור נוטל פי שנים אלא במוחזק ומצוי לו אבל לא בראוי ומפרש לה כיצד אין יורש בראוי כבמוחזק מת אביו וכו' כצ"ל ותוספתא היא בפ"ז דמכילתין וכן בבכורות בסוף פ"ו. ויש לפרש לפי גי' הספר בלשון תמוה ועל הקרא קאי דאשר ימצא לו כתיב א"כ כיצד יהיה יורש בראוי כבמוחזק. וכיצד מת אביו וכו' התחלת הברייתא הוא:

מת אביו בחיי אבי אביו. כגון ראובן בכור יעקב ומת יעקב אביו בחיי יצחק ואח"כ מת יצחק אבי אביו:

ואינו נוטל פי שנים מנכסי אבי אביו. מחלק ירושת יעקב בנכסי יצחק אינו נוטל פי שנים שהרי ראוים היו ליעקב אביו:

ואם היה אביו בכור. אם היה יעקב בכור אז ראובן נוטל פי שנים ג"כ מנכסי יצחק כשם שהוא נוטל מנכסי יעקב לפי שכשמת יעקב בניו עומדין בירושתו בין לחלק בכורה בין לחלק פשיטות:

ריש לקיש בשם אבא בר דלייה. פירש הטעם דכשאביו היה בכור נוטל פי שנים אף בנכסי אבי אביו:

נאמר משפט לענין כפילה. לו משפט הבכורה:

ונאמר משפט לענין פשוטה. בפרשת נחלות והיתה לבני ישראל לחקת משפט:

את רואה את הבן כילו קיים. כאלו אביו קיים בשעת מיתת מורישו והוא אבי אביו ויורש חלק פשיטות במקום אביו וכן נמי לענין חלק בכורה אם היה אביו בכור יורש במקומו חלק בכורתו בנכסי אבי אביו:

הלכה ד

מתני' **לא אמר כלום**. ואפי' לר' יוחנן בן ברוקה דקי"ל כוותיה ואמר לקמן אם אמר על מי שראוי ליורשו זה יירש כל נכסי דבריו קיימין מ"מ אם אמר בלשון לא יירש או לא יטול הוי כמתנה על מה שכתוב בתורה מיהו אם אמר על בן בין הבנים וכיוצא פלוני בני או בתי או אחי יירש מכלל בניי או יורשיי דבריו קיימין אם אמר כשהוא שכיב מרע ואפילו לשון ירושה הוא חוץ מן הבכור אינו יכול לסלקו בלשון ירושה כדאמרי' לקמן:

המחלק נכסיו על פיו. כשהוא שכיב מרע ומשום דדברי שכ"מ ככתובין ומסורין דמי ואין צריך קנין משום הכי תני על פיו דאלו בבריא צריך אחד מדרכי הקנאות:

דבריו קיימין. אם אמר בלשון מתנה ולא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה שיש כח באדם ליתן ממונו במתנה לכל מי שירצה:
ואם אמר משם ירושה לא אמר כלום. דכיון שיש שם בכור הוי מתנה על מה שכתוב בתורה:
כתב בין בתחלה וכו'. כיצד תנתן שדה פלונית לפלוני בני וירשנה זהו בתחלה או שאמר ירשנה ותנתן לו וירשנה זהו באמצע או שאמר ירשנה ותנתן לו זהו בסוף הואיל ויש כאן לשון מתנה אע"פ שהזכיר לשון ירושה בתחלה ובסוף דבריו קיימין:
מתני' **לא אמר כלום**. שאינו יכול לעקור את הירושה ממקומה:
גמ' **רבי לא השווה את הבכורה לאחין**. כלומר דר' אילא עביד עובדא והשוה את הבכור לאחין ולא סיימוה קמיה דר' חגי ולפיכך הוה מקשי עליה וכדלקמן:
אמר לון ר' חגי. והיכי עביד הכי ולא קרא כתיב לא יוכל לבכר וגו' וילפינן מיניה דלא יוכל לעקור את הבכורה מהבכור:
העבודה שיכול. הוא ואם עשה דבריו קיימין אלא שאינו רשאי לכתחילה לעשות כן ולעבור על מה שכתוב בתורה ור' אלעזר סתם דבריו ורצה שר' חגי יבין מאליו עובדא היכי הוה וכדחזר והשיב לקמיה:
אי כן. אם כן הוא דאמרת בשבועה שיכול הוא ודבריו קיימין:
יכול משם מתנה. עכשיו אני מרגיש ומבין בדבר דמשם מתנה הוה עובדא דודאי יכול הוא להשוות את הבכור אם לא אמר משם ירושה אלא משם מתנה ודבריו קיימין כדתנן במתני':
כתב בין בתחלה וכו'. דקתני במתני' ומפרש רב הושעיה כגון שאמר יינתן וכו' כדפרישית במתני':
כתבו ותנו שדה פלוני לפלוני. הש"ס קיצר כאן וסמיך אהא דבפ"ק דקידושין בהלכה ה' דשם הסוגיא מבוארת בהאי עובדא דבשכ"מ הוה כדאמרינן התם חד בר נש מי דמיך אמר ינתנו כל נכסי לפלוני חזר ואמר כתבו ותנו:
רבי לעזר ור' שמעון בר יקים אעלין עובדא קמי רבי יוחנן. מה היא אומר בדבר זה משום דאיכא למיחש שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ואמר לון רבי יוחנן חזינן אם לזכרון דברים אמר להם כתבו ותנו ולא לזכותו בכתיבת שטר זה וכגון שאמר להם אף כתבו וחתמו ותנו לו ואין זה אלא כמייפה את כחו ולתוספת זכרון דברים בעלמא וקנה:

ואם לזכותו בכתב. שלא נתכוון אלא להקנותו בשטר זה הכל מודים דלא כלום הוא שאין אדם מזכה בשטר לאחר מיתה:

מתנה שכתוב בה לשון מכר. שדי נתונה ומכורה לך מהו דינה:

ארכביה אתרי ריכשי ברקי. ופירש רב חזקיה דלא אמר לן רב הונא זה אלא לפרש דעתו דס"ל להורע כחו נתכוין וכמו המביא שני סוסים לבנים והן פראים ומשתגעים וקושרן לשניהן במרכבה זה מושך לכאן וזה מושך לכאן ונמצא הוא על מקומו ולא אהני ליה כלום וה"נ כן הוא משום דבלשון מתנה מרע כחו לענין אחריות דקי"ל מתנה אין בה אחריות ובלשון מכר מרע כחו לענין דינא דבר מצרא דמכר אית ביה דינא דבר מצרא ומתנה ליה בה משום בר מצרא:

הלכה ה

אם אמר על מי שראוי ליורשו. לא אמר רב יוחנן בן ברוקא אלא על בן בין הבנים או בת בין הבנות וכיוצא בזה בשאר יורשין יכול הוא לומר זה יירשני בכלל היורשין ויליף לה מקרא דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לבנים למי שירצה ומודה רבי יוחנן דעל בת במקום בן ועל אח במקום בת לא אמר כלום שאין הבת ראויה לירש במקום הבן ולא האח במקום הבת וכן מודה רבי יוחנן שאם השווה את הבכור להאחין ואמר בלשון ירושה לא אמר כלום דכתיב לא יוכל לבכר והלכה כרבי יוחנן בן ברוקה:

גמ' **לא אמר רב יוחנן בן ברוקה וכו'**. כדפרישית במתני'. וגרסינן לריש סוגיא דהאי דהכא בכתובות פ"ד הלכה י"א:

ר' שאל לרב נתן בר בא. האי שאלה דלקמיה ופליגי בה היכי הוה השאלה:

אמרי. יש אומרים דהכין שאלו לידע הטעם דר"י בן ברוקה ועל דפסק הלכתא כוותיה לא הוה קשה לי' ולא מידי:

רב זעירא אמר. דהכן הוה השאלה מה ראוי לומר הלכה כוותיה נגד החכמים:

אמר ליה. ר' נתן לרבי ואת לא שניתה לנו כן. בכתובות שם בנין דוכרין דיהון ליכי מינאי אינון ירתין כסף כתובתיך והאי נמי לבן בין הבנים הוא ולמאי דשנית לנו לשון ירושה אלמא כר"י בן ברוקה סבירא לך דיש כח לאב להוריש לבן בין הבנים:

כיני מתניתא. השיב לו רבי דלאו הכי שניתי אלא כיני שניתי אינון יטלון ולשון מתנה הוא ולא משום ירושה ובהא אפי' רבנן מודו:

אמר לו. חזר וא"ל ואפי' כמ"ד אינון ירתון תנן לא קשיא דשאני התם דמתנאי ב"ד הוא וכח ב"ד מיופה ויש להם כח לתקן כן דהפקר ב"ד הפקר:

כמה דתימר תמן. בסוף פ"ק דגיטין אין אדם מזכה בלשון מתנה והאומר תן מנה לפנוני לאו כזכי דמי ואם רצה לחזור יחזור:

והכא מזכה. ואפילו הכי במתני' דהתם גבי שכ"מ מזכה הוא כדתנן התם תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה:

ודכוותה. ה"נ כן דאע"ג דבעלמא אין אדם מזכה בלשון ירושה לבן בין הבנים אליבא דרבנן והכא בכתובת בנין דוכרין מזכה הוא משום דתנאי ב"ד הוא:

תמן תנינן. ריש פ' הכותב דין ודברים אין לי בנכסייך וכו' בחייך ובמותך אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה אינו יורשה רשב"ג אומר מתה יורשה מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה דקסבר ירושת הבעל מדאורייתא ותנאו בטל:

רב ירמיה בשם רב. קיצר הש"ס כאן והכי גריס התם רב ירמי' בשם רב הלכה כרשב"ג אבל לא לענין דברים. הלכתא כוותיה דאם מתה יורשה אבל לא לענין דבריו והטעם שאמר משום שהתנה על מה שכתוב בתורה דלא אמרו תנאו בטל בהתנה על מה שכתב בתורה אלא בתנאי שאינו של ממון אלא תנאי גוף כגון האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עונה:

וכא בתנאי ממון אנן קיימין. אבל הכא בירושתה הרי תנאי ממון הוא:

מאי טעמא דרב. דפסק הלכה כר"ש בן גמליאל:

בסוף הוא זכה. כלומר דירושתה לאחר מיתתה הוא דזכה בה מתנאי ב"ד וכיון שאין הדבר ברשותו אינו יכול לסלק עצמו מירושתה כשם שאין אדם יכול לסלק עצמו מירושת אביו בחיי אביו שחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה:

אמר רב יוחנן הלכה כרשב"ג. כצ"ל וכן הוא התם דאף ר' יוחנן ס"ל כרשב"ג דתנאו בטל וכטעמי' דרב דבסוף הוא זכה:

דאמר רב יוחנן מכרה ונתנה. באשה דעלמא קאמר שלא כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ואם מכרה ונתנה נכסי מלוג שלה מכרה בטל. והכי גרסינן לדברי ר' יוחנן התם בדין היה שאם מכרה ונתנה שיהא מכרה קיים שבסוף הוא זוכה בהן ולמה אמרו בטל שלא תהא אשה מוכרת נכסים משל בעלה ואומרת שלי הן. כלומר בדין היה שיהא מכרה קיים לעולם בנכסי מלוג שלה שהרי אין להבעל זכות בגוף הקרקע אלא לבסוף כשתמות היא יורשת ולא אמרו מכרה בטל אלא כדי שלא תהא מברחת ומוכרת נכסים משל בעלה ותאמר שלי הן. ושמעינן מיהת מדרב יוחנן דכטעמיה דרב סבירא ליה שבסוף הוא זוכה בהן והלכה כרשב"ג:

רבי יוסטנה הוה לי' עובדא. שסילק עצמו מנכסי אשתו וכשמתה היה רוצה לירש בנכסיה:

וחייבוניה. אלו רבנן דס"ל שאין לו זכות בהן מאחר שסילק עצמו מירושתה:

זיל חות בניכסיך. דהלכה כרשב"ג:

בעא קומי רבי זעירא. אינהו רבנן כמאן ס"ל הא רב דפסק כרשב"ג כדאמר טעמא בסוף הוא זכה וכן אמר רב יוחנן הלכה כרשב"ג וכן אמר ר"ל דציוה לו לירד לנכסיה מאן אינון רבנן דחייבוהו:

רבנן דר' יוסטני. רב זעירא השיב לו מה את מתמה מאן אינון רבנן דר' יוסטני הם כלומר אלו שהורו לו רבנן בפני עצמן הם וסבירא להו דלא כרשב"ג:

וירש אותה וכו'. איידי דאיירי בירושת הבעל דס"ל לרשב"ג דד"ת הוא מוירש אותה מסיק לה הדרשה יכול וכו':

א"ר יוחנן דברי חכמים. לדברי חכמים דפליגי התם אדרשב"ג ואמרי אם מתה אינה יורשה מי הוא יורשה אביה יורשה או אחיה דהא משנישאת שוב אין לאביה רשות בה:

אם אומר את שאין יורשת אשה ד"ת מעתה יירש את ארוסתו. כלומר מאחר שהבעל יורש את אשתו ד"ת מהיכן למדו לומר דאינו יורש את ארוסתו והא דפריך לה מכח המיעוט דאין האשה יורשת אותו ולא פריך אם ירושת אשתו ד"ת משום דבעי לאלומי לפירכיה וכלומר הא אי לאו מיעוטא ה"א דאשה יורשת בעלה כמו דהוא יורש אותה ומעתה ארוסתו מנא לן למעוטי שאינו יורשה:

כמה דתימר הקרובה לא ארוסה צ"ל. וכן הוא בת"כ פ' אמור הקרוב ולא ארוסה שאין מטמא לארוסתו ודכוותה דרשינן מהקרוב דירושת הבעל דמהכא דרשינן לה לשארו וכו' כדאמרי' בריש פרקין:

אם אומר את שאין אשה יורשת וכו'. כדלעיל דצריך קרא למעוטי שהיא אינה יורשתו אלמא דאלומי ליה להאי דרשא דהבעל יורש את אשתו מעתה יירש הבעל בראוי כבמוחזק ואנן קי"ל דאין הבעל יורשה בראוי לה לאחר מיתה ומהיכא נפקא לן:

כך שנה רבי. במתני' פ"א דבכורות ולית לן קרא להא:

אמר רב יוסי בר' בון. מאי קשיא ליה הואיל וד"ת הוא הרי בכור וכו':

ואילין דכתבין. בשעת הנישואין אם תמות האשה בלא זרע יהא כל נכסיה חוזרין לבית אביה תנאי ממון הוא וקיים שעל מנת כן כנסה בתחלה:

ושגוב הוליד את יאיר ויהו לו עשרים ושלש ערים בארץ הגלעד. וכי מנין היו ליאיר ערים מה שלא היו לשגוב אביו אלא מלמד וכו' ואם אין ירושת אשה ד"ת א"כ משגוב ירשן נימר ויהי לשגוב אלא ויהי ליאיר בתמיה אלא ש"מ דקמ"ל דד"ת הוא:

ודכוותה. אמרינן גבי פינחס דכתיב ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פינחס בנו אשר נתן לו בהר אפרים וכי מנין וכו' נימר ויהי לאלעזר היה לקרוא אותה בשם אלעזר אלא ויהי לפנחס בתמיה אלא כדאמרן:

הלכה ו

מתני' **אבל אין רוח חכמים נוחה הימנו**. אין לחכמים נחת רוח במעשיו:

זכור לטוב. ואין הלכה כרשב"ג שאפי' אין בניו נוהגין כשורה דילמא נפיק מינייהו זרעא מעלייא:

גמ' **ותהי עונותם על עצמותם**. שהעון קיים על עצמותיו בקבר לעולם:

כהדא. על דרבן שמעון בן גמליאל קאי דמהאי עובדא ראיה שביקש ליטול מהם מה שנתן מפני שלא היו נוהגין כשורה ולא רצו לקיים צוואת אביהם:

אין הויין בנוי דהנייה. אם יהיו נוהגין כשורה ותראה נחת רוח ממעשיהם תתן להם החצי וקח לך החצי:

אתון בעיין מיעור עימיה. באו לעורר עליו שיחזיר החצי מנכסי אביהם להן:

קקו פדיפטי. תרבות אנשים חטאים ולשון יוני הוא ובלע"ז מא"ל קריא"דוררש. ועכשיו צריכים אתם להחזיר לי החצי שנתתי לכם דסבירא ליה כרשב"ג:

הלכה ז

מתני' **האומר זה בני נאמן**. להורישו עם אחיו או לפטור את אשתו מן היבום ואף על גב דמוחזק ליה באח:

זה אחי אינו נאמן. לאסור אשתו לשוק אם היא בחזקת מותרת כגון דלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני. וכן אינו נאמן לענין ירושה אם יש לו שאר אחין והן אינם מכירין אותו אינו נאמן לומר גם זה אחינו הוא שירש עמנו:

ונוטל עמו בחלקו. כגון אם הם שני אחין לבד הספק ויש להם לחלק ג' שדות יקח האחד שדה ומחצה וזה שמעיד על הספק יקח שדה אחת שהוא השליש ולפי עדותו אינו מגיע לו יותר ויתן החצי שדה להספק שמעיד עליו ומהאח האחר אין להספק כלום:

מת. הספק יחזרו אותן נכסים למקומן למי שנתנם לו:

נפלו לו. לזה הספק נכסים ממקום אחר ומת:

וירשו אחיו. של זה המעיד עליו עמו דהא מודה להם שאחיהן הוא ודוקא שלא הכחישו שאר האחין לומר שידוע להם שאין זה אחיהם אלא טוענים שאין מכירין אותו אבל אם הכחישו ואמרו שאין זה אחיהן לא יירשנו אלא זה שהעיד עליו בלבד:

דייתיקי. שטר צוואת שכיב מרע. ול' דייתיקי דא תהא למיקם ולמיהוי:

קשורה לו על יריכו. רבותא קתני דליכא למימר אחר כתבה ונתנה שם אפ"ה הר"ז אינו כלום שאני אומר כתבה ונמלך:

זיכה בה לאחר. זיכה השכ"מ לאחר מחיים אף על פי שלא נכתב לשם אותו האיש אלא כך אמר לו נכסים הכתובים בשטר זה אני מקנה לך בקבלת השטר שתקבל ממני הרי זה קנה דלא גרע מצוואת פיו:

גמ' **אם היו מוחזקין שהוא בנו**. תוספתא היא בפ"ז. ושם הגי' נכונה וכאן נשמטו כמה תיבות. והכי איתא התם היו מוחזקין בו שהוא בנו ובשעת מתתו אמר אינו בני אינו נאמן שאינו בנו ובשעת מיתתו אמר בני הוא נאמן וכך הוא נשנה בהאי תלמודא פ' עשרה יוחסין הל' ז':

היה עומד בצד המוכס. ודרך המוכסין ליקח מכס מן העבדים ולא מן הבנים ואמר בני הוא:

וחזר ואמר עבדי הוא. כשעבר מן המכס:

נאמן. במאי דחזר ואמר עבדי הוא דהא דאמר מעיקרא בני הוא להבריחו מן המכס אמר:

אינו נאמן. בהאי דחזר ואמר בני הוא שאלו כן לא הי' אומר להמוכס עבדי הוא ולהיות נפסד בחנם אלא ודאי מעיקרא קושטא הוא דקאמר:

אית תני תנייא. דאפי' בסיפא נאמן ומוקי לה ר' מנא כגון אלין נפתאי. שם מקום שרגילין להיות משעבדין בבניהן ביותר ועושין להן עבודת עבד ולפיכך נאמן הוא לחזור ולומר בני הוא דהא דאמר מעיקרא עבדי הוא לפי שמשמשו כעבד:

האומר יינתנו נכסי לפלוני. תוספתא בריש פ"ח:

והוא כהן. המקבל:

יאכלו עבדיו בתרומה. דמ"מ עבדיו הם אע"פ שהוא אומר אי אפשי בהן וכדמוקי לה לקמיה:

זכו בהן היורשין. של הראשון והוא ישראל:

אמר רבי לא. מפרש הוא לפלוגתייהו דבסתם הן חלוקין כדמסיים ואזיל:

מה אנן קיימין. דבמאי עסקינן אם דבר ברי שרוצה בהן כלומר שהיה ברור לנו שרוצה בהן מעיקרא כגון דשתק וקבל ממנו שטר המתנה ועכשיו הוא צווח כ"ע מודו דקנה ויאכלו עבדיו בתרומה:

ואם דבר ברי שאינו רוצה בהן. דמעיקרא קצווח ואמר אי אפשי בהן כ"ע פליגי דלא קנה:
אלא. ע"כ כן אנן קיימין בסתם שאינו ברור לנו וכגון שזיכה לו שטר המתנה ע"י אחר ושתק ולבסוף צווח דרבנן סברי משעה ראשונה היה רוצה בהן שהרי שתק ועכשיו רוצה לחזור בו ואין בחזרתו כלום ורשב"ג סבר הוכיח סופו על תחלתו והא דשתק מעיקרא קסבר כי לא אתי לידי אמאי אצווח:
דייתיקי מבטלת דייתיקי. שכ"מ שכתב נכסיו לאחד וחזר וכתב לשני השני קנה והראשון לא קנה שהשכ"מ יכול לחזור במתנתו:
אין מתנה מבטלת מתנה. במתנת בריא אינו יכול לחזור בו וראשון קנה:
כל שאילו יבריא וכו'. שדין שכ"מ שאם עמד חוזר הוא וחוזר לעולם אפי' זיכה לזה בלשון מתנה:
כההיא. עובדא דאפיק רב אמי מיניה:
כתבת ניכסה. במתנת שכיב מרע:
צרכת. היתה צריכה להוצאה ומכרה לבעלה:
מן דדמכת. לאחר שמתה בא רב חונייא לעורר עם הבעל עם שטר מתנה שלו וא"ל למה לא תבעת הנכסים בחייה והשיב שלא היה רוצה לצערה בחולייה ואעפ"כ אפיק רב אמי מר' חוניא הראשון והעמיד הנכסים ביד בעלה שהרי היא יכולה לחזור במתנתה:

הלכה ח

מתני' **הכותב נכסיו לבניו**. ורוצה שיהא גוף הקרקע קנוי לו מעכשיו והפירות לא יאכל ממנה עד לאחר מותו:
צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה. דמשמע הגוף קנוי לו מהיום והפירות לאחר מיתה ואם לא כתב מהיום לא כלום הוא דאין מתנה לאחר מיתה:
ר' יוסי אומר אינו צריך. לכתוב מהיום דזמנו של שטר שנכתב בו בכך וכך בשבת וכו' מוכיח עליו שמאותו היום התחילה המתנה דאל"כ זמן שנכתב בשטר למה הוא נכתב והלכה כר' יוסי:
לאחר מותו. שיהא הגוף נקנה לו מהיום והפירות לאחר מיתה:
האב אינו יכול למכור. בלא הבן שהגוף קנוי לבן והבן אינו יכול למכור בלא האב מפני שהן ברשות אב להפירות שקנוין לו:
מכר האב. סתם מכורין הפירות ללוקח עד שימות האב:
מכר הבן. בחיי האב אין ללוקח פירות עד שימות האב:
האב תולש. הפירות ומאכיל לכל מי שירצה בחייו אבל מה שהניח פירות מחוברין לקרקע בשעת מיתה הרי הן של הבן המקבל המתנה מפני שדעתו של אדם קרובין אצל

בנו אבל הכותב נכסיו לאחר אפילו במה שהניח במחובר לקרקע בשעת מיתה הרי הוא של היורשין:

ומה שהניח תלוש. או שעומדין ליתלש הרי הוא של היורשין כלן:

גמ' **ר' שמעון בן יקים אעיל עובדא קומי ר' יוחנן**. כלו' השאלה זו הכניס לפניו ששאל לו מאי שנא גבי מתנה דכ"ע מודים אם כתב לו מהיום ולאחר מיתה דהוי מתנה ומאי שנא גבי גט דתנן בפ' מי שאחזו מהיום ולאחר מיתה אינה גט. וגרסינן להא שם הלכה ג':

חברייא אמרין כן אמר ליה. בלשון הזה השיב לו אינה היא איסרטה לא זו הדרך של גט הוי הדרך של מתנה:

כן אמר ליה. בזה הלשון השיב לו אינה כגיטין אינה כמתנה. כלומר לא כגיטין המתנה ולא כמתנה הגט והיינו הך ובלישנא בעלמא פליגי ומפרש ר' אילא טעמא:

במתנה. מכיון שכתב מהיום מתנה ברורה היא לגוף הקרקע ולאיזה דבר כתב בה לאחר מיתה לשייר לעצמו אכילת פירות כל זמן שהוא קיים ושייכא בה שפיר לומר דהאי דאמר לאחר מיתה שיורא הוי ולא חזרה:

אבל בגיטין. מכיון שכתב מהיום גט כרות וגמור הוא ולאיזה דבר כתב לאחר מיתה על כרחך לשייר לו גופה וא"כ חזרה היא דאם שייר לו גופה לאו גט כריתות הוא אלא שחזר בו מדבריו הראשונים:

ר' בון בר כהנא הקשה קמי ר' לא. אלמא לא שייך גם כן שיורא בגט דנימא לשייר לו מעשה ידיה כתב לה כן שאפילו תנשא לאחר יהיו מעשה ידיה שלו:

לא מצינו וכו'. דא"כ אכתי אגידא ביה אלא ודאי חזרה היא או דמספקא לן דילמא תנאה הוי כדמפרשינן לה התם במתני':

ר' זירא מקיים לי'. להאי טעמא והיה משבחו וקוראו בנייה דאורייתא מבוני ומקיימי התורה הוא שהוטב זה בעיניו:

האומר טבי עבדי. לאו דוקא טבי אלא איש פלוני עבדי וכן הוא בתוספ' סוף פ"ט. וגרסינן להא בפ"ק דגיטין הלכה ה':

עשיתי בן חורין וכו'. כלומר אם אמר באחד מכל הלשונות הללו ה"ז זכה העבד:

ובלבד בשטר. האי האומר דקתני כותב הוא שכותב לו א' מן אלו הלשונות בשטר ומוסר לו אבל באמירה בעלמא לא מהני:

יעשה בן חורין. ל' עתיד הוא:

רבי אומר זכה. דהכי קאמר יעשה עכשיו בן חורין בשטר זה שאני מוסר לו:

וחכ"א לא זכה. שאין זה אלא הבטחה שמבטיחו הוא לעשות אותו בן חורין לאחר זמן ובשטר אחר:

האומר שדה פלוני וכו'. בתוספתא שם:
וכופין. אם אמר כשהוא שכ"מ כופין את היורשין לקיים דברי המת:
תני רשב"ג וכו'. שם:
ולא אמר לי אדם דבר. פירושו וטעמו:
האומר ינתנו נכסי לפלוני וכו'. בתוספתא פ"ח וכתובה האי סוגיא בפ' הכותב הל' א' עם קצת תוספת ביאור:
הראשון ראשון קודם. שכך אמר אם מת הראשון יינתנו לשני מת השני יינתנו לשלישי:
מת השני בחיי הראשון. לא זכה בהן השלישי והראשון אוכל פירות וכשמת יחזרו ליורשי הנותן ודוקא כשאמר אחריו לפלוני ואחריו לפלוני כדמוקי לה בפ' הכותב אבל אם לא אמר ואחריו אין הדין כשהשלישי קיים שלא ינתנו לשלישי אלא הדין הוא דהראשון אוכל פירות עד שימות וכשימות הראשון ינתנו לשלישי ואע"פ שמת השני בחייו:
מת השלישי בחיי שני. כלומר שאף השלישי מת בעוד שהשני חי ומת גם השני והראשון קיים בזה פשוט הוא דמכיון דלא זכה השני דלא זכו לא יורשיו ולא יורשי שלישי אלא שהראשון אוכל פירות וכשימות יחזרו ליורשי הנותן:
מת השני והשלישי בחיי הראשון. כלומר וכן הדין אם מת השני מקודם ואח"כ השלישי ועדיין הראשון קיים שלא זכו בהן יורשי שניהם אלא הראשון אוכל פירות ואם מת יחזור ליורשי הנותן:
הראשון אוכל פירות וקונה קרקע. ומוכר קרקע צ"ל וכן הוא שם ולפי גי' דהכא נמי יש לפרש לשון קנין והיינו שנושא ונותן בה וכלומר דכל זמן שהוא בידו יש לו רשות למכור הקרקע ואע"פ שכתובה לשני אם מכר הראשון מכור:
אין לו אלא אכילת פירות בלבד. כל זמן שהוא קיים אבל אין לו למכור הקרקע שיש להשני זכות אחריו:
מודה רבי שאינו נותנה במתנת שכ"מ. אע"ג דאמר הראשון מוכר מודה הוא שאינו יכול ליתן את הקרקע במתנת שכ"מ לפי שאינה אלא לאחר מיתה וכשמת הראשון כבר קדמו השני:
ר' יוחנן אמר ולא במתנת בריא. אינו יכול ליתן. דאע"ג דלר' יכול למכור הוא אבל במתנה אין לו ליתן שלא נתן לו הראשון אלא לצרכיו שיהנה בה בלבד:
כהדא ההיא איתא. התם בפרק הכותב מדמי לה דין מכר האשה בנכסי מלוג שלה לדין דהכא דכיון דבחייה הבעל אוכל פירות ולא זכה בגוף הקרקע כ"א היא יש לה זכות בגוף

הקרקע וכשתמו' הבעל יורשה א"כ האשה הוי כהראשון דהכא לרבי דסבירא ליה דיש לו זכות בגוף הקרקע והבעל כהשני דהכא ופשיט לה התם דכמו דסבירא ליה לרבי דאם מכר הראשון הוי מכר ה"נ באשה הדין כן ובעי עלה למאי דאמר מודה ר' במתנת שכיב מרע וכן הכא כדלקמיה:

כהדא. עובדא בהאי איתתא דכתבת ניכסה לחד בר נש ואח"כ הוצרכה להוצאת איזה דבר ומכרה לבעלה:

אעיל עובדא. הביאו לו המעשה והיה רוצה לפשוט דאין במתנתה שבתחלה כלום דהא לא כן אמר ר' ינאי וכו' ור' יוחנן ס"ל אפילו במתנת בריא לא ועכ"פ כ"ע סבירא ליה דאין הראשון יכול ליתן במתנת שכיב מרע לאחר:

הדא איתא. והרי האשה זו מכיון דבעלה זקוק להספיק לה מזונות א"כ מה שהיא מוכרת ונותנת אינה אלא לאחר מיתה שהרי בחייה אינה יכולה למכור שהקרקע משועבדת להבעל לפירות וא"ת לצורכה הוא דמוכרת הא נמי ליתא שהרי הבעל מספיק לה מזונות וא"כ לאו כמתנת שכ"מ היא שמאחר שתמות הבעל קודם וכיון דאמרת לר' במתנת שכ"מ אין הראשון יכול ליתן הה"ד באשה כן ואין במתנתה כלום:

עד כדון. ומשני לה דאפ"ה אשכחן באשה שתוכל ליתן ולמכור לצורכה דעד כאן הבעל זקוק לספק מזונות הראוין לה שאי אפשר לה זולתן כמו פת וקטנית וכיוצא או שמא ביצים ותרנגולין מחויב הוא לתת לה בתמיה דכשהיא רוצה לדברים יתירים ולקנות לה תרנגולין אין בזה חיוב על בעלה והיא צריכה למכור מנכסיה והלכך לא הוי כמתנת שכ"מ:

ממה דתני הראשון וכו'. השתא דאמרת דיכול הראשון למכור הקרקע ש"מ דכשלו הוא ויכול למכור לכל צורכיו:

הדא אמרה מוכר קרקע ולוקח קבורה. ובכתובות גריס לה בתחלה הדא אמרה שאם ביקש הראשון מזבנה ומיכל תרנגולין מזבן. כלומר אפילו לצורך דברים יתירים יכול הוא למכור שדין הראשון ודין האשה שוים הן:

ואילין דכתבי. איידי דקאמר דאין הבעל מחויב לתת לה דברים יתירים שלא הורגלה קאמר ואילין דכתבין וכו' שאם נתחייב בתחלה לתת לה לאכול אפי' דברים מעולין ויקרים התנאי קיים:

אמר ר' יעקב וכו'. הגי' משובשת בכאן וה"ג התם תני תמן קבורה כמזונות כמה דאת אמר תמן מוכר קרקע ולוקח מזונות אף הכא מוכר קרקע ולוקח קבורה. וכלומר דתמן תנינן בפ"ד דכתובות דדין הקבורה כמו דין מזונות וכן הכא בדין הראשון דדמי לאשה

וכמו דאמרינן לעיל דמוכר הקרקע למזונות ואפילו לצורך דברים יתירים וכן מוכר הוא לצורך קבורה:

ואילין דכתבין וכו'. לא שייך הכא מידי ובפ' אע"פ סוף הל' ח' גרסינן לה בדין מורדת:

אין סנת אין סנות. אלו הכותבין בכתובה ומתנין אם ישנא הוא אותה וימרוד עליה יהיה כך וכך ואם תשנא היא ותמרוד עליו יהיה כך וכך תנאי שבממון הוא וכל תנאי שבממון קיים. ובכתובות בסוגיא דלעיל בפרק הכותב גרסינן הכא ואילין דכתבין אין מיתת דלא בנין וכו' והובא לעיל בהלכה ה' תנאי ממון הוא ותנאו קיים:

הלכה ט

מתני' **הניח**. מי שמת והניח בנים גדולים וקטנים אין הגדולים מתפרנסין בלבוש וכסות מתפוסת הבית כמו שהקטנים מתפרנסין וכן אין הקטנים ניזונין מתפוסת הבית כמו שניזונין הגדולים לפי שפרנסת הגדולים מרובה יותר מפרנסת הקטנים ומזונות הקטנים מרובין הן משל גדולים שאוכלין פעמים רבות ומפזרין לפיכך הקטנים מעכבים על הגדולים מלהתפרנס והגדולים מעכבים הקטנים מליזון אלא חולקין תפוסת הבית בשוה ויתפרנס ויזון כל אחד מחלקו:

נשאו גדולים. ועשו צרכי חופה לאחר מיתת אביהם מתפוסת הבית ישאו גם הקטנים מתפוסת הבית:

אם אמרו וכו'. הרי שנשאו הגדולים בחיי אביהן ואמרו הקטנים לאחר מיתת אביהן הרי אנו נושאין כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להן אלא מה שנתן להן אביהן בחייו נתן:

הניח בנות. ולא בנים:

וזה חומר בבנות מבנים. היכא דבנות יורשות מהיכא דהבנים יורשין ואיכא נמי בנות בהדייהו:

שהבנות ניזונות. מן הבנים בתנאי כתובה ואין בנות קטנות נזונות מן הגדולות דבמקום שאין בנים יורשין אין הבנות אוכלות בתנאי כתובה אלא חולקות בשוה וכל אחת ניזונת משלה:

גמ' **ר' ירמיה בעא קומי ר' זירא**. הא דתנן נשאו הגדולים ישאו הקטנים אם כך הוא דכל אחד ישאו לפי ערכן הראוי להם ואם לקחו הגדולים מאה גרבין חביות של יין וכיוצא בהן והם שוין עשרים דינרין יקחו הקטנים לצרכן מאה גרבין כנגדן שאינן שוין כ"א עשרה דינרין וא"ל לא היא אלא כערך וכפי הסך שלקחו אלו כך יקחו אלו מתפוסת הבית ואחר כן יחלוקו:

הדרן עלך יש נוחלין

פרק ט

הלכה א

מתני' **מי שמת בזמן שהנכסים מרובין**. שיש בהן כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו הבנות:
נכסים ממועטין. משיעור זה:
בשביל שאני זכר. וראוי אני לירש בנכסים מרובים הפסדתי בנכסים מועטין בתמיה אלא לא הפסיד ונזון כולנו יחד ואין הלכה כאדמון:
גמ' **כיני מתניתא הבנות יזונו**. כלומר דוקא יזונו קאמר אבל לא יפרנסו והיינו מלבושין וצרכי נישואין:
והוא שיהא שם לאילו ולאילו מזונות וכו'. אם יש מזון לבנים ולבנות י"ב חדש נקראין נכסים מרובין. וגרסינן להסוגיא בפ' בתרא דכתובות הל' ג':
עד שיבגרו. אין נקראים נכסים מרובים אלא א"כ שיש לאלו ולאלו מזונות עד שיבגרו הבנות וכו' וכדמסיק דאית בה נמי לקולא לגבי היורשין דפעמים שהן סמוכין לבגר קודם שיכלו י"ב חדש:
איך שמעתנה מר' יוחנן. מה ר' יוחנן אומר בדבר זה:
אנא לא שמעית מיניה הדא מילתא. בהדיא אלא דפשטינא לה מהאי דבעא נתן בר אושעיא מיניה ונקט בלישניה י"ב חדש ור' יוחנן השיבו על זה בענינו ש"מ דר' יוחנן ס"ל די"ב חדש נכסים מרובין הן:
היה שם וכו'. בתחלה בשעת מיתת האב היה שם כדי שיעור נכסים מרובים ונתמעטו הנכסים כגון שהוזלו או נתקלקלו מהו וא"ל ר' יוחנן הואיל והתחילו הבנים לירש מהן בהיתר התחילו וזכו בהן ושמעינן מיהת דלר' יוחנן בכדי מזון י"ב חדש לאלו ולאלו נקראים נכסים מרובין דהא התחילו בהיתר קאמר ליה ודין מרובין ונתמעטו חשיב להו:
ר' חנינא ור' מנא. פליגי בדין מועטין ונתרבו והכי משמע בסוגיא דכתובות דאלו במרובין ונתמעטו כ"ע לא פליגי דכבר זכו בהן היורשין:
והוא שיהא שם בסוף וכו'. כלומר מתחלה ועד סוף צריך שיהא שם כדי שיעור הזה ואחרינא אמר אפי' מתחילה וכו' והותירו כגון שהוקרו הנכסים:
יש שם מזון. כלומר דהוי כמי שיש שם בתחלה מזון לאלו ולאלו י"ב חדש דמה שהותירו ברשות היורשין הותירו וזכו בהן:
בבלייא נישמעינה מהדא. חסר בכאן הבעיא והש"ס סמיך על הסוגיא דכתובות כדרכו לקצר והתם גריס דרב חסדאי בעי לה לא היה שם מזון י"ב חדש והוקירו הנכסים מהו:

נישמעינה מהדא. דאמר ר' יוחנן התם אם עמדו היתומין ומכרו בנכסים מועטין שלהן מכרו כלומר מה שמכרו מכרו אלמא דברשותן קיימי הנכסים:

כל שכן אם הותירו יחלוקו. כלומר דזכו בה וברשותן הותירו ודין דנכסים מרובים להן ויחלוקו והיינו הבנים נוטלין ירושתן ומשיירין כדי המזונות להבנות:

היו שם לאילו ולאילו וכו'. הגי' מוטעת ונתבלבל' כאן ואגב שיטפה דלקמן דבבעיא השניה גרסינן הכי. ובעיא ראשונה גרסינן בכתובות הכי לא היה שם מזון שנים עשר חדש מהו שיאמרו בנים לבנות טלו את שלכם וצאו. כלומר הרי הדין הוא דהבנות יזונו מהן מהו שיכולין הבנים לומר להן הרי אנו נותנין לכם מעות בכדי שיווי הנכסים ותזונו וטלו את שלכם וצאו מן הנכסים ואנחנו נירש אותן שבעינינו הן שוין הרבה:

נישמעינה מהדא. מתני' בפ' מי שהיה נשוי גבי כתובות בנין דכרין דאין נוהגת אלא בשיש שם מותר דינר בנכסים מכדי שתי הכתובות ואם אמרו היתומים הרי אנו מעלין נכסי אבינו ונקח במותר דינר מכדי שוויין כדי שיטלו כתובת אמן אין שומעין להן אלא שמין את הנכסים בב"ד ואם אין שם מותר דינר חולקין בשוה וה"נ אין שומעין להן במה שאומרים אנחנו מעלין את הנכסים והרי לכם מה שמגיע אלא שמין את הנכסים בבית דין ואם אין שם כדי מזון י"ב חדש הרי כולן להבנות:

היה שם לאילו ולאילו מזון שנים עשר חדש ואלמנה לזון מהו. שתהא מזונות האלמנה ממעטת בנכסים מרובין. והאי שיאמרו בנים וכו' עד שנים עשר חדש לא שייכא הכא ובבעיא הראשונה דלעיל הוא דשייכא ונתחלפו השיטות והוטעו בהעתקת הדפוס דאלמנה לזון הכתוב לעיל הכא הוא דשייך ושיאמרו הבנים וכו' שייך לעיל וכדפרישית ובכתובות הגי' יותר מתוקנת היא:

ודא דתימר וכו'. גם בכאן הגי' מוטעת ומבולבלת וה"ג בכתובות. ודא דתימר והוא שיש שם לאילו ולאילו מזון שנים עשר חדש חוץ מכתובת אשה חוץ ממלוה בשטר חוץ ממלוה בעדים חוץ מקבורתו. כלומר בכל אלו פשיטא לן דצריך שיהא שיעור נכסים מרובים חוץ מאלו דכתובת אשה וב"ח בין בשטר בין בע"פ קודמין הן וכן צריך שיהא חוץ מדמי הוצאת הקבורה של האב:

חוץ מפרנסת בנות חוץ ממזונות אלמנה. כלומר באלו השתים הוא דמיבעיא לן אם אלו ממעטין בנכסים מרובין. דהתם קאמר בפרנסת בנות דתליא בפלוגתא אם נגבית מן משועבדים או לא. ובמזונות אלמנה פשיט לה מברייתא דלקמיה כדקאמר הכא. וגריס התם נישמעינה מן הדא. ממה דתנינן בברייתא:

אלמנה ובנות. ולא היו שם בנים שתים שוות וניזונין בשוה וכן אלמנה ובנים:

אין אלמנה דוחה וכו'. כדאמרן:

פעמים. מצינו שאלמנה דוחה לבנות ע"י בנים. כלומר שדוחה היא לכלן אם יש שם אלמנה ובנים ובנות דוחה הוא אותן ואלמנה קודמת וניזונת מהנכסים ועל ידי כך יתמעטו הנכסים וידחו גם הבנים ושמעינן מהכא דאם יש אלמנה בהדי בנים ובנות דמזונות אלמנה קודמת וממעטת בנכסים:

כשם. ופריך דכשם דאמרינן שהאלמנה דוחה לבנות ע"י בנים כך נימא דתהא אלמנה דוחה לבנים גרידי ואפילו אין כאן בנות דמאי שנא:

אמרי. היינו טעמא דאינה דוחה את הבנים כשהן לבדן שהרי ראויה היא לתבוע כתובתה ולאבד מזונותיה וכלומר שאין לה יפוי כח כ"כ במזונותיה דאינם אלא מתקנת חכמים כל זמן שאינה תובעת כתובתה ואם תתבע ראויה היא לאבדן וא"כ לא אתיא מזונות אלמנה שהיא מתקנת חכמים ועקרה כח ירושה דאוריי' של הבנים והלכך אינה דוחה את הבנים לבדן אבל כשיש שם אלמנה ובנים ובנות הואיל דבלאו הכי ברשות הבנות הן ואינן באות אלא מכח תקנת חכמים וכשהאלמנה מוציאן מהן אין כאן עקירה לירושה דאורייתא שהרי בלא כך אין הנכסים ברשות הבנים שהן הן יורשין מן התורה:

כהדא. דלמידין אנו מהאי עובדא דהתובעת כתובתה אין לה מזונו':

הות מבזבזה בניכסיה. היתה מוציאה יותר מדאי למזונותיה:

קרבין. צעקו לפני ר' אליעזר עליה ואמר להן ומה אעשה לכם ואתם עמא דשטייא ואין לכם עצה לדחות אותה ממזונותיה:

מי נחתון. כשירדו מלפני ר"א ויצאו לחוץ אמרו לאיזה אנשים שפגעו בהן הוא אמר לנו מכח הכתובה שנשלם לה ומה נעביד אם היא אינה תובעת אותה:

אמר לון. איש אחד כך היא העצה תעשו עצמיכם כאלו אתם רוצים למכור הנכסים ומחמת כן תתבע מעצמה כתובתה מכם ותאבד מזונותיה:

בתר יומין. אח"כ באת האלמנה וצעקה לפני ר"א:

אמר לה יבא עלי. אם אמרתי להם איזה דבר מאותה עצה ולא היה דעתי אלא שישלמו הכתובה ברצונה ומה אעשה לזו ומכת פירושין נגעו בה. וגרסינן להאי עובדא בפ"ג דסוטה הל' ד':

שני דברים אמר חנן. בריש פ' שני ד"ג והלכה כמותו ושבעה דברים שאמר אדמון שם וא' הוא משנתינו והניח בנים ובנות וכו' ואין הלכה כמותו:

שמואל אמר. פלוגתא דשמואל ור' לעזר בהאי תלמודא ביבמות פ' החולץ הלכה א' והאי מילתא שייכא טפי למיגרס על הלכה דלקמן האומר אם ילדה אשתי וכו' וכן גריס התם על האי מתני':

זכין לעוברין. יש זכיה לעובר והמזכה לו על ידי אחר קנה:

מתניתא. האי ברייתא דלקמיה פליגא על ר"א דקתני או שהיתה אשתו מעוברת כולן חייבין להחזיר אלמא דיש זכייה לעובר. והתם משני לה שנייא היא הכא שהוא בנו ודעתו של אדם קרובה אצל בנו ומודה ר"א והש"ס קיצר כאן וכן בהא דלקמיה:

החזירו ואחר כך. נודע להם שמת הבן או שהפילה אשתו:

המחזיק באחרונה זכה. מאחר שמת או הפילה הוו נכסי הפקר:

בראשונה זכה אי לא. התם גריס בהדיא בראשונה לא זכה ולשמואל פריך לה התם מהסיפא דמפרש לה שם למילתיה דשמואל דהא דקאמר זכין לעוברין דוקא שהעובר בן קיימא ויצא ראשו ורובו מחיים וא"כ קשיא סיפא לשמואל דהא הפילה היא ואפילו המחזיק בראשונה יזכה. וה"נ דכעין בעיא גריס לה וה"פ המחזיק בראשונה זכה בה או לא דקאמרת המחזיק באחרונה הוא דזכה ובראשונה מאי דיניה והא לשמואל וכדמפרש ר' יוסי למילתיה אפי' בראשונה יזכה המחזיק דהרי אין לעובר כזה זכייה:

פתר לה משום יאוש. שאני התם דמחזיקים בראשונה הן מתייאשין בעצמו מתחלה ששמעו שהיא מעוברת לפי שהן בספק שמא לא תפיל ולא נתכוונו להחזיק חזקה גמורה וא"כ אפילו כשמואל אתיא ולית היא פליגא:

או אפילו באחרונה לא יזכה. כלומר דהש"ס בעי לה אהאי שינוייא דלטעמיך דקאמרת משום יאוש הוא א"כ אמאי קאמר סתמא המחזיק באחרונה זכה דמשמע שהחזקה היא שהיתה אחר שמת הבן או הפילה ואע"פ שלא נודע זה להמחזיק והרי לדידך מצינו דאף לזה שהחזיק באחרונה מ"מ לא יזכה דעוד הוא משום יאוש שהרי לא ידע עדיין שהפילה או שמת הבן וא"כ חזקתו בספק היתה ואינה כלום:

הלכה ב

מתני' **וטומטו**'. ספק זכר ספק נקיבה:

הזכרים דוחין אותו אצל הנקיבות. דאמרי ליה אייתי ראיה דזכר את ושקול וניזון הוא עם הנקבות:

הנקבות דוחות אותו אצל הזכרים. ואומרות לו זכר אתה ואין לך עמנו מזונות:

ילדה זכר יטול מנה. ואע"ג דהמזכה לעובר לא קנה בבנו קנה דדעתו של אדם קרובה היא אצל בנו:

וילדה זכר ונקבה. תאומים יחד:
זכר וכו'. ואע"פ שלא הזכיר תאומים:
ילדה טומטום אינו נוטל. מוקי לה התם כרשב"ג ולית הילכתא כוותיה אלא נוטל כפחות שבשניהן:
יורש את הכל. דלא תימא בריה בפני עצמו הוא ולא בר ירושה הוא קמ"ל:
גמ' **תני**. בתוספתא פ"ט:
יטול. המבשר מאתים בשביל שכר הבשורה:
זכר ונקיבה. ילדה תאומים אין לו אלא מנה ואע"ג דעל בשורת הזכר אמר ליתן מאתים משום דלא היה דעתו אלא אם תלד הזכר לבדו וכדקאמר ר' מנא טעמא דביטלה צרת נקיבה ששמע לשמחת בשורת הזכר:

הלכה ג

מתני' **הניח בנים גדולים וקטנים**. אפי' גדולים וקטנים ואין הקטנים יכולין להשביח:
השביחו גדולים את הנכסים. בעודן בתפוסת הבית:
השביחו לאמצע. והני מילי כששבחו הנכסים מחמת נכסים עצמן שלא הוציאו משלהן כלום אלא מנכסי אביהן שכרו פועלים והשביחו הנכסים מחמת עצמן אבל אם חפרו ונטעו והוציאו משלהן מה שהשביחו השביחו לעצמן:
וכן האשה שהשביחה. כגון באשה יורשת שנשא ראובן את בת שמעון אחיו ומת בלא בנים ובנות שמעון אחיו יורשות אותו והיא חולקת עם שאר אחיותיה וסד"א דבההיא הנאה דנפק עלה קלא ששולטת ומשבחת אפי' כי אמרה ראו מה הניח לי בעלי וכו' אפ"ה מחלה ורוצה שיהיה השבח לאמצע קמ"ל שהשביחה לעצמה:
גמ' **אם אמרו בב"ד**. דכיון שבפני ב"ד אמרו ראו מה שהניח לנו אבא וכו' וכדי שהב"ד יתעצמו בדבר לתקן מי שיטריח בשביל הקטנים ומדלא תקנו להם ודאי לא מצאו ומחלו הכל:
אפי' עיריה. כלי גדול וגבוה שעומדים עליו שומרי השדות וכרמים לראות עליו מרחוק:
אפילו סל וכו'. ואפילו כלי חרס מוקף צמיד פתיל כל אלו שהניח להן והי' להן שכר השכר לאמצע:
חילק את הטריקלין. שהשיא את בנו בחדר אחד של הטרקלין וחלקו ביניהן להיות החדר אחד של בנו והשאר שלו:

ר' חגי בעא ר' יוסי. שאל לר' יוסי אם היתה חופתו בקיטון וזהו חדר קטן שלפנים מן הטרקלין ועשה לו הסב כלומר הסעודה עשה לו בטריקלין מהו אם קנה הכל דהא סעודת הנשואין עשה לו בשאר הטרקלין והוי כמי שהשיאו בבית אחד:

חמי ליה מפקה. בתמיה אם כן רואה הבן להאב יוצא מן הבית ומפקי ליה לגמרי אלא מכיון שהחופה בקיטון הוא שעשה וזהו עיקר הנשואין לא קנה אלא הקיטון:

חולקין לקטנים מפני גדולים. אם אמרו הגדולים ראו מה שהניח לנו אבא ב"ד מפקחין בדבר שיחלוקו ויהא חלק הקטנים בפני עצמן וליתן לאחד להטריח בשבילן דכל זמן שלא יחלוקו יהיה השבח להגדולים לבדן:

אלא. הא מיבעיא לן עמדו הקטנים אח"כ ומצאו דבר יתר ממה שאמרו הגדולים ומיחו בחלוקה זו מהו:

נשבעין להן. הגדולים צריכין שישבעו לפני הב"ד שאין שם יותר לחלק ממה שאמרו בראשונה:

כל המוציא מחבירו עליו הראיה חוץ מזו. מפני שקטנים הן ואינם יודעין בעסק אביהן ואף ע"פ שהן מוציאין יכולין הן למחות הואיל ומצאו דבר יותר:

סתם אחין שותפין. כל זמן שלא חלקו בתפוסת הבית כשותפין הן בכל הדינים:

עד שלשה דורות. כלומר בסתם הן שותפין עד שלשה דורות ומתפרנסין מתפוסת הבית ביחד וכל מה שסיגלו סיגלו לאמצע אבל אם עשו שותפו' בפירוש אפי' כמה וכמה דורות:

בן שנראה חלוק בחיי אביו. כלומר שראו אותו מתעסק בפני עצמו בחיי אביו מה שסיגל והרויח סיגל לעצמו ואין האחין יכולין לומר מתפוסת הבית הוא:

איתעביד ספר. סופר ורצו אחיו לחלוק עמו בשכר שמחמת אביהן בא לו מלאכה זו שהוציא עליו ללמדו אומנות זו:

כך אנו אומרים וכו'. בתמיה הרי עכשיו השכר שמרויח כמציאתו הוא:

בעא אחוי מיפלג עמיה. בשכר השליחות שהיו סוברין כל זמן שלא חלקו בתפוסת הבית הכל הוא לאמצע והלכך נמי היה מתמיה רב אמי וכי אם יצא לליסטיא לבקש לו אומנות הליסטים יהו ג"כ חולקין אחיו עמו ולהפריז בדבר אמר כן:

בעא אחוי מופלג עמיה. והוא ג"כ מתעסק בפני עצמו היה ואמר לאחד מהן אלכסנדר אחי יודע אתה דשבק אבונן אלפים כל כך א"ל הלא אתה יודע בעצמך מה שהניח לנו אבינו לא היו אלא אלפיים משלו ומה שהוא יותר הוא מה שסיגלתי בחיי אבי ולעצמי

סיגלתי. ולגי' הספר אלכסנדר אחיו וכו' משמע שאחד מן האחין השיב לשאר אחיו כן שלא יטענו לרבי הוריינא כלום:

וכן האשה וכו'. ופירש רבי אילא דה"נ דאמרם בפני הב"ד כן כדלעיל:

הלכה ד

מתני' **האחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות**. לעבודת המלך שכן מנהג המלך להעמיד מכל בתי העיר אדם אחד למוכס חדש אחד או ב' חדשים:

נפל לאמצע. כל הריוח מפני שמחמת אביהן באת לו אבל אם מחמת עצמו הוא מפני חריפותו וחשיבותו וחכמתו נלקח לעבודת המלך מה שהרויח הרויח לעצמו:

נתרפא משל עצמו. דוקא שחלה בפשיעה כגון מצינים ופחים וכיוצא בהן דכתיב בהו שומר נפשו ירחק מהם אבל אם חלה באונס שלא פשע הוא בעצמו נתרפא מן האמצע:

שושבינות. דרך השושבינות נוטל סעודה ודורון לחופה ואוכל עמו וחוזר זה ועושה גם כן לזה כשישא אשה ואם שלח האב שושבינות בסתם על יד אחד מבניו וחזרה השושבינות אח"כ לאחר שמת האב חזרה לאמצע מפני שהיא כמלוה שהיא נגבית בב"ד שהמוליך שושבינות לחבירו יכול לחזור ולתבוע ממנו בב"ד שיתן לו שושבינות כדרך שנתן לו והוא שיהו נישואי השני כנשואי הראשון אם בתולה בתולה ואם אלמנה אלמנה ואם פרהסיא פרהסיא ואם בצינעא בצינעא שיכול זה לומר לו איני עושה עמך אלא כדרך שעשית עמי:

אבל שילח לו חבירו כדי יין וכדי שמן. בלא חופה ואי נמי בחופה ואינו הולך לאכול עמו אין זו שושבינות אלא מתנה ואינה נגבית בב"ד:

גמ' **תני**. בתוספתא פ"י ובנסחא אחרת. אם מחמת נכסים נפל נפל לאמצע ואם מחמת עצמו נפל נפל לעצמו. ולפי גירסת הספר נמי הכין הוא דמחמת מי שנפל והוא מחמת אביהם או מחמת אריס של בתי האבות נפל לאמצע:

נתפש לבולי. לשון חשיבות ומלה יונית הוא ועל שם זה קראו קוסטנטינבולי עיר המלוכה של קוסטנטין ור"ל שנלקח לעבודת המלך:

אין איתּ בניכסוי דנחמן שנתפס לו. אם מחמת חשיבותו גרם לו זה:

ינתן לו מנכסיו. כלומר יחשוב לו לנכסיו ושל עצמו הוא:

ואם לאו. אלא מחמת נכסי אביהן ינתן לו מן האמצע יחשוב לו השכר כמו שהוא מן האמצע והריוח לאמצע:

תני רבן שמעון בן גמליאל אומר. בפ"ד דכתובות הלכה י' גרסינן לה בענין רפואות אשתו ואיידי דאיירי בהאי ענייא מייתי לה הכא:

כל מכה שיש לה קיצה. חולי שיש לה קיצבה שאינה חולה תדיר אינה בכלל מזונות ומתרפאת מכתובתה וכן אם עשו קיצבה עם הרופא בשכרו כדלקמן:
ושאין לה קיצה. הוי בכלל מזונות ומתרפאת משל נכסי בעלה:
הוה חששה עיינה. היתה לה מיחוש עינים ובאת לפני ר' יוחנן ושאל לה אם קצץ זה הרופא שלך:
אין קציץ. אם עשית קצבה עמו בעד שכרו:
מן פרניך. צריכה את לשלם מכתובתיך ואם לאו בעלך צריך שיתן לך לשלם הרופא דכל שאין לו קצבה בכלל מזונות הוא:
ולא כן תנינן וכו'. והיכי עביד ר' יוחנן דכעורכי הדיינין הוא זה שמתוכה תלמד לעשות כן וכהאי דאמר ר' חגי דאסור ליחיד לגלות דינו אם כך הוא יהיה כך:
אמרי. ידע הוה ר' יוחנן בה דאשה כשירה היא ולא תעשה אלא ברצון בעלה ובשביל כך גילה לה וכדמסיק ואזיל:
בעלה בעי וכו'. כלומר שהרי ברצון בעלה הדבר תלוי שאם הבעל רוצה שתעשה קצבה עם הרופא והיא אינה חפצה למי שומעין לא להבעל וא"כ אין חשש לגלות לה שלא תעשה עד שיסכים בעלה עמה:
הדא דתימר. על הא דריב"ל קאי דאמר אסור לגלות ליחיד דינו דדוקא שאין הדיין יודע שהדין עמו אלא אומר אם כך היה הדבר יהיה כן וא"כ ילמד מתוך דבריו לטעון כך וכיוצא בזה:
ברם בהוא דאית דיניה עמיה. אבל אם הוא יודע שהדין עמו וזה בא לשאול מעמו אם כך הוא הדין:
אמר ליה מילתא. אומר לו הרי הדין עמך דאין כאן חשש שילמוד לטעון מתוך דבריו שאינו אומר לו אלא לפי טענותיו הדין הוא כן:

הלכה ה

מתני' **השולח סבלונות**. מנהג חתנים למחרת הקידושין שולחי' לבית ארוסה תכשיטין ומיני מגדנות וכדי יין וכדי שמן ופעמים הולך החתן ואוכל שם:
אינן נגבין. אם מת הוא או שמתה היא או שבא לגרשה דמחמת חבת שמחת אכילה מחל ודוקא שאכל בדינר אבל אכל פחות מדינר לא מחל וגובה הסבלונות:
שלח סבלונות מרובין. וסתמן שיחזרו עמה לבית בעלה או אפי' מועטין ופירש על מנת שיחזרו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין ואורחא דמילתא נקט שדרך סבלונות החוזרין

עמה לבית בעלה להיות מרובין ואותן שנשלחו כדי שתתקשט בהן בבית אביה דרכן להיות מועטין:

גמ' **חד בר נש שלח לארוסתו סבלונות מרובין**. והלך גם בעצמו לשם ונתנו לו קרוביו עצה שלא יטעום בבית חמיו כלום כדי שלא יעמדו שם אם ימות והוא לא שמע להם ואכל שם ונפל הבית עליו ומת וזכו בבית חמיו בכל מה ששלח:

קריות. קרונות ממיני חרת הם חסיות וכיוצא ולא הוה קשה לרבנן ולא תמהו על כל המינים שמצא בזמן שבין פסח לעצרת אלא על זרע פשתן וזיתים חדשים תמהו ביותר מנין היה לו זה בימים האלו:

אוקר. כיבד לר' יהודא נשייא הוא רבינו הקדוש בשני מיני צנון בין ראש השנה ליום הכפורים והוה באותו זמן מוצאי שביעית והיו שכיחין כל כך שהיו יכולין להטעין בהם משאות שהגמל צריך לישא אותם:

לית אינון אסירין. דהא ודאי משביעית הן וכי לאו ספיחין אינון וספיחי שביעית אסורין והשיב לו רבי פרידא שבמוצאי שביעית נזדרעו אחר ראש השנה ואע"פ כן היו שכיחים הרבה קודם יה"כ:

באותה שעה התיר ר' ליקח ירק מוצאי שביעית מיד. מפני שראה שמצוין הן בזמן קצר אחר שנת השביעית וכדתנן בפ' ששי דשביעית:

הלכה ו

מתני' **שייר קרקע כל שהוא**. והוא הדין אם שייר לעצמו מטלטלין מתנתו קיימת ואם עמד אינו חוזר והוא שקנו מידו על אותה מתנה דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין בין עמד בין לא עמד ואם לא קנו מידו לא קנה המקבל מתנה אפילו מת השכיב מרע ודוקא בשנתן סתם ולא פירוש בה שהיא מתנת שכ"מ ובזה אנו אומדין דעתו הואיל ושייר לא נתכוין אלא להקנות לו מחיים במתנת בריא והלכך צריכה קנין אבל אם נתן לו המקצת בפירוש במתנת שכ"מ שאינו אלא לאחר מיתה אין צריך קנין ואם עמד חוזר ואם מת קנה זה המקצת ואם היה בה קנין הוא מגרע כח המקבל אלא א"כ נראה בשטר שאין הקנין אלא ליפות כחו כגון שכתוב וקנינו ממנו מוסיף על המתנה זו שאז המתנה קיימת ואם לא שייר לעצמו כלום ועמד חוזר ואפי' קנו מידו כדי ליפות את כחו ואם כתב בפירוש שנותן כל נכסיו מהיום והקנה לו מחיים אין זה מתנת שכיב מרע כלל אלא כשאר מתנת בריא שאם קנו מידו קנה המקבל ואין זה יכול לחזור בו. ומצוה מחמת מיתה דשמעינן ליה דקאמר ווי ליה דמיית וכיוצא בזה שניכר שצוה מחמת שהיתה

דעתו נוטה שהוא מת ודאי אם עמד לעולם חוזר בין שייר בין לא שייר ואפילו קנו מידו ואם מת קנה המקבל אפילו בלא קנין:

לא כתב בה שכיב מרע. לא היה במתנה לשון שכ"מ כדקציר ורמי בערסיה ואף לא לשון מתנת בריא כד הלך על רגלוהי בשוקא ולא שייר כלום:

והוא אומר שכ"מ הייתי. ועכשיו עמדתי וחוזרני בי והמקבל אומר בריא היה ולא יכול לחזור:

צריך להביא ראיה שהיה שכ"מ. דבתר השתא אזלינן והאידנא בריא הוא ועליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע בשעת המתנה:

וחכמים אומרים. לא אזלינן בתר השתא אלא אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה ומקבל המתנה שבא להוציא מיד הנותן בדבר שהוא מוחזק בו עליו להביא ראיה שבריא היה באותה שעה והלכה כחכמים:

גמ' **שייר מטלטלין לא עשה כלום**. לא הוי שיור אלא א"כ הניח מעות ולקח קרקע כלומר שיש בהן כדי ליקח קרקע כמי ששייר לו קרקע:

ודא דתימר וכו'. הגי' נשתבשה בכאן והגי' במס' פיאה פ"ג היא הנכונה וה"ג התם שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת ואפי' לא הבריא לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת והוא שהבריא. ופירושו נתבאר למאי דפרישית במתני':

הדא היא דאמר ר' יוחנן וכו'. דדברי שכ"מ ככתובין ומסורין דמי ואם הוא בפירוש מתנת שכ"מ א"צ קנין:

והוא שמת מאותו החולי. דוקא אם מת מאותו החולי שציוה אבל אם הבריא אפי' אח"כ מת לא דאז אין דינו כמתנת שכיב מרע דכשהבריא היה יכול לחזור בו:

מסוכן. והוא שקפץ עליו החולי כדאמרינן בפ' האומר התקבל והוי כמצוה מחמת מיתה דלעולם מה שעשה עשוי ואם מת מקיימין דבריו:

עד שיכתוב. שטר בקנין:

בכסף. כלומר באחד מן הקנינים הללו כדין קנין המבואר בפ"ק דקידושין:

נטמא בספק בקעה וכו'. כלומר שהטומאה היתה בספק ואירע לו בבקעה ודין בקעה בימות החמה שאין הזרעים בתוכה הוי כרשות הרבים ובימות הגשמים שהזרעים בתוכה ואין רגל אדם מצוי בה הויא כרשות היחיד והשתא קאמר דאם אירע לו ספק טומאה בה בין בימות החמה בין בימות הגשמים אלא דהשאלה לא היתה באותו זמן אלא אח"כ כדמסיק ואזיל ומחלוקת ר"מ וחכמים דמתני' היא אי אזלינן בתר השתא או לא:

בא לישאל בימות החמה. לדברי ר"מ מפרש לה דהכל הולך אחר זמן השאלה:

נשאלין לו בימות החמה. כלומר שנזקקין לו בשאלתו כאלו ספק טומאתו בימות החמה היתה דבתר השתא אזלינן והוי ספק טומאה ברה"ר וטהור:

ובלבד ימים הסמוכים לגשמים. כלומר הא דאמרינן דאם בא לשאול בימות הגשמים מורין לו כאלו היתה ספק טומאתו בימות הגשמים והוי ספק טומאה ברשות היחיד וטמא דוקא שאירע לו בימים הסמוכים לגשמים דבהא הוא דשייך לומר דניזל בתר השתא אבל אם אירע לו הספק זמן רב מקודם השאלה לא שייך בכי הא למימר דבתר השתא אזלינן ולעשות הדבר כמי שאירע לו היום הואיל וימים רבים בין המקרה לבין השאלה. וההי"ד נמי ברישא אם בא לשאול בימות החמה דבעי ג"כ שיארע לו הספק בימים הסמוכים לימות החמה וחדא מינייהו נקט ובהא דמסיים מפרש לה:

יד השטרות לתחתונה. כל היכא דאית ביה ספיקא בלשון הכתוב בשטר ויש לפרשו כך או כך אמרינן יד בעל השטר על התחתונה ומפרשינן לחובה שלו:

ולאו מתניתא היא. וכי לא שמענו זה ממתני' לא כתוב בה וכו' דקי"ל כחכמים דס"ל המוציא מחבירו עליו הראיה ויד בעל השטר על התחתונה:

והוה ר' ינאי מקלס ליה. לר' יוחנן וקרא עליו המקרא הזה הזלים זהב מכיס על שם שהוציא זה הטעם מדין משנתינו ומצא בה הדין שאמר בשם רבי וקרא עליו בני וגו':

חד טלי זבין נכסוי. נער אחד מכר נכסיו ואתא עובדא וכו' משום שהקרובים טענו כשהוא קטן מכר ואין במכירתו כלום:

חזקה על בן דעת חתמו. אין העדים חותמין על השטר אא"כ יודעין בו שהוא גדול ובן דעת ויד הלוקח על העליונה ורבי יוחנן פליג דמכיון שהלוקח הזה קיבל עליו כלומר שבא לעקור הנכסין מחזקת המשפחה עליו להביא ראיה שהיה בן דעת בשעת מכירה:

אומר ר' יוחנן. בעלמא קאי היה אומר ר"י דלעולם אמרי' יד בעל השטר על העליונה ולקמן פריך עלה ממילתא דר"י גופיה:

מה ברבי. מה את עביד להא דרבי דאמר ר' ינאי בשמיה דיד בעל השטר לתחתונה:

אמר ליה. דליתא להא מילתה אלא ד"ה מודים דאמרינן יד בעל השטר לעליונה:

והיך אתון אמרין וכו'. חזר ר' יסא והקשה לו ואיך אתה אומר בדבר הזה דאתא האי עובדא דלעיל לפניכם ואתה בעצמך אמרת מכיון שקיבל עליו הלוקח לעקור וכו' עליו להביא ראיה אלמא דיד בעל השטר לתחתונה סבירא לך:

אנא לא אמרית הדא מילתא. ושקר אמרו משמי:

אפילו בעי ר' יוחנן מיכפר. אפילו רוצה להכחיש אלו דברים שאמרו בשמו בהאי עובדא על כל פנים זה לא יכול להכחיש הא דלעיל דלא כן אמר ר' ינאי צ"ל בשם רבי יד

בעל השטר לתחתונה ועל זה אמר רבי יוחנן בפשיטות ולאו מתניתא היא אלמא דהכי סבירא ליה:

אלא. ומשני דהא ל"ק דר' יוחנן לא אמר אלא דדברי חכמים שהן הולכין כרבי אבל ר' יוחנן לא פסק הלכה כחכמים דסבירא ליה כרב ירמיה בשם רב דאמר הלכה כר' מאיר והיינו דקאמר יד בעל השטר לעליונה:

חילופין היא מתנית'. בשתי לשונות חלופין זה מזה יש לפרש המתני' כדמסיים ואזיל:

חברי רברבייא. הגדולים שבחבורת הישיבה אמרי עדים כלומר דמפרשי ראיה דקתני במתני' ראיה בעדים הוא דשואלין את העדים שבשטר אם שכיב מרע היה אם לאו:

חברייא זעירייא אמרי אין עדים. שאין כאן עדים שבשטר וכלומר שאין עדי השטר כלום בעדות זה כדמסיק:

כלום פליגי אלא על העדים. קושיא היא דמ"ט פליגי בזה ולמה לא יהו עדי השטר נאמנין בדבר:

אמר רבי אחא. היינו טעמא דאין בעדותן כלום מפני שזה אומר להם מכיון שאמרתי לכם לכתוב בשטר לשון שכיב מרע ולא כתבתם א"כ שקרים אתם ושוב אין אתם נאמנים בעדות זה והיינו טעמא דקאמרי אין עדים:

הלכה ז

מתני' **רבי אליעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן**. ר"א לית ליה דברי שכ"מ ככתובין ומסורין דמי ואפילו מצוה מחמת מיתה ס"ל דאין מתנתו מתנה אלא בקנין כמתנת בריא ואין הלכה כר"א:

רוכל. שם אביהן:

כבינתי. תרגום רדידין כבנתא:

בני רוכל תיקברן אימן. כלומר אין מביאין ראיה מהם שרשעים היו והלואי תיקברן אמן וקנסי רבנן להו והלכך קיימו לבת המתנה ואע"פ שלא היה מן הדין:

גמ' **עד כדון וכו'**. התם בקידושין קאי וגרסינן לה להאי סוגיא בפ"ק הלכה ה' אמתני' נכסין שאין להם אחריות נקנין עם נכסין שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה ויליף לה מקרא דכתיב ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי בצורות ביהודה ועלה קאמר התם עד כדון שמענו בשהיו קרקעות ומטלטלין במקום א' כדמשתעי קרא שהיו המתנות בערי בצורות ואיידי דאיירי בשכ"מ כדלקמן מייתי לה הכא:

היו הקרקעות במקום אחד ומטלטלין במקום אחר. מהו אם בעינן המטלטלין צבורין בתוך הקרקע או לא:

נישמעינה מן הדא. דתניא בתוספתא פרק י' ורישא דתוספתא הכי היא המסוכן שחלק נכסיו על פיו בין בחול בין בשבת דברי המת יעשו אבל בריא עד שיקנה בכסף ובשטר ובחזקה ר"א אומר נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה אמר ר' אליעזר מעשה במדוני אחד על שם מקומו:

ומבקש לחלקן. ולא היה לו קרקע להקנות אגבה:

וקיימו את דבריו. אלמא קנין בעי דשכ"מ היה כדלקמן שמעינן מיהת מדקאמר סלע אחת משמע קרקע גבוה וחדוד שאי אפשר להעמיד כל אלו עליה ש"מ דלא בעינן צבורין:

ולא שכ"מ הוא. וכי לא בשכ"מ איירי האי מעשה דהא ר"א מביא ראיה לדבריו דשכ"מ בעי קנין וא"כ לא שמעינן מידי לענין בעיין דשאני שכ"מ הואיל ומצינו שהקילו חכמים בו לפי שבכל מקום אין אדם מזכה אלא בכתב והכא בשכ"מ אפי' בדברים והוא הדין נמי לענין צבורין לפי שבכל מקום בעינן עד שיהיו צבורין בתוך הקרקע והכא בשכ"מ לא בעינן ואין ראיה מכאן למתנת בריא:

ולא ר' אליעזר היא. בתמיה דהא ר"א קאמר לה וכי שנייא הוא לר"א בין שכ"מ לבריא והלא שכ"מ לדר"א הוא כבריא אליבא דרבנן ודין אחד להם דלדידיה שכ"מ בעי קנין כבריא ומדלא הצריך צבורין ע"כ דבעלמא נמי לא בעינן צבורין ואפי' בבריא אליבא דרבנן:

אמר ליה. אין ודאי שפיר קאמרת דשכ"מ אליבא דר"א כבריא אליבא דרבנן ונפשטה הבעיא דלא בעינן צבורין:

תמן תנינן. בפ"ג דפיאה ר"ע אומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובביכורים ולקנות עמה נכסים שאין להן אחריות וקרקע כל שהיא למאי חזי הא אי אפשר להעמיד ותיפשוט נמי מהא דלא בעינן צבורין:

אמר ר' מתני'. מהתם ליכא למיפשט דאיכא למידחי דתיפתר שהיה שם מקום שיבולת אחת ומרגלית טמונה בו והקנה אותה אגב קרקע כל שהוא זו:

עילא היה. על תשובת רבי אליעזר לחכמים במתני' קאי ר"א עילא מצא על בני רוכל והיה רוצה לקללן בשביל כך מפני שהיו זורעין כורכמין בכרם וחכמים סבירא להו דקוצין בכרם היו וס"ל דהמקיים קוצין בכרם לא קידש:

הלכה ח

מתני' **וחכמים אומרים בשבת דבריו קיימין**. בלא כתיבה:

אבל לא בחול. אם חלק השכ"מ נכסיו בחול:
בשבת אמרו. ואף ע"ג דליכא למימר מגו דיכול לקנות ולכתוב כי לא עביד נמי קנה וק"ו בחול דכל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת בו וכן הלכה דבין בחול בין בשבת דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי ואין צריך קנין ואם שאל שיקנו מידו קונים ממנו בין בחול בין בשבת ואע"ג דקנין אסור בשבת משום שבות כיון דהאי קנין לא בעי מן הדין התירו בשכ"מ כדי שלא תטריף דעתו עליו:
כיוצא בו. אמרו זכין לקטן הואיל ואין לו יד לזכות לעצמו מה שנותנין לו תקנו חכמים שיהא אחר זוכה בשבילו ומקביל לצרכו ואין זכין לגדול שהרי יכול לזכות בעצמו:
לקטן אמרו. משום דזכין לו שלא בפניו וק"ו לגדול שיש לו יד לקבל ולזכות ושליח נמי מצי משוי וכן הלכה דזכין לאדם שלא בפניו:
גמ' **אית תניי תני ומחליף**. וחכמים אומרים בחול דבריו קיימין אבל לא בשבת:
ר' יהושע בן לוי. מקיים הנסחא שלפנינו במשנה וכיני המתני' כדתנינן ועלה קאמר ר' יהושע אם בשבת אמרו ק"ו בחול:
אית תניי תני ומחליף. גם בסיפא זכין לגדול ואין זכין לקטן וריב"ל מקיים נסחא דתנינן במתני':

הלכה ט

מתני' **ועל מורישיו**. על שארי מורישיו:
יורשי האב אומרים הבן מת ראשון. ולא הניח כלום ואין ב"ח יכול להפרע מנכסים האלו שהרי לא זכה בהן הבן מעולם:
ובעלי החוב אומרים האב מת ראשון. וזכה הבן בירושתו ויש לנו לגבות מחלקו:
בית שמאי אומרים יחלוקו. דקסברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי דמי ויורשי האב ובעל חוב תרוייהו מוחזקים הוו לפיכך יחלוקו:
וב"ה אומרין נכסין בחזקתן. בחזקת יורשין ובעלי החוב באו להוציא מידן ועליהם להביא ראיה שהאב מת תחלה או ילכו להם בלא כלום:
האשה מתה ראשונה. ונמצאו הן יורשין כל הנכסים ואין ליורשי האשה כלום שהרי הבעל יורש את אשתו והוא מת אחרון:
נכסים בחזקתן. נכסי צאן ברזל בחזקתן הן ולא פירשו בית הלל בחזקת מי אי בחזקת יורשי האשה שהיו שלה אי בחזקת יורשי הבעל שאחריותן עליו והוי כשלו והלכך בנכסי צאן ברזל יחלוקו:
כתובה. מנה מאתים שהן העיקר וכן התוספת נשארים בחזקת יורשי הבעל:

ונכסין הנכנסין ויוצאין עמה. הן נכסי מלוג שבשעה שהיא נכנסת נכנסין עמה וכשהיא יוצאת יוצאין עמה אם פחתו פחתו לה ואם הותירו הותירו לה אלו הן בחזקת יורשי האב שהן יורשי אשה נמצאו יורשי אשה נוטלין כל נכסי מלוג וחצי נכסי צאן ברזל:

נפל הבית עליו ועל אמו. ואין לה בן אחר מאבי הבן אלא זה:

יורשי הבן אומרים האשה מתה תחלה. וירש הבן נכסיה ואנחנו יורשים הבן ויורשי האשה ממשפחת בית אביה אומרים הבן מת תחלה ולא ירש כלום ואנחנו יורשים את האשה:

אילו ואילו מודים. ב"ש וב"ה שיחלוקו דכיון דשניהם באים מכח ירושה הוי ספק וספק ויחלוקו ולא דמי לנפל הבית עליו ועל אשתו דהתם יש נכסים שהבעל מוחזק ויש שהאשה מוחזקת אבל הכא הכל בחזקת האשה כיון שהיתה אלמנה ושניהם באים מכח ירושה לירש הכל הלכך יחלוקו:

מודה אני בזה. דלדברי בית הלל הכא נמי אמרינן נכסים בחזקתן בחזקת יורשי האשה שהרי כל ימי חיי האשה לאחר שמת בעלה כל הנכסי' היו בחזקתה ונמצאו יורשיה שהן ממשפחת בית אביה יורשין ודאין הן אבל יורשי הבן ספק הן שאם הבן מת תחלה אין לאחיו מאביו בנכסי אמן כלום והלכך נשארים הנכסים בחזקת יורשי האשה:

על חלוקין אנו מצטערין. על מחלוקת דלעיל דבית שמאי ובית הלל אנו מצטערין שלא השוו דעתם ואתה אומר שגם בזה חלוקין ובאת לחלוק על ת"ק שאומר שהן שוין:

גמ' **זאת אומרת שבן עזאי חבר ותלמיד לרבי עקיבא**. שאמר לו בלשון אתה שבאת לחלוק עלינו ולא אמר שבא רבינו:

הדרן עלך מי שמת

פרק י

הלכה א

מתני' **גט פשוט**. שטר פשוט כעין שלנו שאינן תפורין ומקושרין וכל שטר קרוי גט:

עדיו מתוכו. מבפנים כעין שאנו עושין:

ומקושר מאחוריו. כותב שטה אחת או שתים וכורכן על החלק ותופר ועד אחד חותם על הכרך מבחוץ וחוזר וכותב כמה שיטין מבפנים וכורכן על החלק ותופר ועד שני חותם על הכרך מבחוץ וכן עד שלישי ותקון רבנן גט מקושר מפני כהנים שהן קפדנים והיו כותבין בפתאום גט לנשותיהן ומתחרטין ולא היו יכולין להחזירן והתקינו להם גט

מקושר שאינו נוח לכתוב מהרה שמא בתוך כך יתפייס וכשם שתקנו מקושר בגט כך תקנו בשאר שטרות שלא חילקו חכמים:

שניהן פסולין. שלא נעשה כתיקון חכמים:

מפני שהוא יכול לעשותו פשוט. שאם יקרע התפירו' ויפתח השטר יהיה פשוט:

רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה. פלוגתא דת"ק ורשב"ג באתרא דנהיגי בפשוט ובמקושר וא"ל להסופר עביד לי מקושר ואזל ועביד ליה פשוט או פשוט ועבד ליה מקושר ת"ק סבר מיקפד קפיד ופסל ורשב"ג סבר הואיל ומנהג המדינה בתרוייהו לא קפיד וכשר והלכה כת"ק:

גמ' **ומנין לגט המוקשר**. מנין לנו רמז שיש מינין חלוקין בשטרות. וגרסינן להסוגיא בגיטין סוף פ' הזורק:

ואקח. בירמיה גבי קניית השדה מאת חנמאל כתיב ואקח את ספר המקנה את החתום המצוה והחקים ואת הגלוי:

את החתום זה המקושר. לפי שהיא צרור וחתום בקשריו:

ואת הגלוי זה הפשוט שבמוקשר. זהו טופס השטר שהוא כתוב כעין הפשוט:

את המצוה ואת החקים. משמע שיש חלוקי דינים וחקים ומצות בין זה לזה שזה פשוט עדיו בשנים ומקושר עדיו בשלשה ופשוט עדיו חותמין מתוכו ומקושר עדיו מאחוריו על קשריו:

ורבנן דקסרין אמרין. דמספר המקנה דרשינן לגט פשוט דאלו לדרשת ר' אימי לא נפקא לן פשוט אלא מכח דרשת פשוט שבמקושר:

הל' מקושר. דין גט מקושר כך הוא עושין אותו:

וחוזר וכותב כן מלמטה. כלו' חוזר וכותב להלן כמה שיטין ומקשרו:

וחש לומר שמה זייף. על חתימת העדים פריך ובגיטין גריס הכא הא דלקמן כיצד העדים חותמין בגט המוקשר אמר רב הונא בין קשר לקשר ובלבד מלמעלן. כלומר על הכרך מבחוץ ועלה פריך וניחוש שמה זייף וכתב מאי דבעי בסוף השטר:

עד שיקראו בו מלמעלן. כלומר עד שיראו מתחלה כתוב בשטר אני פלוני בן פלוני מקבל עלי וזהו שכתוב בסוף השטר שריר וקיים לקיים כל הכתוב מלמעלן ואחר שכתוב שריר וקיים אין יכול להוסיף עוד:

צריכין העדים שלא להיות רחוקי' מן הכתב מקום שתי שיטין. כצ"ל כדלקמן וכן הוא בגיטין פרק המגרש הלכה ז' וגרסינן שם להא דלקמן. ועירבוב השיטות יש בכאן דהא דרבי אודי ורבי מנא שייך לעיל קודם הקושיא וחש לומר כמו שהוא בגיטין:

ר' אידי בשם ר' ירמיה מקושר שכתבו עדיו לארכו. כלומר כך הוא המנהג במקושר חותמין העדים לארכו של השטר ובפשוט חותמין לרחבו:
אהין מלגיו ואהין מלבר ול"ג איכי עביד. ואי נמי הכי עביד צ"ל. וכלומר דמפרש דזה הפשוט חותמין לרחבו מבפנים כדרך שאנו עושין ואהן המקושר חותמין מלבר לארכו ומתחילין לחתום מכנגד שיטה אחרונה וחותמין לאורך השטר כדי שלא יוכל להוסיף ולזייף בשטר ואין השטר מתקיים אלא מכנגד החתימות ולמעלה:
ורבי מנה פליג וס"ל כרב הונא דאמר בין קשר לקשר חותמין ועלה שייך האי פירכא וחש לומר שמא זייף וכו' כדלעיל:
ובלבד שלא יהא בין עדים לשטר מקום שני שיטין. אשטרות דעלמא קאי משום דחיישינן דילמא מזייף וכתב מאי דבעי בריוח שבין השטר להעדים:
חלק מקום שני שיטין לענין אחר. כלומר לאו דוקא שיש כאן חלק ממש בין השטר להעדים מקום ב' שיטין דפסול אלא אפילו כתב ענין אחר שם בין השטר להעדים דהשתא לאו חלק נינהו פסול:
אפילו כל שהוא. כלומר כל מה שהוא כתוב שם פסול דהשתא נראה דהעדים חותמין על אותו ענין ולא על השטר:
מתניתא אמרה כן. דלאו דוקא חלק ב' שיטין דתנינן שם גבי שני גיטין שכתבן זה בצד זה עד א' עברי ועד א' יוני באין מתחת זה לתחת זה וכמפורש שם שהעברי חתום על הראשון והיוני על השני נמצא שם אביו של העברי מפסיק בין הגט השני לעד היוני וכן שם אביו של היוני מפסיק לעברי השני:
עברי גבי יוני לא כענין אחר הוא. כלומר דודאי כענין אחר הוא ומש"ה קתני התם שניהן פסולין אלמא דענין אחר פוסל במקום שבין השטר להעדים:
כמה יהו רחוקים מן הכתב. תוספתא הוא בפ' י"א:
כדי שיהו מקרין עמו. שיהיו נקרין חתימת ידי העדים בשוה עם השטר:
מלא שיטה. אחת כשר:
מלא חתימת ידי העדים. כפי חתימת ב' עדים:
משערין אותו עד כדי לך לך. שתי שיטות שאמרו משערין הן ואוירן וכדי לך לך זה ע"ג זה שאם יהיו כתובין בב' שיטין זה בעליון וזה בתחתון צריך שלא יגע למ"ד של התחתון בך' העליון והיינו ב' שיטין ושלש' אוירין:
באיזה כתב וכו' מלא חתימת ידי עדים. כפי כתב העדים בעלמא משערין וכדמסיק חזקיה לקולא שדרך כתיבת עדים להיות יותר גס מכתיבת ידי סופר ואם כתב עדים

יותר דק מן הכתב משערין בעדים דעלמא שהוא גס כמו הכתב חותם ידי העדים גס והכתב דק הולכין אחר הגס צ"ל. וטעמא שכל המזייף אינו הולך אצל הסופר אלא מחזר אחר העדים:

אין הוה כגון יוסי בן ינאי משערין כדי מלך ובן מלך. כלומר הא דאמרינן כדי לך לך אין הולכין אחר חתימת העדים שאף ע"פ שאין בחתימתן לא למ"ד ולא ך' משערין כמו אלו היה שם כגון מלך בן מלך. ובפ' המגרש קאמר חתימת יוסי בן ינאי כחתימת שאול בן ברוך:

צריך להרחיק מן המחק מקום שתי שיטין. כלומר אם השטר כתוב על המחק לא יחתמו העדים אחר השטר הזה מפני שהשטר על המחק ועדיו על הנייר פסול הוא דחיישינן שמא יחזור וימחוק פעם שניה ויזייף ויכתוב מה שירצה ואע"פ שנמחק ב' פעמים אינו ניכר כיון שאין אצלו מקום שנמחק פעם אחת שיוכלו להבחין בין זה לזה והיינו דקאמר צריך להרחיק שתי שיטין וכלומר ששם יכתבו השטר ואחר כך יחתמו העדים דאי לאו הכי פסול הוא:

ואפילו פשוט. כלומר לא מיבעיא בגט מקושר שלא יעשה השטר על המחק דכיון דעדיו חתומים מבחוץ טפי איכא למיחש לזיופא אלא אפילו בגט פשוט דעדיו חתומין אחר השטר מבפנים נמי איכא למיחש וקמ"ל הרבותא בגט פשוט דאף דאיכא למימר דהואיל ותחת השטר הן חותמין א"כ יש תיקון לזה שיכתבו העדים קודם חתימתן אנחנו העדים חתמנו על הנייר והשטר על המחק להכי קאמר דאפי' בכה"ג פסול דאכתי איכא למיחש שימחוק פעם שניה את השטר כדאמרן:

מחק או תלות שבכתב הזה זהו קיומו. כלומר אם יש מחק או תיבה תלויה בשטר צריך לקיימן בסוף השטר ויכתוב תיבה פלונית או אות פלוני על המחק הוא או תלויה היא ודי בזה שזהו קיומו:

רב אמר זהו קיומו. כמו איכא דאמרי הוא כלומר ואיכא דאמרי בשם רב שצריך לכתוב וזהו קיומו אחרי שחוזר ומקיים:

כל מה שאת יכול לתלות במחק תלה. וכדמפרש ואזיל לענין מאי הוא דקאמר:

ר' יוסי קוצירה. מפרש לה בשם רבי יוסה חמיו כגון שהיה סימפון כתוב מלעיל סימפון בלשון התלמוד הזה הוא התנאי שהיו נוהגין לכתוב בשטר קידושין שלהם כדגרסינן בפ' מי שאחזו הלכה ו' אמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן סדר סימפון כך הוא אנא פלן בר פלן מקדש ליך אנת פלנית בת פלן על מנת ליתן לך מיקמת פלן ומנכסיך ליום פלן דאין אתא יום פלן ולא כנסתיך לא יהוי לי עליך כלום. והשתא קאמר הכא דאם היה איזה

תנאי כתוב בשטר הקידושין מלמעלה וזה התנאי בעצמו חזור הוא מלמטה ומחוק הוא על ענין כזה אמרו כל מה שאתה יכול לתלות במחק תלה בו וכלומר דתלינן שחזרו בהן בתנאי הזה מפני שאני אומר גמרו אח"כ והוסכם ביניהן לעשותן קידושין גמורין בלי שום תנאי והלכך מחקו אח"כ התנאי והואיל ולא נתקיים זה שכתוב על המחק תולין בו לומר שחזרו בהן ולא אמרינן דאי איתא שחזרו בהן מהתנאי נהי דלא רצו להטריח עצמן ולכתוב שטר קידושין אחר מכל מקום היה להם לתלות ביני שיטי וליכתוב שגמרו בדעתם לעשות הקידושין בלי תנאי דלא היא דזה ג"כ לא רצו לעשות כדמסיק:

בגין דלא מיצר ביניה גט מחקיה. דבשביל שלא לעשות תלוים ודוחקים ביני שיטי של השטר מחקו להתנאי לגמרי:

ורבנן חששין דלא מיצר ביניה גט. סיומא דמילתא היא כלומר דמשום כך לא רצו לעשות כן דרבנן חוששין ומקפידין על כך שלא לעשות תלוים ביני שיטי בתחלה דעירבוב הכתב הוא:

שטר נפק ר' חונה לר' שמי. ר' חונה הוציא שטר על ר' שמי:

אוגרוי מחיק קונטא לא מחיק סך הכל שלו היה מחוק והחשבון של פרטי הדברים לא היה מחוק כדרך שנוהגין לכתוב בתחלה חשבון פרטי מכל דבר הנזכר בשטר דבר פלוני בסך כך ודבר פלוני בכך ואח"כ כוללין כל הפרטים בסך הכל סך כך וכך. אוגרוי מלשון זית אגורי ששמנו קבוץ בתוכו. וזהו סך המקובץ. קונטא חשבון בלעז:

פוק חמי עד ההן אהן קונטא משמש. צא וחשוב עד היכן זה החשבון הפרטי מגיע ותשלם לי מפני שמחשבון הכללי אע"פ שהוא ניכר קצת אין למדין ממנו שהוא מחוק ולא היה מקוים המחק:

נפק ואמר עם טרייא קונטא. יצא וחשב ואמר עם שלשה אני מרויח בחשבון הפרטי שהוא פחות מנגד הסך הכללי שנכתב ועדיין היה ניכר. טרייא שלשה בלעז והרבה היו משמשין בלשון הזה ובב"ר לחי חמור טרייה ומהו טרייה בר תלתא יומין:

מי נפק. לאחר שיצא ר' שמי חזר וחשב ר' חונה בעצמו ומצא שטעה בעשרה יותר ואמר הוא היה רוצה להרויח שלשה לפי חשבונו בפחות מן הסך הכללי אבל טעה והפסיד עשר וצריך אני להחזיר לו:

השיב ר' לקיים דברי רחב"ג. משום דפלוגתא דת"ק ורחב"ג במתני' בהכי הוא דת"ק ס"ל אע"ג דיכול לעשותו פשוט אינו רשאי דזמנין דנפק מיניה חורבא דלוה מיניה זוזי במקושר ופרע ליה וא"ל הב לי שטרי והלה אומר נאבד ממני וכותב עליו שובר והדר משוי ליה פשוט ואומר לו השתא הוא דיזפת מנאי ורחב"ג ס"ל דאין כותבין שובר

ולא פרע ליה עד דקרעיה ליה לשטריה וקאמר רבי תשובה לקיים דברי רחב"ג דבלאו הכי גופו של שטר מוכיח הוא עליו אם פשוט היה מתחילה או לא וא"כ ליכא למיחש לחורבה ומפרש מהו גופו של גט מוכיח עליו דקאמר:

אמר ר' בא מהא דאמר ר' הונא. לעיל לעולם אין העדים חותמין וכו' דצריך שיהא כתוב בשטר והכל שריר וקיים וקס"ד דדוקא במקושר הוא דאמר כן וא"כ גופו מוכיח עליו אם מקושר הוא או פשוט הוא:

והתני טופס שטרות כן הוא. כל השטרות צריך לכתוב בו שריר וקיים ואפי' בפשוט:

אמר ר' מני. לא היא אלא טופס שטרות מקושרות דוקא כן הוא:

א"ר אבין. מדחי לה ר' אבין דאין כאן תשובה לדברי רחב"ג דאפי' תימר בטופס שטרות מקושרות דוקא קאמר לענין לעכב אפי' בדיעבד הוא דקאמר אבל לכתחלה הוא פשוט הוא מקושר חד דינא אית להו דכותבין שריר וקיים ומיהו אינו מעכב בפשוט וא"כ אכתי איכא למיחש לחורבה כדאמר ת"ק:

רבי יהודה אומר כמוסיף על ההלכה. כלומר דרבי יהודה נמי ס"ל דאין כאן גופו מוכיח אם פשוט הוא או מקושר שאפילו אנו רואין שכתוב בו שריר וקיים ואין טופס הפשוט כן אפ"ה איכא למימר פשוט הוא מתחלתו אלא שזה הוסיף על ההלכה וכתב בו כן לשופרא דשטרי וכן לענין העדים שהוסיף עליו וחתמו בג' עדים כמוסיף על ההלכה הוא אע"פ שאינו צריך וכדמסיק ואזיל:

פשוט. דינו בשנים ומקושר דינו בשלשה והן עושין אותו להפשוט לשופרא ולתוספות בג' עדים וכן לענין מתוכו והן עושין מתוכו ומאחוריו שהרי אם רוצה לחתום בפשוט מתוכו ומאחוריו חותם הוא דמה בכך ובכל כה"ג אמרינן לתוספת בעלמא הוא דעביד הכי ואין כאן גופו מוכיח:

הלכה ב

מתני' **גט פשוט עדיו בשנים**. מי שרוצה לעשות שטר פשוט אין צריך לחתום בו אלא שני עדים ומקושר צריך בשלשה:

פשוט שכתוב בו עד אחד. ה"ק כשם שפשוט שכתוב בו עד אחד פסול מדאורייתא כך מקושר שכתוב בו שני עדים הטילו עליו חכמים פסול דאורייי':

אין לו אלא עשרים. דאע"ג דמאה זוזי חמשה ועשרים סלעים הן יד בעל השטר על התחתונה דהכי מפרשינן לשטרא מאה זוזים גרועים שאינן שוין אלא עשרים סלעים:

אין לו אלא מנה. כ"ה סלעים דהכי מפרשינן לשטרא מאה זוזין דאינון תלתין סלעים קלים וגרועין שהם כ"ה מן הטובים:

ונמחקו. שנמחק מנין שנכתב אחריו:
אין פחות משנים. ויותר נמי לא דיד בעל השטר על התחתונה:
גמ' **תני**. בברייתא שטר שכתוב בו זוזין דאינון ונמחק הסכום שאחריו:
חמשה והלה וכו'. כלומר המלוה אומר חמשה והלוה אומר אינו אלא שנים:
תמן. בבבל אמרי בן עזאי ור"ע פליגי בזה:
ונשבע על השאר. כדין מודה מקצת:
לא היו לו אלא שנים. כדקתני במתני' וא"כ השטר נמי כדבריו הוא ואין כאן מודה מקצת ואינו נשבע אלא על מה שהודה וכלו' שאין כאן שבועה כלל ואין לו עליו אלא על מה שהודה לו בשנים ואותן הוא דנותן לו:

הלכה ג

מתני' **כתוב בו מלמעלה מנה ולמטה**. כשכופל את דבריו בשטר כתוב מאתים:
הכל הולך אחר התחתון. ובלבד שלא יהא כתוב בשיטה אחרונה לפי שאין למדין הימנה. ואין הולכין אחר פחות שבלשונות לפי שאין האחד תלוי בחבירו שאם היה כתוב מאה שהן מאתים או איפכא היה נוטל הפחות אבל שני דברים שאין האחרון תלוי בראשון הולכין אחר האחרון:
וא"כ למה כותבין את העליון. הואיל ובסוף השטר חוזר וכופל וכותב ואחריות סך ממון זה קבלתי עלי:
שאם תימחק אות אחת מן התחתון. כגון שהיה בעליון חנני ובתחתון חנן בזה הוא דילמד מן העליון שהוא אותו השם שכתוב עליון אבל לא דילמד לגמרי ובכל מקום מן העליון:
גמ' **תני**. בתוספתא פי"א והכי איתא התם לעולם התחתון ילמד מן העליון במקושר באות אחת ולא בשתי אותיות וכו' וט"ס יש כאן:
מה. שהרי כאן איננו חסר כלום אלא שסותרין זה את זה ולמי נותנין אם ללמד התחתון מעליון וינתן לחנן או דילמא בזה לא אמרו ילמד התחתון מהעליון אלא התחתון הוא העיקר וינתן לנני ולא איפשיטא:

הלכה ד

מתני' **כותבין גט לאיש**. והוא יגרש מתי שירצה ואע"פ שאין אשתו עמו שהרי היא מתגרשת בעל כרחה:
ושובר לאשה. שהיא עושה לבעל' בכתובתה דזכות הוא לבעלה וזכין לאדם שלא בפניו:

ובלבד שיהא מכירין. שיהא הסופר והעדים מכירין האיש והאשה בין בגט בין בשובר שאם אינו מכירין שמא יכתוב גט על שם אשת איש אחר ששמו כשמו ותוציא אותו הגט אשה שאינה נתגרשה בו וכן בשובר חששו שמא תערים ותתן שובר זה ליד איש ששמו כשם בעלה ותפסיד כתובת אשתו:

כותבין שטר ללוה. להיות מזומן בידו לתת למלוה כשילוה לו מעות:

והלוה נותן שכר. הסופר ואפי' היא עסקא דפלגא מלוה ופלגא פקדון אפ"ה המקבל העסקא הוא נותן כל השכר:

כותבין שטר למוכר אף ע"פ שאין לוקח עמו. לפי שאינו מפסיד ללוקח כלום שכתיבת השטר אין מחייב ללוקח ליתן מעות שלא מדעתו:

והלוקח נותן שכר. קמ"ל דאף במוכר שדהו מפני רעתה דס"ד אמינא שהמוכר נותן השכר דהנאה דידיה הוא:

שטרי אירוסין. שטרי פסיקתא כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכו':

אלא מדעת שניהם. אבי החתן ואבי כלה:

ונישואין. כתובה:

והחתן נותן את השכר. שהרי הוא קונה:

שטרי אריסות. מקבל שדה למחצה ולשליש ולרביע:

וקבלנות. בחכירות כך וכך כורים לשנה:

שטרי בירורין. זה בורר לו א' וזה בורר לו א' וכותבין בכתב פלוני בירר דיין פלוני או שני טענות של הבעלי דינין כדי שלא יהיו חוזרים וטוענין:

לשניהן. הוא צריך וכותבין שנים לכל אחד מבעלי דינים שטר בפני עצמו שיהו טענותיו סדורין בו ואין הלכה כרשב"ג אלא בשטר א' כותבין טענות של שני בעלי דינין ושפלוני בירר פלוני דיין שידון לו ופלוני בורר לו דיין פלוני:

גמ' **צריך שיהא מכיר לשניהן**. הא דקתני ובלבד שיהא מכירן לא תימא דאגט לאיש ואשובר לאשה הוא דקאמר בגט יכירו לאיש ובשובר לאשה אלא דבכל א' צריך שיכירו שניהן האיש והאשה ושיהא מכירן אתרווייהו קאי:

ר' לא. פליג וקאמר צריך וכו' כלומר לא צריך אלא שיהא מכיר האיש בגטו שרוצה לכתבו כדי שלא יבא לרמות ולשנות שמו בשם אחר ולהגבות כתובה לאשתו כדתנן הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה אבל האשה בגט לא צריך שיכיר וכן בשובר אין צריך להכיר אלא האשה שלא תרמה לשנות שמה ותתן השובר לאיש שגירש אשתו ושמו כשם בעלה ותפסיד כתובתה של זו:

מתני'. פליגא על ר' בא התקין וכו' מתני' בפ' השולח וסוגיא זו כתובה שם הלכה ב' ביותר ביאור וקיצר הש"ס כאן:

התקין. דקתני התם בראשונה היה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה. כשהיו לו שני שמות א' כאן וא' במדינת הים היה מגרשה בשם הנוהג במקום כתיבת הגט ולא היה מקפיד לכתוב את שניהם התקין ר"ג הזקן וכו' וקשיא לרבי בא מרישא וכדגריס התם אם במכירה בזה צריך לשנות את שמותם דלר' בא דס"ל שצריך שיכיר בגט גם להאשה א"כ בזה צריך וכו' כלומר וכי צריך לשנות את שמותם הלא מכירין אותם ואמאי קתני ושמה דבשלמא לר' אילא ל"ק הא דקתני שהיה משנה בשמו דאיידי דבשמה היו יכולין לשנות שהרי א"צ להכיר אותה נקט נמי בשמו וכי תקנו בשמה תקנו נמי בשמו אלא לר' בא קשיא דהא מכירין לשניהם ואינם יכולין לשנות לא לאיש ולא לאשה והתם משני לה אית בר נש דחכמין לחבריהן באפין ולא ידעין שמהתהון הרבה בני אדם יש שמכירין אותם בפניהם כשרואין אותם ולא נודע להן שמותם ומשום זה עדיין יכולין לשנות שמותם וקאמר התם מתני' פליגא על ר' לא דמסיפא קשיא ליה דהא דקדק ר"ג הזקן לתקן ג"כ לכתוב אשה פלונית וכל שם שיש לה אלמא דחששו גם לאשה ומשני לה התם מה דאמר רבי אילי במגרש במקומה ומתני' במגרש במקומות אחרים ועוד שינויא אחרינא משני שם. וכן צריך לגרוס הכא דמרישא הוא דמקשי לר' בא והדר גרסי' ואפי' לר' אילי לית הוא פליגא התקין ר"ג הזקן וכו' כדהתם:

הלכה ה

מתני' **והשליש את שטרו**. המלוה והלוה מסרו השטר ביד שליש שטורח היה להם לכתוב שובר וסמכו על השליש:

רבי יוסי אומר יתן. דסבירא ליה אסמכתא קניא המבטית לחבירו דבר ואומר לו כשיהיה כך יש לפלוני עלי כך וכך וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים וכשהגיע הזמן אינו יכול לקיים זו קרויה אסמכתא ולדברי ר' יוסי קניא ולענין פסק הלכה אסמכתא לא קניא אא"כ קנו מידו בב"ד חשוב והקנה לו מעכשיו:

מי שנמחק שטר חובו. ויש עדים שראו שנמחק מעצמו או נטשטש על ידי מים:

מעמיד עליו עדים. שיודעים מאימתי נכתב ומה היה כתוב בו והן עושין לו קיום בפני ב"ד וכותבין לו כל מה שהיה כתוב באותו שטר:

מתני' **מי שפרע מקצת חובו**. במלוה בשטר ואיכא למיחש פן יחזור המלוה ויתבע כל החוב:

גמ' **עיצומים**. זהו תנאי אסמכתא. והכי איתא בתוספתא בפ"ק דמציעא שנים שנתעצמו זה בזה ואמר אחד מהן לחבירו אם לא באתי מכאן ועד יום פלוני יהא לך בידי כך וכך הגיע הזמן ולא בא יתקיים התנאי דברי ר' יוסי א"ר יהודה היאך זוכה זה בדבר שלא בא לתוך ידו. ופליגי הני אמוראי בהלכתא ר' אבהו גבי בהני שטרות דס"ל כמ"ד אסמכתא קניא:

ר' יונה ור' יוסה לא גבי. דס"ל כמ"ד אסמכתא לא קניא:

אע"ג דלית ר' יוסי גבי עיצומים. האי ר' יוסי אמורא חבירו דר' יונה וס"ל דלא קניא מ"מ מודה הוא בזה שנותן בנו לאומן ללמדו אומנות:

ועצמון ביניהון. וכתבו בשטר על זמן פלוני בתנאי כך וכך דבכה"ג גובין באלו עצומין וכן אמר בהאי תלמודא פ' הניזקין הלכה ח' ויהיב טעמא מפני חיי הבריות שימצאו ללמד אומנות להתפרנס מהן:

האומר אבד שטרי. דבמתני' לא קתני אלא נמחק ומוסיף התנא דבי לוי דאפי' אם אמר אבד שטרי ב"ד עושין לו קיום וכותבין לו שטר אחר:

אפי' בשטרי בירורין. דאין עומדין לגבות ואשמעינן רבותא דאף על גב דאינו מפסיד כלום אם נמחק או אבד שטר כזה ומהו דתימא דכל כי האי לא מטריחינן להב"ד קמ"ל:

הלכה ו

יחליף. יקרע אותו השטר ויכתבו לו אחר כפי חשבון הנשאר:

יכתוב שובר. אם רוצה המלוה יכתוב שובר להלוה:

א"ר יהודה נמצא זה. הלוה צריך לשמור שוברו מן העכברים שמא יאבד ויגבה המלוה את כל חובו:

וכן יפה לו. להמלוה שיהא הלוה צריך לשמור שוברו וימהר לפרוע לו:

ואל ירע כחו של זה. המלוה לכתוב לו שטר אחר שהיה זמן חובו מוקדם וישוב עתה מאוחר ולא יוכל לטרוף לקוחות אלא מזמן השטר השני והלכה כר' יוסי שכותבין שובר:

גמ' **רב אמר עושין לו קיום ב"ד**. הא דקתני יחליף ב"ד הוא דעושין לו שטר אחר אבל לא העדים:

אין עושין לו קיום ב"ד. כלומר אין צריך בב"ד דוקא אלא אפי' העדים יכולין לעשות לו שטר אחר:

אילו שמע רב מתנייה. אלו שמע רב להא מתנייה דתני ר' חייא דאין צריך ב"ד לא הוה מימר הדא מילתא דדוקא בב"ד והוי חזר ביה:

כגון דאמרין כן אני פלוני וכו'. לקמן אמרי' הכי לענין עדות שטרי המוקדמין והתם הוא דשייכא ואיידי דנקט התם פלוגתא דרב ושמואל לקמיה דשייכא על האי מתני' נקט נמי להא כדרך הש"ס הזה. ובספרי הדפוס מצוין זה על הלכה דלקמן וטעות המדפיסים הוא וכן בכמה ציונים בפרקין הועתק שם בטעות:

רב אמר צריך להזכיר זמן ראשון בשני. אם מחליף הוא את השטר וכותב לו שטר אחר על חוב הנשאר צריך לכתוב בו הזמן שהוזכר בראשון:

ושמואל אמר אין צריך. וכותב בשטר השני זמן היום אשר נכתב בו וכן תני ר' חייא:

ר' יוחנן בעי. על הא דרב דאם צריך להזכיר זמן ראשון בשני א"כ היאך אמר ר' יוסי על הדא וכן יפה לו ואל ירע כח זה והרי לא הורע כחו של המלוה דהא זמן הראשון כתוב בו ונמצא טורף הוא הלקוחות שקנו אחר זמן הראשון:

הלכה ז

מתני' **שני אחין**. איידי דתני רישא מי שפרע מקצת חובו דסבר ר' יוסי כתבינן שובר ואי אבד שוברו יאכל הלה וחדי תנא נמי שני אחין א' עני ואחד עשיר דדמיא לה דאי לית ליה לעני עבדים ולא זיתים אכיל הלה וחדי וכן נמי הא מתני' שנים שהיו בעיר דמיא להו בהאי ענינא:

קח לך עבדים. שיחממו לך המרחץ או קח לך זיתים וכו' ותשמש בהם או אשתמש אני בו וכלומר דבההיא חזקה שהניח לנו אבינו והיה כן לעולם ואין העני כופה את העשיר לקנות חלקו אלא א"כ אמר לו קנה ממני או מכור לי והריני לוה וקונה או אני מוכר לאחרים וקונה הדין עמו:

אינן יכולין להוציא שט"ח זה על זה. דכל אחד מהן יכול לטעון זה השטר שבידך אני החזרתיו לך כשפרעת לי המעות שהלויתיך:

ולא אחר יכול להוציא עליהן שט"ח. דכל חד מצי מדחי ליה לגבי חבריה:

נמצא לאחד בין שטרותיו. שובר ששטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהן שעליו פרועין:

ישלשו. יכתבו שם אבי אביו:

אם היו משולשין. שהיו גם שמות אבי אבותיהן שוין:

יכתבו סי'. פלוני שהוא ארוך או גוץ וכיוצא בזה:

ואם היו. שוין בסימנין יכתבו כהן אם היה א' מהן כהן ואם היו שניהם כהנים יכתבו דורות דור רביעי:

שטרות כולם. שלו בחזקת פרועין הן:

נמצא לאחד שש שנים. אם נמצא שם על לוה אחד שני שטרות אחד גדול ואחד קטן:
הגדול פרוע. דמסתמא הוא פרוע כדמפרש בגמרא:
והקטן אינו פרוע. דשטר אחד בין שטרותיו קאמר ולא שנים:
גמ' **לא דומה אימת שטר גדול**. טעמא דהגדול פרוע מפרש דזה יש לו אימה ביותר בשטר גדול שעליו ומסתמא פורע אותו בתחלה ואפי' אין לו לפרוע כל הסך מסתמא כל מה שנותן נותן הוא על שטר הגדול כדי לפטור החוב הזה וכשאמר זה השטר פרוע כולו הוא ודאי הגדול פרוע:

הלכה ח

מתני' **לא יפרע מן הערב**. לדין תחלה עד שיתבע את הלוה לדין ויחייבו אותו ב"ד ואם אין לו מה לשלם או שאין בית דין יכולין להוציא ממנו אז יפרע מן הערב:
אם יש נכסים ללוה. התם קאמר דחסורי מחסרא וה"ק ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב במד"א כשאין נכסים ללוה אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב וקבלן אע"פ שיש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה אחד ערב ואחד קבלן לא יפרע מהן. ערב הוא שאמר תן לו ואני ערב קבלן הוא שאומר תן לי ואני נותן לך ואין הלכה כרשב"ג:
גמ' **ר' אבהו בשם ר' יוחנן**. מפרש לפלוגתייהו דת"ק ורשב"ג הכי:
בשיש נכסים ללוה. הוא דלא יפרע מן הערב תחלה אבל אם אין נכסים ללוה יפרע מן הערב ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב תחלה ואפי' יש נכסים ללוה ועלה קאמר רשב"ג דאם יש נכסים ללוה אפי' אמר על מנת שאפרע ממי שארצה לא יפרע מן הערב:
תמן. בבבל אמרין בכל מקום הלכה כרשב"ג חוץ מערב דמתני' וצידן בפ' מי שאחזו וראיה אחרונה בפ' זה בורר דקתני התם בסוף הפרק שני דינים של ראיה ובראיה אחרונה אין הלכה כמותו:
ובלבד במשנתינו. הלכה כרשב"ג במקום שנשנה במשנה אבל לא בברייתא:
שהלכות קצובות. עיקרות ומקובלות מפי בית דינו:

הלכה ט

מתני' **כיוצא בו אמר רשב"ג אף הערב לאשה בכתובתה**. ואין לבעל נכסים וצריך הערב לפרוע לה כתובתה כשמגרשה בעלה לא יפרע הכתובה עד שידירנה הבעל תחלה הנאה על דעת הרבים נדר שאין לו התרה שלא יוכל להחזירנה דחיישינן שמא דעתו להחזירה ולאכול כתובתה לאחר שתגבנה מן הערב. ומסקנא דערב דכתובה לא משתעבד כלל

ואפי' אין לו נכסים לבעל מאי טעמא מצוה קעביד ולאו מידי חסרה ואי ערב דכתובתיה דכלתיה הוא בשביל בנו משתעבד דאבא לגבי בריה שעבודי שעביד נפשיה וקבלן דכתובה משתעבד הוא אפי' לאשה דעלמא וכשהיא רוצה להפרע ממנו לא יפרע עד שידירנה בעלה הנאה על דעת רבים:

גמ' **חמוי דברתיה דר' חגיי**. היה ערב בעד בנו לכתובת כלתו והוה מבזבזה בניכסה ועשתה חובות הרבה ומשום כן היה בעלה רוצה לגרשה ופסק רב אחא כרשב"ג דצריך לידור הנאה שלא יעשו קנוניא ויחזירנה:

אמר ר' יוסי אין צריך לידור הנאה. דלא חיישי לקנוניא:

אמרין חברייה קומי ר' יוסי. אפילו לטעמא דידך נהי דלא חיישת לקנוניא בשביל הבעל הא אכתי איכא למיחש דאלו יחזור ויקחנה וכי לית בעלי חובות שלה באין וטורפין ממנו את דמי כתובתה:

אמרי דלא יחזור. כלומר דלא יהא שיחזור ויקחנה אין חשש משום ב"ח דיש תקנה לזה שיעשה מן מעות הכתובה מטלטלין דברים שיכול להבריחן מפני הב"ח:

או פרא פרנון. הוא כמו נכסי צאן ברזל. ובהרבה מקומות נשתמשו בזה הלשון במסכת כתובות וכלומר שיעשו מן המעות קרן קיימת שיהיו כמו נכסי צאן ברזל שלא תוכל לאבדן וב"ח יבא ולא ימצא מה לטרוף וא"כ יש תקנה לזה ואפ"ה נפק עובדא והכריעו כר' אחא:

הלכה י

מתני' **המלוה את חבירו בשטר**. אע"פ שאין כתוב בו אחריות נכסים גובה מנכסים משועבדים דקי"ל אחריות טעות סופר הוא אם לא כתבו בשטר והרי הוא כאלו נכתב:

הוציא עליו. המלוה כתב ידו של הלוה שהוא חייב לו ואין כאן עדות אחרת:

גובה מנכסים בני חורין. ולא ממשועבדים דכיון דאין בו עדים לית ליה קלא ולא ידעי ביה לקוחות כי היכי דליזדהרו:

אחר חיתום שטרות. אחר שחתמו העדים בשטר כתב אני פלוני בן פלוני ערב:

גובה מנכסים בני חורין. של הערב דכיון דלא חתימי סהדי על הערבות הויא לה מלוה על פה:

א"ל בן ננס. אינו גובה כלל דס"ל לבן ננס כל ערב שלאחר מתן מעות לא הוי ערב שלא על אמונת הערב והבטחתו הלוהו. ואמרינן בגמרא ואע"פ שקילס רבי ישמעאל את בן ננס אין הלכה כבן ננס:

גמ' **הקדמה פסולה והשטר כשר**. עיקרה דהאי סוגיא היא בפ' בתרא דשביעית ולא מייתי לה הכא אלא איידי דאיירי במשועבדין ומביאה בקצרה כדרך הש"ס הזה דהתם תנן שט"ח המוקדמין פסולין והמאוחרין כשירין ופליגי התם רבי יוחנן ור"ל דר"ל ס"ל פסולין ממש ואינן נגבין לא מזמן ראשון ולא מזמן שני ור"ל קאמר אינו מונה אלא משעת הכתב והיינו דרב הונא הכא דס"ל לענין הקדמת הזמן פסול הוא לגבות בו מאותו זמן שהקדימו וכתבו אבל השטר כשר לגבות בו מזמן כתיבת השטר:

והתנינן. התם פרוזבול המוקדם כשר והמאוחר פסול לפי שמייפה את כחו שיכול לגבות בו כל השטרות הנעשים לפני הזמן שכתוב בפרוזבול ואמרינן התם דתני עלה פרוזבול בין מוקדם בין מאוחר כשר ואינו מונה אלא משעת הכתב כלומר הא דתנן במתני' המאוחר פסול לענין זה הוא פסול שאינו גובה בו מזמן המאוחר הכתוב בו אבל כשר הוא למנות מזמן כתיבת הפרוזבול וכל השטרות הנעשים לפני יום הכתיבה גובה אותן והשתא מסיק התם הקושיא אם אומר את כן בשטרות מה בין פרוזבול מה בין שטר ואמאי קתני לה בברייתא גבי פרוזבול הא בשטרות ג"כ הדין כן:

הדא. דתימר דרב הונא דס"ל דכשר הוא לגבות בו מזמן כתיבת השטר כר' אלעזר ס"ל וכן אמר ר' שמעון בן יקים דמילתיה דרב הונא כר"א אתייא דאמר בפ' המגרש אע"פ שאין עליו עדים וכו' דאין חתימת עדים מעכבין בשטרות דאינו אלא מפני תיקון עולם וה"נ ס"ל לרב הונא דהא השתא השטר הזה כמי שאין עליו עדים דמי וכדמסיק ואזיל:

והיכי. כלומר דהיכי דמי האי מתני' דשטרי המוקדמין:

אם באותן שהכחישו עדותן. שאומרי' העדים מעולם לא חתמנו על שטר כזה א"כ הוי כמי שאין כאן שטר כלל והיכי קאמר עלה רב הונא והשטר כשר בתמיה:

אם באותן שלא הכחישו. אלא דמיירי שלא הכחישו עדותן שחתמו עליו אבל אומרים הן שלא ידעו שמוקדם הוא כגון שאומרים שטעו בעיבורא דירחא וכיוצא בזה:

אמרי. אכתי קשה הא אמר ר"ל התם ובכתובות ובכמה דוכתי אומר ר"ל עדים החתומין על השטר וכו' וכלומר ששוב אינן נאמנין להעיד בענין אחר דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד והשתא מסיק הש"ס אליבא דרב הונא דכר' אלעזר סבירא ליה דהא אין עדותן עדות כלל אלא ש"מ ס"ל דלא בעינן עדים בשטרות אלא מפני תיקון העולם:

מאי כדון. השתא מקשי לר"ל גופיה דהא איהו התם בשביעית כרב הונא קאמר דאינו מונה אלא משעת הכתב ועכ"פ מזמן השני גובה ס"ל והרי אין כאן עדים דעדים החתומין בשטר כמי שנחקרה עדותן הוא ומשני דאפ"ה לענין זה סומכין על עדותן:

באינון דאמרין כן אני פלוני וכו'. כלומר דמיירי שהעדים מעידין אין אנו יודעין יותר מעדות זה שזה אמר לפנינו אני פלוני לויתי מנה וכן פלוני ערב הוא מזה אנו יודעין ועל זה חתמנו ולא חתמנו על זמן המוקדם והכי משני לה בשביעית אליבא דר"ל הא דאמרינן עדים החתומין כמי שנחקרה עדותן ואין חוזרין ומגידין בשאמרו לא חתמנו כל עיקר ברם הכא אמרי על זה חתמנו ולא חתמנו על זה:

רב אמר צריך להזכיר וכו' רב ושמואל וכו'. כלומר פלוגתא דרב ושמואל לעיל בהלכה ו' אתיא כפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל דפליגי בשטרי מוקדמין דהרי רב דאמר לעיל גבי מי שנמחק שטר חוב יחליף את השטר וקאמר רב דכשמחליף צריך להזכיר זמן שטר הראשון בשטר השני והיינו משום דרב ס"ל התם דדוקא בית דין הוא דעושין לו קיום משטר אחר אבל לא העדים דכיון שהעידו כבר ועשו שליחותן שוב אין יכולין לחזור ולהעיד והלכך כיון דב"ד הוא דעושין השטר זמן הראשון הוא דכותבין דאין לפניהם אלא השטר הנמחק שמעידין עליו פלוני לוה מפלוני סך כך וכך בזמן כך ואותו הוא דכותבין ומיהא שמעינן דמילתיה דרב כרבי יוחנן דאמר בשטרי מוקדמין פסולין לגמרי ואפי' מזמן השני אינו נגבה ומשום דאין סומכין על העדים דאחר שכבר חתמו בשטר הזה אין חוזרין ומגידין והכי נמי ס"ל לרב בהא דלעיל:

ושמואל. דס"ל דא"צ להזכיר זמן ראשון בשני והיינו משום דס"ל דאפי' העדים יכולין לעשות לו שטר אחר וכותבין מזמן השני ס"ל כר' שמעון בן לקיש דקאמר אינו מונה אלא משעת הכתב וכדאמרן לעיל אליביה דנאמנין לומר על זה חתמנו ועל זה לא חתמנו:

אמר לו בן ננס וכו'. אע"פ שקילסו לו ר' ישמעאל למדרשו הוא שקילסו שיפה דורש הוא אבל אינה הלכה כבן ננס אלא אע"פ שערב לאחר מתן מעות הוא משתעבד הוא בקנין:

אף בחנוק הלכה כר' ישמעאל צ"ל. וכלומר דר' ישמעאל חולק על בן ננס אף בחנוק וס"ל דזה משעבד נפשיה הוא כשא"ל הנח לו ואני נותן לך:

אמר רבי יוסי. כמתמיה ואם כן את שמע מינה בר נש דהוה צייד לחבריה בשוקא מלשון צודה לקחת נפשו ואתא חד ואמר שבקיה ואנא יהב לה מן אהן גביי מזה האיש דאמר שבקיה הוא דגובה ומזה הלוה אינו גובה בתמיה במה נעשה זה בעל חוב שלו דלא היה מתכוין אלא להציל את זה וקסבר מצוה קעביד:

הדרן עלך גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא